

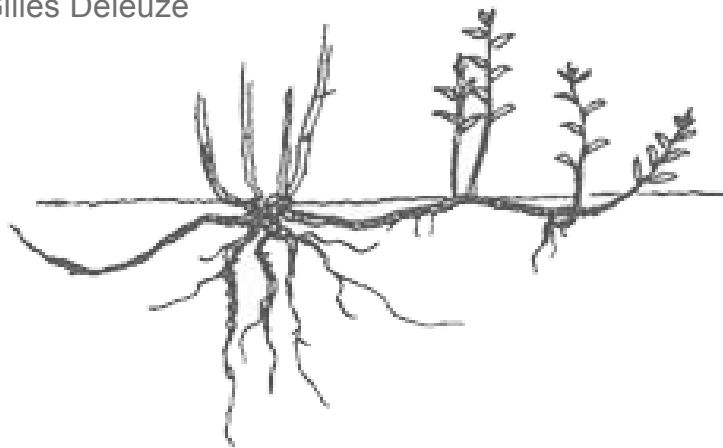
Rizoma Menorca

Pla d'exposicions Consell Insular de Menorca 2022-2025

Laura Marte i Jaume Reus

La filosofia, l'art i la ciència no són objectes mentals d'un cervell objectivat, sino els tres aspectes sota els quals el cervell esdevé subjecte.

Gilles Deleuze

ÍNDEX

1. CONTINGUTS

1.1. Diagnosi de la situació actual expositiva	4
1.2. Objectius estratègics i operatius	8
1.3. Models de contractació i bones pràctiques en el sector artístic	21
1.4. Mesures per complir amb el Codi de Bones Pràctiques en les Arts Visuals.	25
2. CARTOGRAFIA D'AGENTS ACTUALS I POSSIBLES FUTURS	27
3. OPINIONS DEL SECTOR	31
3.1. Entrevistes a agents significatius del sector artístic: artistes, gestores culturals, curadores, etc.	32
3.2. Enquestes anònimes a artistes nascudes i/o residents a Menorca.	78
4. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	92

1. CONTINGUTS

1.1. Diagnosi de la situació actual expositiva

Efecte ensaïmada

L' "efecte **ensaïmada**" és aquell del qual parlen els artistes de les Illes Balears com un cercle viciós en el qual sempre s'hi donen voltes concèntriques per espais expositius, sense possibilitat de sortir-ne. En el cas de Menorca aquest efecte, perifèric, és doble, ja sigui per la manca de connectivitat de vols, els efectes meteorològics adversos, la poca densitat de població o una temporada turística molt curta. Aquest darrer punt és clau en la programació d'esdeveniments ja que l'activitat cultural a Menorca està consolidada com una **atracció turística més**, com podem veure a esdeveniments culturals que tan sols es programen a l'estiu (Ficme, Pedra viva, Lithica, Art al Carrer, Migjornale, etc) i als espais expositius, on habitualment s'exposen les/els millors artistes. És fonamental un procés de **desestacionalització de la cultura** i que no es contempli, únicament, com un atractiu per la **captació del turisme**.

Les possibilitats d'exposar actualment a **centres d'art municipals** implica fer-ho amb unes condicions poc professionals perquè no compten amb una convocatòria pública, ni pressupost suficient destinats a produir exposicions ni tan sols honoraris per a les i els artistes. Aquests espais no compten amb un itinerari expositiu dedicat exclusivament a arts visuals actuals, sinó que també solen programar altres tipus d'exposicions de caire amateur, escolar o històriques, sovint amb una **funció més social que cultural**.

Ara mateix Menorca no compta amb **cap espai expositiu públic de referència ni exclusiu dedicat a l'art actual**, és per tant aquesta situació que ens fa repensar les actuacions en arts visuals del CIME com una indispensable relació amb els equipaments ja existents, a curt i mig termini. Però Menorca sí compta amb **artistes visuals arrelats a l'illa** com es pot constatar al web: artistes.menorca.es, però amb poques esperances de poder treballar exclusivament de la seva obra, com es descriu a l'enquesta realitzada per l'AAVIB (Associació d'artistes visuals de les Illes Balears) en el context de Menorca l'any 2016. En ella es constata la precarització que pateix el sector de les arts visuals. Iniciatives col·lectives com, per exemple, les de l'Estudi Barbar a Maó, Es Far Cultural a es Mercadal, Menorca Pulsar o la Galeria Encant a Maó des de 2001¹, entre d'altres, contribueixen a mantenir tot l'any l'interès per l'art contemporani.

1. <https://artxipelag.com/converses/conversa-elvira-gonzalez-galerista/?lang=es>

Efecte Hauser & Wirth

L'interès de la galeria suïssa Hauser & Wirth, una de les més prestigioses del món dedicades a l'art contemporani, per establir una seu estable a Menorca, un projecte iniciat ara fa 5 anys, ha generat un efecte cridada a altres galeries perquè obrin sucursals a l'illa. És el cas de **Galeria Cayón**, des del 2018, i **Albarrán Bourdais**, amb un espai inaugurat recentment que s'han instal·lat amb els respectius equips d'artistes, col·leccionistes, comissàries i comissaris. Hauser & Wirth ha desembarcat a l'Illa del Rei amb un projecte galerístic exclusiu i al mateix temps amb ganes de plantejar col·laboracions amb diferents organismes i institucions que reforcin els vincles amb el teixit local.

A aquesta sacsejada del sector privat s'hi ha incorporat també, des del sector públic, l'**Ajuntament d'Alaior amb el projecte LÔAC** que exhibeix, de manera permanent, una col·lecció privada d'art contemporani, després d'invertir un pressupost important en la rehabilitació i gestió del centre. Aquest projecte va desplaçar el del Centre de gravat Xalubínia ².

De manera paral·lela, alguns artistes han obert espais expositius als seus tallers: Cristòfol Pons a Ciutadella, Carles Moll a Es Castell, i d'altres s'han agrupat per oferir una experiència conjunta com en el cas de **Oxímoron Art Hub** a Maó.

Més enllà dels efectes, els afectes

Aquesta nova i privilegiada situació **ha obert per a Menorca un ventall de possibilitats i esperances** dintre del sector artístic que pel **CIME** hauria de suposar una gran oportunitat per convertir-se en **un agent significatiu**. La presència de galeries, artistes, col·leccionistes, comissaris, etc. és un **revulsiu per l'ecosistema artístic menorquí** que ha guanyat en visibilitat a curt termini a nivell estatal i internacional. També cal atendre **una nova cartografia de les cadenes de valor creatives de Menorca** per tal de sumar esforços i veure les possibilitats a curt i mig termini de l'impacte econòmic que suposen els sectors creatius a l'illa³.

Tanmateix, les institucions públiques han d'atendre, també, les **problemàtiques específiques de les creadores i creadors residents a l'illa al llarg de l'any marcades per la precarietat**.

L'Ajuntament de Maó i el Consell Insular de Menorca tenen dissenyada una nova estratègia de màrqueting de captació de turistes, especialment britànics i espanyols, a través de l'art contemporani.

---

2. A l'encontre: Art i contemporaneïtat a Menorca. Jornada de reflexió i debat (11-12-2021) el conseller de cultura Miquel Àngel Maria va anunciar la creació d'un Centre d'Arts Gràfiques a Alaior.

3. AA.VV. Mapping the Creative Value Chains. A study on the economy of culture in the digital age. Final report. European Union, 2017.

Es tracta de situar l'illa i el municipi com a nova destinació turística per a un públic amb poder adquisitiu que es desplaçarà a l'illa per gaudir de les arts contemporànies. Aquesta campanya ja porta un vídeo promocional: “Maó, donde vive el arte” amb la típica imatgeria i narrativa sobre l'art contemporani d'algunes fires de turisme marcades pel to romàntic i completament estereotipat⁴, i que sempre solen recollir el conservador lema de tradició i avantguarda⁵. Difonen una imatge molt allunyada de la realitat del sector artístic actual a l'illa. El segon exemple és la difusió de Menorca, per part de la **Fundació Foment del Turisme de Menorca, a la World Travel Market de Londres 2021** de la mà de la Galeria Hauser&Wirth, on es va realitzar una presentació per a premsa especialitzada a la seva seu de Londres⁶. Si ens fixam en la promoció dels museus a la pàgina web del Consell ens adonem que hi manca una actualització necessària i permanent per no donar una mala imatge⁷. En el cas dels ajuntaments, la difusió també pateix de manca d'actualització, entre d'altres coses⁸.

4. <https://www.youtube.com/watch?v=nJS6PisnMUc>

5. “Hi ha un eslògan que ha estat infinitament repetit per polítics i arquitectes -i per comentaristes de tota mena, de l'arquitectura a la perruqueria, a la cuina, a la moda...- en aquests anys, un eslògan d'allò més reaccionari, absolutament buit, el gran passe-partout del conformisme i del populisme: “tradició i avantguarda”. És a dir: som moderns, però no s'espantin. O bé: som els de sempre però tranquils, ja no fem el ridícul, no el farem mai més”. Lahuerta, Juan José, “En venda”, A revista *Nexus* núm 35. Noves polítiques per al turisme cultural: reptes, ruptures, respostes, Barcelona, Fundació Caixa Catalunya, 2005. Pàg. 120-125. pàg. 125.

6. “Com en anys anteriors, una delegació de la FFTM avança la seva arribada a Londres per participar en una trobada amb periodistes britànics que s'ha organitzat demà divendres a la galeria Hauser & Wirth de la ciutat. En aquest esdeveniment, Menorca vol reforçar la seva imatge de marca vinculada a la sostenibilitat, la natura, la vida tranquil·la i la serenor, amb el seu potencial cultural i artístic. Més enllà de l'obertura de nous espais de renom internacional, Menorca és una illa creativa i un espai inspirador. A més de la directora insular de Promoció Turística i Fons Europeus del Consell Insular de Menorca, Laura Ruiz, i de la intervenció de Kate Williams de l'agència de relacions públiques i màrqueting LOTUS de la Fundació a Londres, a l'acte hi participarà el pintor i professor d'art Jorge Fernández Alday com ambaixador del col·lectiu artístic de Menorca”. <https://www.cime.es/Contingut.aspx?IdPub=115606>
“La intención de la FFTM es presentar Menorca como un destino sostenible, de naturaleza, relax y tranquilidad, con potencial cultural y artístico”. <https://www.menorca.info/menorca/local/2021/10/28/737235/menorca-world-travel-market-londres-mano-hauser-wirth.html>

7. “Tornant a la pàgina web del Consell, existeix un altre recurs respecte als museus, dins la secció «informació d'interès», a partir del qual aquests són presentats. Es tracta d'un mapa interactiu que els geolocalitza i enllaça amb un apartat informatiu. Per acabar, a l'apartat de Descàrregues hi ha disponibles els fulletons de les rutes, inclosa la museística, així com d'altres que ofereixen informació general de Menorca, incloent aspectes culturals. Aquí s'ha trobat amb el mateix problema ja esmentat abans, l'estat no actualitzat de la informació. Tant els responsables de la promoció turística com els gestors culturals haurien de demostrar més interès per aquestes qüestions tan senzilles de resoldre i que tan mala imatge poden causar.” Melis Gomila, Lourdes, “Museus i turisme cultural a les Illes Balears”, (Tesi doctoral inèdita), UIB, 2021. Pàg. 306.

8. “Com es pot comprovar, la difusió turística municipal de Menorca respecte als museus no només és molt escassa i poc elaborada sinó que en massa ocasions ofereix dades no actualitzades i no sempre disponibles en diferents idiomes. Això provoca que aquells espais de gestió municipal que no són referenciats en la pàgina del Consell de Mallorca passen totalment desapercebuts pel públic visitant. És d'aquesta manera que els museus locals entren en un estat de decadència i amb ells es posa en perill no només un espai sinó una part del patrimoni i coneixement del territori on s'emplacen, ja que aquests centres permeten conèixer allò que Santacana (2008: 91) denomina «microhistoria »

Ens demanam, com Y. Michaud, a qui beneficia i a qui perjudica això?⁹ On aniran aquests “turistes culturals”? A Maó hi operen tres noves galeries privades d’art contemporani: Hauser & Wirth, Cayon i Albarran Bourdais, que només hi estan durant la temporada turística. No existeix cap centre públic dedicat exclusivament a l’art actual amb programació estable i relats curadorials. El LOAC té una col·lecció privada d’art contemporani llogada per alguns anys que, tot i l’interès d’algunes obres i d’artistes amb renom (Miró, Calder, Tàpies, Plensa) no deixa de ser una selecció i visió bastant conservadora de l’art de fa unes dècades i que a hores d’ara, no representen cap opció de les arts coetànies. Només alguns dibuixos de Kiki Smith o William Kentridge els podem incloure en certa manera en opcions més actuals. Tanmateix, el seu valor rau en la possibilitat de veure en directe algunes obres d’artistes significatius de la segona meitat del segle XX, la qual cosa mai s’havia donat a l’illa¹⁰.

Si l’Ajuntament de Maó no vol que tot aquest nou context sigui un miratge momentani, s’hauria d’implicar molt més a mig i llarg termini en buscar recursos i infraestructures **per fer una autèntica promoció en paral·lel del teixit artístic local**¹¹.

---

que no és una altra cosa que els estudis de caràcter locals, els quals proporcionen un coneixement profund del passat històric i cultural d’una població a partir dels quals es pot formular un coneixement general d’una nació”. Melis Gomila, Lourdes, op. cit. Pàgs. 309-310.

9. “Cal redoblar, doncs, l’apropament macroeconòmic del turisme en termes de fluxos, d’estadístiques de pernoctacions, de despeses diàries, de pressupost mitjà per a una comprensió de motivacions, estratègies individuals, externalitats positives i negatives. Una ciutat crea avui, com tantes altres, una biennial d’art contemporani per augmentar la seva oferta cultural. A qui beneficia això i a qui perjudica? Beneficia potser els hotelers, els comerciants de souvenirs kitsch, les companyies de transports, les societats de neteja urbana, les agències de turisme que poden enriquir la seva oferta. Potser pot perjudicar els habitants dels barris afectats, els artistes locals. Potser incrementa la irradiació cultural de la ciutat, però fent-la més banal en allò “contemporani”, convertint en espectacle la seva vida, llevat autenticitat a la seva identitat. Com avaluar tot això? En relació amb llocs de treball i PIB? En termes de comunicació i millora d’imatge? En termes de revitalització de zones abandonades i erms industrials?” Michaud, Yves, “Més enllà del turisme cultural”, a revista Nexus (en cursiva) núm 35, op.cit. pàgs. 8-15.

10. Isabelle Leurent, la propietària de la col·lecció, va emfasitzar a l’encontre organitzat per l’IME, que el seu interès no era atraure turisme sinó el gaudi de la gent de Menorca.

11. En la darrera edició de FITUR 2021, l’Ajuntament de Maó es va presentar com destinació d’art de la mà de la Galeria Cayon i de la Hauser & Wirth. A la nota de premsa de l’Ajuntament es podia llegir: “Maó es presenta a FITUR com a destí especialitzat en turisme d’art, de la mà de les galeries Cayón i Hauser & Wirth • Durant la presentació de Maó, donde vive el arte, l’alcalde Héctor Pons ha estat acompanyat per Adolfo Cayón, director de la Galeria Cayón, i per Josechu Carreras, director de Hauser & Wirth Spain. • L’objectiu és crear un perfil propi de la ciutat dins Menorca i atreure un nou perfil de visitant de qualitat, que vulgui conèixer la ciutat de Maó i la seva cultura, i que tengui, per tant, una repercussió econòmica positiva en els diferents sectors econòmics locals.

Els menorquins i les menorquines han de poder gaudir de les arts contemporànies de veritat al llarg de tot l'any, amb puntes d'oferta a l'estiu. Hem de tenir en compte que el suposat **turisme cultural** viatja atret per esdeveniments artístics puntuals, però també per conèixer el que li ofereix una escena artística nova i amb vitalitat, i, a això, només s'hi arribarà amb la **confiança amb la creació local i el nou talent de fora** aportat per les persones creadores que decideixin establir-se a l'illa a causa de les condicions favorables que s'hi donen.

Per altra banda, cal fer una important modificació dels membres de les **comissions assessores de l'Ajuntament de Maó i del Consell Insular de Menorca**. No és una bona pràctica que sempre hi hagi més representants polítics en actiu que gestionen les institucions o de persones afins als partits o les mateixes persones amb escassos vincles amb la creació actual. S'hauria de procurar la **incorporació majoritària d'experts, artistes, curadores, crítiques, de Menorca i de fora, o fins i tot persones vinculades a les arts contemporànies d'altres disciplines com la filosofia, l'audiovisual, l'arquitectura, etc.**

1.2. Objectius estratègics i operatius

El Pla d'Exposicions que presentam ha de servir al Consell Insular de Menorca per dissenyar un full de ruta en matèria expositiva pels propers anys que estableixi un marc d'actuació preferent quant a la seva acció de govern. Aquest marc ha de ser coherent amb la seva estratègia per un nou relat que aposti per una sèrie d'objectius a assolir de manera gradual i en funció de les possibilitats econòmiques amb les quals es compti en cada moment.

El nostre projecte parteix de la interrelació de tres de les quatre àrees que conformen el Departament de Cultura del CIME: cultura, educació i joventut. Els àmbits que atenen cada una d'elles i les sinergies que podem establir han de sostenir la coherència estratègica del Departament per sumar esforços i objectius.

Aquest Pla d'Exposicions pretén **ajudar a situar l'ecosistema creatiu de Menorca en una nova dinàmica actual i vinculada a alguns dels grans debats internacionals: patrimoni, ecosistemes, tecnologies, feminismes, educació o joventut, entre d'altres**. Això significa **posar la ciutadania al centre de la nostra acció** amb uns programes de públics, de cohesió i inclusió social a través de l'art contemporani.

• Es tracta d'un bon exemple de com la col·laboració entre l'administració pública i el sector privat pot servir (sic) avançar cap a uns objectius en benefici de tothom". <https://www.ajmao.org/documents/documents/93f6e04a-9725-4115-a8e4-48b5e60ff309.pdf>. Consulta 1-11-21.

1. Impulsar un nou teixit rizomàtic

Objectiu estratègic

El **CIMe** ha de fomentar la creació d'un **nou escenari no jeràrquic** capaç de sumar i crear sinergies positives amb tots els centres i agents que es dediquen a l'art contemporani a Menorca, amb totes les especificitats i particularitats existents. La **metàfora biològica del rizoma**¹² ens ajuda a imaginar un nou escenari construït amb la col·laboració de tots els agents que en vulguin prendre part. Que a cada lloc del territori de l'illa faci créixer una arrel i unes tiges de les arts contemporànies **que fomentin en la ciutadania lectures crítiques, emotives i transformadores** davant els reptes i les incerteses que ens acompanyen. El CIMe ha de convertir-se en l'**humus i l'adob** de la terra que possibiliti el creixement d'iniciatives en xarxa.

Objectius operatius

1.1. **El Centre de Recursos Artístics de Menorca (CREAM)** pot convertir-se en una eina fonamental, llargament demanada, per la comunitat de creadores i creadors que resideixen a Menorca. És fonamental que una vegada realitzada la infraestructura es signi un **Conveni plurianual de col·laboració amb l'Ajuntament de es Mercadal per la seva gestió**, de la mateixa manera que cal fer un **Concurs públic per trobar un perfil professional** que impulsi el centre i doni estabilitat a la seva gestió. El CREAM pot ser, també, un **node de coordinació d'iniciatives i projectes creatius per als ajuntaments de Menorca que ho necessitin**.

1.2. **El futur Centre d'Arts Gràfiques** a Alaior serà un nou equipament municipal amb vocació de node supramunicipal que compta amb la participació del CIMe.

1.3. **Consensuar amb els Ajuntaments de Menorca noves línies estratègiques en relació amb les arts visuals**. Cada municipi té una sèrie de recursos: infraestructures, personal, espais públics, jaciments arqueològics, etc. que han d'oferir facilitats perquè, donat el cas, puguin participar en algun projecte artístic. S'ha de passar de pensar que els ajuntaments més petits tenen pocs recursos econòmics, espais mal condicionats i manca de personal qualificat per la gestió a

---

12. Tija subterrània, normalment de creixement horitzontal, amb aspecte d'arrel. IEC. DIEC 2.

S'ha usat el terme com a metàfora en filosofia per explicar el desenvolupament d'una societat en forma de xarxa, sense jerarquies o centres definits, especialment a l'obra de Gilles Deleuze i Félix Guattari. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Rizoma>.

pensar que, en realitat, **els projectes d'art contemporani no sempre necessiten espais blancs i parets neutres per a l'exhibició de les obres**. Molt sovint resulten més atractius altres models d'espais interiors o exteriors que poden suposar, també, reptes creatius pels artistes.

1.4. Menorca Resident. Coordinar un **nou sistema de residències per a creadores i creadors** que ja existeixen a l'illa per millorar la seva visibilitat i atraure talent de fora. En els darrers anys, l'associació **Es Far Cultural** ha realitzat un intens programa de residències de creadores i creadors que caldria impulsar i poder oferir de manera més proactiva als circuits internacionals. El nou **Centre de Recursos Artístics de Menorca (CREAM)** també estarà dotat amb espais per a creadores i creadors en residència. D'aquesta manera, **es Mercadal** es convertirà en una àrea especialitzada en residències creatives. També cal esmentar la iniciativa **Menorca Pulsar** focalitzada en residències i tallers de retrats en pintura¹³.

1.5. Menorca Biòtops en xarxa. Implementar un mapatge d'especialització d'alguns espais i/o àrees de Menorca a partir de la idea de biòtops i de biocenosis¹⁴. Per exemple: **Es Mercadal** en residències per a creadores i creadors locals i internacionals amb seus a Es Far Cultural (privat) i el Centre de Recursos Artístics de Menorca (públic); o **Maó** en les relacions art i natura, l'art simbiòtic i interespecíes (vegeu punt 3) aprofitant la presència del Parc Natural de s'Albufera des Grau; **Ciutadella** en patrimoni i art contemporani, amb l'activació d'aquesta simbiosis començant per l'emblemàtica Naveta dels Tudons.

2. L'art contemporani com a activador del patrimoni cultural

Objectiu estratègic

Creiem que els múltiples llenguatges de l'art actual poden mantenir un interessant diàleg amb marques consolidades de rellevància estatal i internacional com **Menorca Talaiòtica**. Cal un estret vincle que permeti múltiples beneficis per les dues parts a través d'accions de caràcter performàtic i sonor o instal·lacions específiques a llocs rellevants. Aquesta dinàmica virtuosa permet reactivar i visitar amb l'art actual l'excel·lent patrimoni cultural en aquest locus tan singular com és Menorca. Cal recordar que un dels requisits tinguts en compte per la UNESCO en les candidatures

---

¹³ <https://www.menorcapulsar.com/>

¹⁴ Biòtop: Espai ocupat per una biocenosi. Biocenosi: Comunitat d'organismes que ocupen un territori definit i que estan mútuament condicionats. IEC. DIEC2.

a formar part del Patrimoni Mundial és: “Estar directa o tangiblement associat amb tradicions o esdeveniments vius, amb idees, amb creences, amb treballs artístics i literaris de destacada significació universal”.

Per altra banda, creiem que les arts contemporànies poden ser el pont necessari per a institucions com l'**Institut Menorquí d'Estudis (IME)**, de contrastada expertesa i especialització en temes de patrimoni i sostenibilitat, en la seva voluntat de transferència del coneixement i d'apropar-se a nous públics.

Objectius operatius

2.1. Impulsar un **Festival internacional d'intervencions d'artistes contemporanis en el patrimoni**. Títol, a mode d'exemple: **Ciclòpic Festival o Menorca Talaiòtica & Arts**. El primer any es pot començar amb només unes quantes intervencions després de convocar un concurs públic de propostes dotades amb un pressupost suficient. També cal preveure fer encàrrecs directes a artistes de trajectòria consolidada i/o internacional. La llista dels principals monuments seria la dels 24 seleccionats per la candidatura de Menorca Talaiòtica.

2.2. Signar convenis de col·laboració amb organismes i entitats de caràcter públic que vulguin participar en la programació de projectes relacionats amb la creació contemporània. En són exemples: **Menorca Talaiòtica, Museu de Menorca, El Roser o La Mola**, entre d'altres.

2.3. Signar acords de coordinació amb institucions i entitats de caràcter privat per dissenyar conjuntament accions i projectes vinculats a les arts actuals. Entre d'altres, hi hauria l'associació **Es Far Cultural, la Galería Cayón, Junts as Pla o el LÔAC Centre d'art contemporani d'Alaior**.

2.4. Signar un conveni de col·laboració per quatre anys amb la galeria **Hauser & Wirth** a causa de la seva especial rellevància en el nou ecosistema artístic de Menorca. La sensibilitat que han demostrat els seus propietaris en el projecte mare de Somerset, el més proper conceptualment al de l'Illa del Rei, fa que puguem albirar expectatives i una bona voluntat pel diàleg. En l'encontre mantingut amb la directora Mar Rescalvo sorgiren diverses possibilitats de col·laboracions amb el CIME, especialment en temes relacionats amb educació.

2.5. Creació d'una **xarxa de complicitats amb patrocïnadors i de col·laboradors privats**. Cal fer un major esforç en la sempre difícil tasca d'obtenció de recursos a través de projectes d'esponsorització de certs àmbits de la programació:

projectes de formació, exposicions, activitats, etc. Cal involucrar-se en l'obtenció de complicitats. Tot i el handicap de la manca d'una llei de mecenatge, podem aspirar a majors nivells de col·laboració amb el sector privat que vulguin apostar per la innovació i la creativitat, i dotar-se d'un major compromís amb la cultura com factor diferencial i de valor afegit per la seva marca. Un exemple seria: Creadores en residència a empreses de l'illa, seguint el model "[Disonancias](#)" iniciat al País Basc, o "Tillt" en el context europeu.

2.6. Col·laboració amb el projecte de l'associació **Junts as Pla** de Ciutadella per a la revitalització de la zona d'es Pla per a nous usos culturals donada la manca d'activitat que hi ha abans i després de les festes de Sant Joan.

2.7. Analitzar les possibilitats d'una major presència de l'art contemporani a la programació de les **Pedreres de s'Hostal. Lithica** com espai BIC¹⁵.

2.8. Obrir l'**Arxiu de la Imatge i el So** als artistes per tal de realitzar treballs d'investigació artística amb els fons de la fototeca, la filmoteca i la fonoteca.

3. Art contemporani com a propulsor del patrimoni natural.

L'art simbiòtic i interespècies

Objectiu estratègic

L'esforç de les menorquines i dels menorquins per mantenir i difondre el seu llegat natural és un aspecte fonamental a tenir en compte en el nostre projecte d'arts contemporànies que resignificarà conceptes com sostenibilitat, ecologia i comunitat. Parlem de noves i velles, ahora, relacions entre les espècies. L'espècie humana ha d'apostar per la simbiosi, el mutualisme i la coevolució. L'art contemporani actual té moltes creadores i creadors que treballen en aquests àmbits i amb discursos híbrids per tal de, en paraules de Donna J. Haraway: "generar parentiu".

El Pla afavorirà també l'especialització en projectes i exposicions en temes com l'ecologia, els efectes del canvi climàtic o la transició energètica, ahora que caldrà consolidar una estreta relació amb la marca **Menorca Reserva de Biosfera** i el **Projecte Menorca Starlight**.

---

¹⁵ <https://lithica.es/>

Objectius operatius

3.1. Signar un acord de col·laboració amb la marca **Menorca Reserva de Biosfera** per dissenyar estratègies conjuntes que vinculin art contemporani i territori a través d'accions, instal·lacions, etc. in situ.

3.2. Estudiar possibles complicitats amb festivals d'estiu que es despleguin per llocs d'interès natural i cultural amb accions, instal·lacions, tallers, etc. Un model de referència és **Eufònic**, festival d'arts sonores, visuals i digital-performatives de les Terres de l'Ebre que aquest any es realitza la desena edició a 30 espais de 9 municipis de Tarragona¹⁶.

3.3. Buscar sinergies amb la **Fundació Rubió** que té entre els seus objectius el foment de la cultura i la ciència¹⁷. En la nostra entrevista ens adonarem de les possibilitats de realitzar col·laboracions puntuals com en el projecte Menorca Quàntica o en la difusió de la seva col·lecció de pintura, entre d'altres.

3.4. Col·laboració amb el projecte privat d'un nou centre d'art contemporani a Ciutadella previst pels propers anys per iniciativa dels col·leccionistes **Marie Hélène Beharel i Jean Paul Goerens**. Es tracta d'un projecte que combina espais interiors i espais exteriors per allotjar escultures i intervencions a l'aire lliure. M.H Beharel es la sotspresidenta de l'associació **Junts as Pla**.

4. Humanitats en transició i oportunitats tecnològiques

Objectiu estratègic

Les arts visuals actuals, com a part substancial de les humanitats, han d'estar a l'avantguarda dels debats sobre els reptes tecnològics i la transformació digital que defineixen la **Quarta Revolució Industrial**. Aquest Pla permetrà visibilitzar els pros i contres que les tecnologies **5 G o el món quàntic** ens llancen. Les humanitats digitals, en transició (Marina Garcés) o posthumanitats (Laura Braidotti) no poden autoexcluir-se ni quedar al marge d'aquests debats actuals a favor del bé comú.

---

¹⁶ <https://eufonic.net/>

¹⁷ <https://www.fundaciourubio.org/es/>

Hem d'articular un nou dispositiu de reflexions des de les **humanitats digitals**, de tal manera que el pensament crític que generin contribueixi a construir la nostra pròpia **mirada filosòfica**. Una vocació per l'esfera pública i per un espai de llibertat que generi ciutadania crítica i amb opinió pròpia. Un interès real per exercir i millorar la democràcia en temps de crisis i incerteses de diversos àmbits, o una aposta pels debats i els instruments d'anàlisi de problemàtiques actuals d'internet, la globalització o els feminismes: gènere, cos, biaixos.

Objectius operatius

4.1. Configuració d'un relat al voltant de la **cultura digital i la creativitat**. La creativitat com un concepte clau del capitalisme cognitiu que va més enllà de la idea de creativitat associada tradicionalment a la cultura.

4.2. **Menorca Quàntica 2025**. Analitzar la viabilitat d'un encontre internacional sobre el **món quàntic i les arts**. Es tracta d'un projecte per dur a terme l'any 2025 a Montgofre, com a primera opció, i que consisteix en unes jornades organitzades pel **CIME, l'IME i la Fundació Rubió**. Aquestes dues institucions ja han mostrat el seu interès en un encontre d'aquest tipus que celebraria l'efemèride de la computació quàntica. Es podria plantejar la col·laboració amb el **CERN** de Ginebra, un centre de referència mundial en temes de física, que compta des de fa anys amb el programa de residències artístiques: Collide¹⁸.

L'actual directora del programa és Mónica Bello. La coordinadora científica de l'IME, Marta Jordi, és física i doctora en Història de la Ciència per la Humboldt-Universität i investigadora del Max-Planck Institute, ambdós a Berlín.

4.3. Estudiar les possibilitats de ser una de les seus deslocalitzades, com a Espanya és Barcelona a través de la **Universitat Oberta de Catalunya, d'Ars Electronica Festival**¹⁹, l'esdeveniment més important dedicat a la creació electrònica i les seves sinergies entre art, tecnologia, ciència i societat, que cada any es celebra a més de cent ciutats del món entre el 8 i el 12 de setembre.

---

18 <https://arts.cern/>

19 UOC <https://www.uoc.edu/portal/ca/index.html>
Ars Electronica Center <https://ars.electronica.art/news/en/>

4.4. Fomentar el debat entorn de la **tecnologia 5G** i les possibilitats en entorns artístics.

5. Formació. Encara aprenc

Objectiu estratègic

Aquesta lacònica frase de Goya escrita en un dels seus darrers dibuixos ens serveix per introduir la necessitat de millorar la formació, l'experimentació i les oportunitats d'aprendre noves tècniques o bé de debatre temes teòrics d'actualitat entre la **comunitat artística**. És així que el Pla té en compte un àmbit específic de formació contínua al llarg de l'any i la **coordinació de comunitats d'aprenentatge**. Hem de ser un node integrat en altres xarxes de residències creatives locals i internacionals com **Res Artis** que compta amb més de 300 centres de 50 països²⁰. Es poden establir convenis de col·laboració amb centres que disposen de la infraestructura necessària per aquestes residències. El format de residències permet desenvolupar, gestionar o participar en nous projectes creatius o dotar-se d'una xarxa de noves relacions d'àmbit institucional i/o privat.

Objectius operatius

5.1. El CIME i l'Ajuntament d'es Mercadal han de finalitzar l'habilitació del **Centre de Recursos Artístics de Menorca**, un nou equipament que atén la demanda del sector de la cultura. Totes dues institucions s'haurien de comprometre a través d'un conveni plurianual, en la dotació de recursos humans i materials pel seu bon funcionament i estabilitat. **El CREAM pot convertir-se en un motor de seguiment i impuls del sistema rizomàtic de Menorca.**

5.2. Menorca compta amb una singular i activa xarxa de centres dedicats a l'aprenentatge al llarg de la vida que s'ocupa de la inclusió social, l'ocupació, els idiomes, la millora de les oportunitats o les TIC, entre d'altres²¹. El **CIME** i els ajuntaments de Menorca poden incentivar que l'**Associació d'Educació d'Adults**

---

20 <https://resartis.org/>

21 "És important destacar l'elevada acceptació social de les escoles d'adults de Menorca i el servei complementari de formació permanent que ofereixen a la població adulta. El model de les escoles d'adults de Menorca és un sistema organitzatiu fruit d'una història i de la voluntat de les persones i de les administracions per fer arribar la formació d'adults a tots els estrats socials i poblacions de l'illa. L'educació i la formació d'adults a Menorca és un referent important en l'àmbit de les illes Balears i esperam que continuï sent així molts d'anys." Forcada, Llorenç i Humbert, Magdalena, "El model de les escoles d'adults de Menorca", a *Anuari de l'Educació a les Illes Balears*, 2018.

de Menorca (AEAM) promoció cursos de formació en art contemporani dintre de l'oferta complementària que gestiona els dos **Centres d'educació de persones adultes (CEPA): el CEPA Joan Mir i Mir a Maó i el CEPA Ciutadella**²². Tant l'AEAM com els CEPA tenen un històric de relacions implicades amb l'empresa concessionària de la gestió dels centres: **Serveis Educatius de Menorca SA (SEMSA)**.

5.3. Establir un acord de participació amb l'**Ajuntament de Maó** per tal d'oferir cursos en línia de formació per a adults sobre art contemporani a través del seu programa **Aula Mentor**. Aquest projecte és una col·laboració de l'Ajuntament amb el Ministeri d'Educació, Cultura i Esport, a través de la Subdirecció General d'Aprenentatge al Llarg de la Vida. Es tracta d'una formació oberta, flexible i a través d'Internet, per a persones adultes.

5.4. Signar un conveni de col·laboració amb l'**Ajuntament de Ciutadella** per potenciar la visibilitat dels tallers d'art contemporani dintre del seu **Programa Educatiu Obrint Portes**.

5.5. **Incorporació de les arts visuals** (performance, art a l'espai públic, etc) al programa d'ajuts per a actuacions: **Menorca música i teatre del CIME**.

5.6. Proposar la signatura d'un acord de col·laboració específic per a la investigació en arts visuals actuals amb l'**Institut Menorquí d'Estudis (IME)**²³. Aquesta institució ha iniciat una nova línia d'actuació vers l'art contemporani amb un nou grup de recerca format per Carles Giménez, Juan Elorduy, Cristina Rita i Marta Jordi. Fora bo que el grup s'ampliï amb altres persones interessades, especialment **artistes, als quals cal considerar com agents investigadors**.

L'IME pot jugar un paper fonamental en l'**organització de cursos i en la formació de persones com historiadores d'art, curadores i crítiques d'art, així com en la publicació de material sobre art contemporani**.

---

22 "L'Associació d'Educació d'Adults de Menorca (AEAM) és una associació d'alumnes vinculada als dos centres que promou l'oferta d'ensenyaments complementaris consistents en un seguit de cursos de caire més lúdic i informal. És una entitat sense ànim de lucre, que està constituïda com a associació d'alumnes segons el Decret 187/2003, de 28 de novembre, pel qual es regulen les associacions d'alumnes, i les federacions i confederacions d'associacions d'alumnes. Té la particularitat que està adscrita als dos centres simultàniament i es finança amb les quotes de l'alumnat que es matricula als cursos i als tallers que ofereix. Tot i que la seva oferta no està subjecta a normativa ni a cap currículum de la Conselleria, és una proposta molt important a l'illa de Menorca. En els darrers anys s'han comptabilitzat les següents matrícules d'aquesta oferta complementària: 1.941 matrícules durant curs 2015-2016; 1.963 en el curs 2016-2017, i 2.194 durant el curs 2017-18." Forcada, Llorenç i Humbert, Magdalena, op.cit..

23 <http://www.ime.cat/>

Hem de tenir en compte que Menorca té poquíssimes especialistes en art contemporani i això té efectes en la manca de professionals formats en història de l'art actual, escassetesa de persones amb capacitat de tenir cura d'exposicions per establir nous relats, així com quasi nula bibliografia rigorosa. Una de les primeres iniciatives ha estat la jornada coordinada per Carles Jiménez i Juan Elorduy: **“Art i contemporaneïtat a Menorca. Jornada de reflexió i debat”** de l'11 de desembre que va analitzar l'estat de la qüestió de l'art contemporani a Menorca. Aquestencontre s'hauria de mantenir l'any vinent per poder pensar de manera col·lectiva sobre idees i experiències d'interès per l'art a Menorca.

5.7. Acord de col·laboració amb **The Reynolds Foundation** de Maó pel foment de beques per estances de formació i investigació internacionals en arts visuals a artistes locals. La fundació ja té un programa propi al qual es podria sumar el CIME.

5.8. Realitzar unes **campanyes de difusió de les arts contemporànies** més eficients i d'ampli espectre per tal de millorar la percepció que se'n té entre una part important de la població local i desvincular la creació contemporània de la cultura elitista²⁴.

6. Cultura maker i fab-labs

Objectiu estratègic

Aquest Pla té un gran interès en escoltar i acompanyar la joventut creativa de Menorca. En aquest sentit, hi haurà vincles amb el **Fòrum Menorca Illa Jove**. **La cultura que volem**, una àgora pública que ha recollit en les quatre edicions inquietuds i anhels dels més joves en relació a la cultura. Es tindran en compte a l'hora de dissenyar algunes activitats específiques vinculades a les arts visuals i a projectes interdisciplinars de la cultura maker i els fab-labs que es caracteritzen pel DIY (fes-ho tú mateix)²⁵.

Una de les millors maneres d'aprendre és compartint coneixements i no només transmetre'ls de manera passiva. **El binomi cultura-educació ha de ser significatiu.**

---

24 “A Saint Ives vam aprendre que, perquè l'estímul superficial del turisme cultural sobrevisqui i meni a un creixement significatiu, s'havien d'oferir vivències amb sentit. Duent a terme programes que incloïen la població local en processos d'aprenentatge, de formació i d'integració, ens va ser més fàcil argumentar que els nostres projectes s'havien de mesurar en termes qualitius, no solament quantitius”. Tooby, Michael, “Saint Ives i Cardiff, dues experiències de turisme cultural”. A revista *Nexus* núm 35. Op.cit. Pàg. 183. pàgs. 178-183.

25 D'aquesta manera es formaria part de la xarxa internacional: Fab Lab Network, promoguda pel Center for Bits and Atoms [CBA] del Media Lab de l'Institut Tecnològic de Massachusetts [MIT].

Objectius operatius

6.1. Realitzar un calendari conjunt amb l'Institut de Joventut **INJOVE del CIME** per tal de coordinar iniciatives vinculades a les arts visuals actuals.

6.2. Estudiar la viabilitat de la implementació d'un programa de **residències d'artistes als 7 instituts d'educació secundària de Menorca**²⁶. El referent de major èxit és Creadors [EN RESIDÈNCIA](#), una iniciativa conjunta de l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), Fàbriques de creació, l'associació [a bao a qu](#) i el Consorci d'Educació de Barcelona, amb la col·laboració del MACBA²⁷. L'objectiu és acostar l'art contemporani a les i els adolescents a través de la presència regular d'una o d'un artista a les aules treballant amb un grup classe al llarg del curs escolar. Serà necessària la coordinació amb les diferents comissions d'ambientació, arts, etc. que normalment hi ha a cada centre.

6.3. Establir acords de col·laboració amb l'**Escola d'Art de Menorca** per a temes de formació, nous públics, encontres amb agents dels sector, voluntariat, etc.

6.4. Signar un acord de col·laboració amb l'**IBSTEAM** (Illes Balears Science, Technology, Engineering, Arts and Maths) de la Conselleria d'Educació per tal de realitzar formacions específiques en competències digitals creatives per a joves i adults²⁸.

6.5. Signar un acord de col·laboració amb **PIME Menorca** per tal d'efectuar residències d'artistes a empreses de Menorca, seguint l'exemple de Dissonàncies, impulsat a Catalunya i el País Basc, amb la intenció que la visió dels i les artistes poden aportar nous models per al desenvolupament de la societat.

6.6. Coordinació amb el Pla d'implementació del nou model de biblioteques, actualment en elaboració. Les biblioteques seran centres especialment actius en el desenvolupament d'aquesta línia estratègica.

---

26 Alaior: IES Josep Miquel Guàrdia; Maó: IES Cap de Llevant, IES Pasqual Calbó i Caldés, IES Joan Ramis i Ramis; Ciutadella: IES Josep Maria Quadrado, IES Maria Àngels Cardona; Ferreries: IES Biel Martí.

27 En Residència. Creadors als instituts de Barcelona, <https://www.enresidencia.org/ca>

28 <https://ibsteam.caib.es/>

7. Aspirar a un Centre d'art contemporani de Menorca

Objectiu estratègic

Aquest Pla d'exposicions 2022-25 hauria de ser l'oportunitat per començar a posar les bases del futur **Centre dedicat a les arts contemporànies de Menorca**. Es tracta d'una necessitat demanada pel sector (vegeu enquesta preguntes 27 i 28) que permetrà posar l'illa en el circuit d'exposicions estatal i internacional. Actualment, **Menorca no pot allotjar cap tipus d'exposició estàndard per manca d'un espai adient**, de la mateixa manera que no pot exportar-la la majoria de vegades perquè el disseny expositiu està pensat per espais patrimonials religiosos o militars amb les nombroses limitacions que això suposa. El Museu de Menorca és, per pròpia decisió, un museu d'història de Menorca i no té en la seva missió ni en la visió les arts contemporànies²⁹.

El centre ha de ser molt més que un simple espai expositiu i hauria d'incloure, també, la producció, la investigació, l'educació, la dinamització comunitària, l'atracció de nous públics i la documentació.

---

29 "La missió del Museu és exhibir, restaurar, conservar i investigar el patrimoni cultural, material i immaterial, de Menorca des de la prehistòria fins a l'actualitat, i impulsar activitats culturals, socials i educatives per a la transmissió de tot el seu llegat cultural". La seva visió és: "Convertir-se en l'equipament museístic líder en la investigació, la conservació i la difusió del patrimoni històric de Menorca i ser reconegut com el centre de referència en polítiques de posada en valor, difusió i educació del patrimoni". <https://www.museudemenorca.com/ca/museu/missio-i-objectius>. Carolina Desel, la directora, ens ho expressava així a la nostra entrevista: "(...) amb l'art contemporani no hi entrem perquè no tenim ni espai ni personal, però no vol dir que no estiguem disposats a col·laborar, les arts formen part de les nostres vides". Vegeu entrevista a l'apartat 3.1.

Objectius operatius

7.1. Explorar les possibilitats de la compra, lloguer o conveni de col·laboració amb alguns dels projectes de recuperació d'espais industrials i fàbriques que estan en marxa com **Fàbrica Codina**³⁰ o la **Fàbrica Seat a Maó**³¹, o d'altres possibles com **D'alt s'Enclusa a Ferreries**³².

7.2. Signar convenis de col·laboració amb els **ajuntaments** que es vulguin implicar i amb el **Govern de les Illes Balears** pel finançament i cotitularitat del projecte.

7.3. Menorca no compta amb cap centre públic dedicat a les arts contemporànies, a diferència de la resta d'illes com Mallorca que té un centre d'art contemporani com el **Casal Solleric** i un museu **Es Baluard Museu d'art contemporani**, o el **Museu d'Art Contemporani d'Eivissa (MACE)**. El Casal Solleric és de titularitat de l'Ajuntament de Palma. Es Baluard reb finançament de tres institucions públiques: Ajuntament de Palma, Consell de Mallorca i Govern de les Illes Balears. El MACE és de titularitat de l'Ajuntament d'Eivissa.

7.4. Es tracta d'un projecte a mig termini que dotaria a l'illa d'un nou reclam pel **turisme cultural**.

7.5. Actualitzar les dades de Menorca al web <https://www.localizart.es/> del Ministerio de Cultura y Deporte que radiografia amb un nivell de profunditat significatiu el panorama de l'art contemporani per elaborar un mapa d'infraestructures que van des de centres d'art a espais de coworking i xarxes.

---

30 En el cas de la Fàbrica Coda-Codina, Nando Pons, propietari i impulsor, manifestà a la Jornada "Art i contemporaneïtat a Menorca" que el centre a hores d'ara només allotjaria alguns espais per a residències d'artistes. El gruix d'aquest projecte privat de 3.000 m2, encara per definir, està enfocat a un centre d'artesanía amb ceràmica, paviments hidràulics, una escola d'hosteleria, un allotjament hotelier, espais per a antiquaris a la plaça o fins i tot una sucursal del Caixafòrum o la Tate Gallery. El lema que va fer servir fou: "Maó la ciutat de l'art" i assegurarà que només fa uns anys aquesta idea era impensable, però ara era possible i la durien endavant sense ajuts de les administracions públiques.

31 En aquest cas, la regidora de cultura de l'Ajuntament de Maó, Conxa Juanola, digué que la fàbrica serà rehabilitada no com centre d'art, i amb només alguns espais per a la creació dels artistes.

32 El Consell Insular de Menorca tenia previst des de fa anys emprar aquesta antiga base militar nord-americana com centre d'interpretació de la Biosfera tot i que finalment no s'ha portat a terme. Caldria plantejar la possibilitat de compartir certs equipaments per a ús artístic com espai expositiu per a determinades instal·lacions o formats creatius efímers, i també per encontres artístics.

1.3. Models de contractació i bones pràctiques en el sector artístic

A continuació presentam uns models de contractació seguint les recomanacions del sector sobre les Bones pràctiques professionals en les arts visuals per a: artistes, curadores, historiadores de l'art, etc.

1. Exposicions:

1.1. Concurs públic:

Les exposicions s'han de regir per unes bases reguladores mitjançant una convocatòria pública. És imprescindible que hi hagi un jurat professional i independent i sempre amb la presència d'un/a artista. També és molt recomanable que el jurat estigui format per persones professionals de fora de l'illa, perquè a més de ser més independents també es dona així la possibilitat de conèixer l'obra dels i les artistes menorquines. Les bases han de contemplar honoraris d'artista i curadoria, assegurança d'obra, transport d'obres, muntatge especialitzat, vigilància i roda de premsa.

1.2. Projectes propis. Cal fer una selecció de la curadoria d'una persona experta en l'artista i/o el tema proposat pel CIME. Preferentment almenys amb un any d'antel·lació. Exposició + catàleg amb text d'investigació de caràcter científic.

Si bé el Departament de Cultura del CIME no compta amb un concurs de comissariat, es recomana fer-lo amb unes bases reguladores públiques, jurat professional i independent i amb obertura nacional o bé internacional, d'aquesta manera s'afavoriria la creació de nous llenguatges discursius i disciplines artístiques.

2. Participació com a jurat, conferència, taula rodona, moderació. La participació en aquests tipus d'actes sempre ha de comptar amb una partida per honoraris, transport i allotjament, si escau.

3. Coordinació de jornades, cursos, seminaris. Hi ha d'haver una partida d'honoraris, transport i allotjament, si escau

4. Altres tipus. Artista performance al carrer, per exemple. Incloure les arts visuals al programa ja en marxa del CIME: Menorca música i teatre. Honoraris segons la convocatòria del programa.

El Llibre Blanc, editat per la Plataforma Assambleària d'Artistes de Catalunya, fa les següents recomanacions a l'hora de fer un contracte per una performance: "Al contracte de prestació de serveis artístics d'execució de performance. Des d'un punt de vista jurídic, el contracte de prestació de serveis artístics d'execució de performance és un contracte d'arrendament de serveis. Aquest tipus de contracte està regulat en els articles 1583 i següents del Codi civil. En conseqüència, tots aquells aspectes que les parts no regulin en el contracte, quedaran regulats per les previsions contingudes en els esmentats articles del Codi civil." ¹ I com a exemple adjuntam el següent contracte:

CONTRACTE DE PRESTACIÓ DE SERVEIS ARTÍSTICS D'EXECUCIÓ DE PERFORMANCE

[Lloc], [Data]

REUNITS

D'una banda,

[Nom i cognoms], major d'edat, amb domicili a [adreça completa], amb del NIF o número de passaport [•] (d'ara endavant, l'«artista»).

De l'altra banda,

[Nom i cognoms], major d'edat, amb domicili a [adreça completa], amb NIF o número de passaport [•], en nom i representació de [denominació de la institució] amb NIF [•] i domicili social a [•] (d'ara endavant, la «institució»).

MANIFESTEN

I Que l'artista crea i realitza obres d'art contemporànies de mena performàtica [descripció del tipus d'obra feta per l'artista].

II Que l'artista ha creat l'obra performàtica [breu descripció de la performance] (d'ara endavant, la «performance»).

III Que la institució té com a objecte, entre d'altres, el foment i promoció de l'art contemporani.

IV Que la institució està interessada a què l'artista executi la performance els dies [•] en el marc de [descripció de l'esdeveniment artístic on efectuarà la performance].

V Que les parts han acordat subscriure el present CONTRACTE DE PRESTACIÓ DE SERVEIS ARTÍSTICS D'EXECUCIÓ DE PERFORMANCE que es regirà per les següents CLÀUSULES

OBJECTE

L'artista es compromet a executar la performance els dies [•] en el marc de [festival, biennal, jornades, etc.].

---

¹ <https://paac.cat/i/llibre-blanc-de-la-paac/>

HONORARIS

La institució es compromet a pagar a l'artista [•] euros en concepte d'honoraris per l'execució de la performance.

PRODUCCIÓ ARTÍSTICA

La institució pagarà fins [•] euros dels costos i despeses necessaris en la producció de la performance. Els imports pagats per aquest concepte en cap cas es deduiran de l'import dels honoraris. Els costos i despeses en que incorri l'artista i que superin l'esmentat import han d'anar a càrrec de l'artista.

L'artista pot sol·licitar una provisió de fons de [•] euros per sufragar els esmentats costos de la producció de la performance.

L'artista haurà de presentar la factura o tiquet justificatiu dels esmentats costos i despeses a la institució.

CANCEL·LACIÓ DE LA PERFORMANCE

En cas de cancel·lació de l'esdeveniment i que, per tant, la performance no es dugui a terme, l'artista té dret que se li reemborsin totes les quantitats que hagi avançat en la producció de conformitat amb el que s'havia acordat en la clàusula titulada «producció artística».

Així mateix, l'artista té dret en concepte d'indemnització:

- a quedar-se amb els béns tangibles i intangibles de la producció artística en concepte d'indemnització; i
- a l'import indemnitzatori de [•] euros.

Qualsevol despesa o cost de la promoció de l'execució de la performance per a l'esdeveniment ha de ser assumit per la institució.

IMPOSSIBILITAT D'EXECUTAR LA PERFORMANCE

Si en la data o dates convingudes l'artista no pogués executar la performance per malaltia, indisposició o situació personal anàloga, les parts negociaran amb la finalitat que la performance es pugui executar en una data posterior o, fins i tot, en esdeveniments futurs. En cas que, després d'una negociació de bona fe, no fos possible trobar cap data futura, l'artista té dret a:

- que li paguin les despeses de la producció de conformitat amb la clàusula «producció artística» així com,
- quedar-se amb els béns tangibles i intangibles de la producció artística adquirits en concepte d'indemnització, sense que tingui dret a percebre cap altra quantitat en concepte d'indemnització.

Qualsevol despesa o cost de la promoció de l'execució de la performance a què s'hagués incorregut per a l'esdeveniment serà assumida per la institució.

FIXAMENT DE L'EXECUCIÓ DE LA PERFORMANCE EN FORMAT AUDIOVISUAL La institució tindrà dret a gravar en suport audiovisual l'execució de la performance amb la finalitat de tenir un objecte-obra per a la seva col·lecció i patrimoni artístic cultural.

L'artista haurà d'aportar una certificació que acrediti la seva autoria de la performance i on es referencii de forma específica l'esmentat suport material perquè aquest tingui la consideració

d'obra única, això és, el suport audiovisual és el substitut físic d'una obra que és efímera de mena, irrepetible i no objectuable-patrimonialitzable (d'ara endavant, la «gravació»).

L'artista cedeix [relació de drets d'explotació cedits] de la gravació pel termini de [temps] i en el/els territoris [relació de països o territoris per als que se cedeixen els drets].

L'artista no cedeix cap dret sobre la performance en si mateixa, i la podrà executar lliurement en el futur sense que aquest contracte suposi cap limitació.

PROMOCIÓ

L'artista cedeix tots aquells drets d'explotació necessaris perquè la institució pugui promocionar l'esdeveniment (els drets de reproducció i comunicació per a la impressió de fotografies d'execucions anteriors per a la distribució de flyers, imatges i vídeos per a la web, etc.).

La institució té l'obligació de preparar els materials de la promoció sense perjudicar la imatge de l'artista, tot respectant la seva coherència i trajectòria artística. L'artista tindrà dret a la retirada dels materials de la promoció així com a una correcció pública a costa de la institució en cas que aquesta no compleixi amb aquesta seva obligació.

Totes les despeses i costos de la promoció aniran a càrrec de la institució.

ESPAI D'EXECUCIÓ

La performance s'executarà [descripció de l'espai].

La institució es compromet a adequar l'espai en condicions per a l'artista així com per al públic, usuaris i participants, de la manera que segueix: [descripció de les característiques que ha de tenir l'espai].

Els costos d'adequació així com del posterior desmuntatge aniran a càrrec de la institució.

ASSEGURANÇA DE RESPONSABILITAT CIVIL

La Institució es compromet a, en el cas de no disposar-ne, subscriure una pòlissa de responsabilitat civil per assegurar l'artista, públic, partícips i col·laboradors tant en els preparatius de la performance com de la seva execució.

JURISDICCIO I LLEI APLICABLE

Les parts acorden que siguin els tribunals de la ciutat de [•] els que coneguin de qualsevol controvèrsia entre les parts amb motiu d'aquest contracte.

Així mateix, les parts acorden que la llei aplicable a aquest contracte sigui la llei espanyola.

* * *

I, com a prova de l'acceptació de les clàusules d'aquest contracte, les parts formen tants exemplars com parts hi ha a CADA UNA DE LES PÀGINES al marge (incloent-hi els annexos), excepte aquesta, que es firma en l'espai habilitat per a les firmes.

Firma: Firma:

[Nom i cognoms de l'artista] [Nom i cognoms representant de la institució]

1.4. Mesures per complir amb el Codi de Bones Pràctiques Professionals en les Arts Visuals

L'Art és una disciplina humanística connectada amb moltes altres disciplines que afecten al nostre pensament, les emocions o el nostre comportament.

Els recursos que utilitza l'art al seu entorn serveixen com a estratègia per a ser utilitzats en altres àmbits, com són la Història, l'antropologia, la ciència,... L'art s'hibrida en les seves propostes i reflexions amb altres àmbits i disciplines. Les bones pràctiques han de reconèixer la importància crucial de les formes, usos i metodologies no solament com diu la llei, que és obligat, sinó també com a principis ètics i estètics basats en els béns culturals, artístics i creatius dins d'una estratègia social, territorial o de mercat, per tant, per revaloritzar el sector cal enfortir aquesta praxis.

El conveni signat el 2018 amb l'AAVIB i el Consell Insular de Menorca ha ajudat a democratitzar i dignificar el treball entre els i les artistes contemporànies. També s'han creat beques d'investigació, creació artística i producció d'exposicions en els anys 2019, 2020 i 2021, úniques a les Illes Balears. És necessària la implementació de les Bones Pràctiques Artístiques Professionals en les Arts Visuals pel desenvolupament responsable, fructífer i estable de les polítiques culturals, no tan sols amb el CIME sinó també en els equipaments municipals existents a Menorca.

Mesures concretes:

- Avançament d'un 75% del pressupost de les beques a l'inici del contracte, l'altre 25% a la finalització i lliurament del projecte.
- Un/a artista al jurat de totes les convocatòries del Departament de Cultura.
- Impuls de formes de governança participatives.
- Millora en la difusió de les exposicions i beques guanyadores dels artistes.
- Concurrencia. Crear comissions de selecció professionals i retribuïdes. Les Comissions Avaluadores i/o de Selecció que neixen de la formalització d'una convocatòria, pel seu caire global i enfocat al sector, sempre que sigui possible s'hauran de conformar juntament amb membres professionals d'altres institucions i/o associacions professionals de les Illes Balears que estiguin directament relacionades en l'àmbit de la creació contemporània. En el cas de que un professional extern a l'Administració Pública formi part d'una comissió avaluadora o de selecció podrà cobrar uns honoraris per la seva tasca.

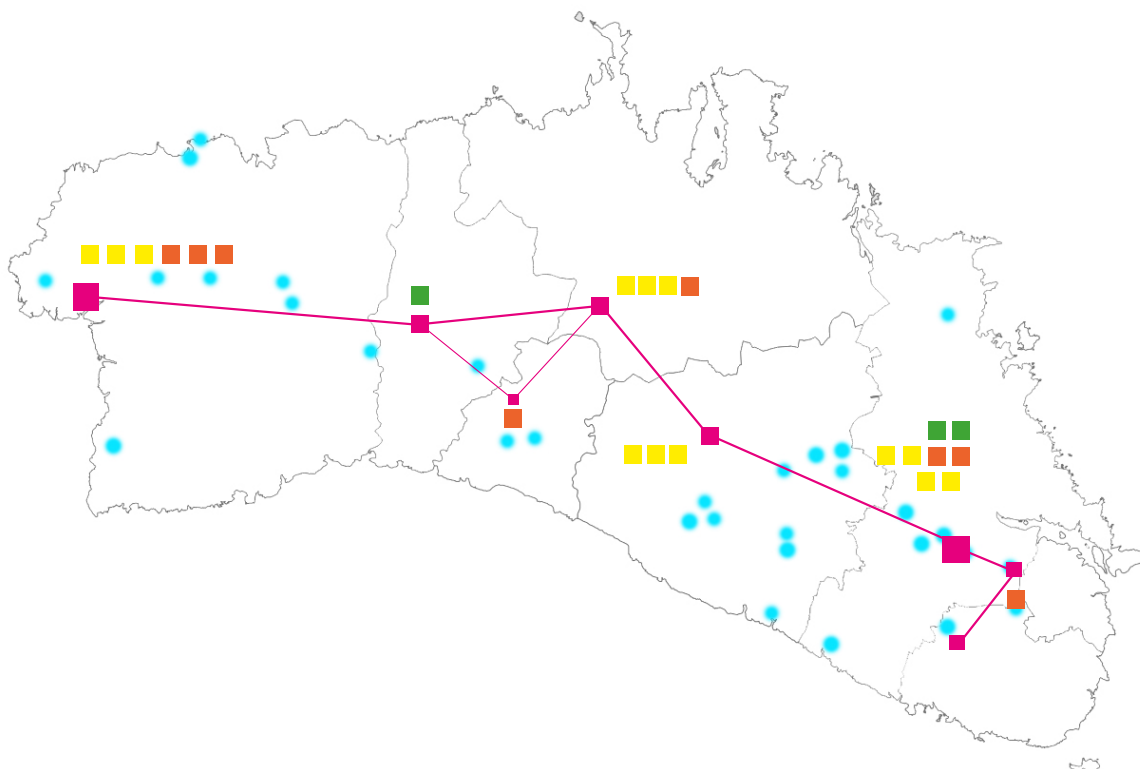
- Governança. Patronats i òrgans de govern integrats, majoritàriament, per agents del sector. En el cas que el CIME posi en marxa centres d'art de la seva titularitat, aquests incorporaran un patronat integrat per agents del sector i no exclusivament per membres de partits polítics –representats a través de les associacions professionals i/o agents professionals de reconegut prestigi- per exercir les funcions científiques/artístiques del patronat i demés òrgans de govern.
- Millora i reducció al mínim necessari de la burocràcia en ajudes i subvencions.

Com avançar en aquest terreny, de les Bones Pràctiques Artístiques, és una necessitat primordial per tal d'afavorir una professionalització justa pels i les artistes. A més també volem incidir en un tema actual com és la paritat de sexes com una mesura d'integració de la dona en àmbits culturals.

Mesures paritàries recollides a la Llei orgànica 3/2007, de 22 de març; i a la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes del Govern de les Illes Balears, BOIB núm.099 de 2016, "La igualtat de la creació i producció artística i intel·lectual":

1. Les administracions públiques de les Illes Balears han de facilitar l'accés de les dones a la cultura, han de divulgar les seves aportacions en totes les manifestacions culturals i han d'incentivar produccions artístiques i culturals que fomentin els valors d'igualtat entre dones i homes, especialment en les disciplines artístiques en què la presència de les dones és minoritària. Així mateix, han de vetllar perquè en les manifestacions artístiques no es reproduïxin estereotips i valors sexistes, i han d'afavorir la creació i la divulgació d'obres que presentin innovacions formals favorables a la superació de l'androcentrisme i el sexisme.
2. Les administracions públiques han d'impulsar la recuperació de la memòria històrica de les dones i han de promoure polítiques culturals que facin visibles les seves aportacions al patrimoni i a la cultura de les Illes Balears, i també a la seva diversitat. Així mateix, han de potenciar la presència de dones creadores en totes les exhibicions locals, insulars i autonòmiques.
3. Les autoritats públiques, en l'àmbit de les seves competències, vetllaran per fer efectiu el principi d'igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes en tot el concernent a la creació i producció artística i intel·lectual i a la difusió d'aquesta.
4. Assegurar la igualtat de drets de l'home i la dona en el goig dels drets econòmics, socials i culturals, és obligatori en els Estats que formen part del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere, on s'exigeix, eliminar els obstacles institucionals i jurídics, així com els basats en pràctiques negatives, incloses les atribuïdes a pràctiques o tradicions, que impedeixen la participació plena de la dona en la vida cultural, educació i investigació científica.

2. CARTOGRAFIA D'AGENTS ACTUALS I POSSIBLES FUTURS

● Selecció de monuments prehistòrics de la candidatura Unesco 2021

■ Ajuntaments

■ Equipaments culturals públics

El Roser, Ciutadella
 Espai Xec Coll, Ciutadella
 Sala Sant Josep, Ciutadella
 Centre de Recursos Artístics de Menorca
 CREAM, es Mercadal
 Centre Artesanal de Menorca, es Mercadal
 Ca n'Àngel Centre d'Art i Cultura, es Mercadal
 Alaior Art Contemporani LÒAC, Alaior
 Capella de Gràcia, Alaior
 Sala Sant Diego, Alaior
 Ca n'Oliver, Maó
 Museu de Menorca, Maó
 Sala Sant Antoni, Maó
 Sala El Carme, Maó

■ Altres possibles

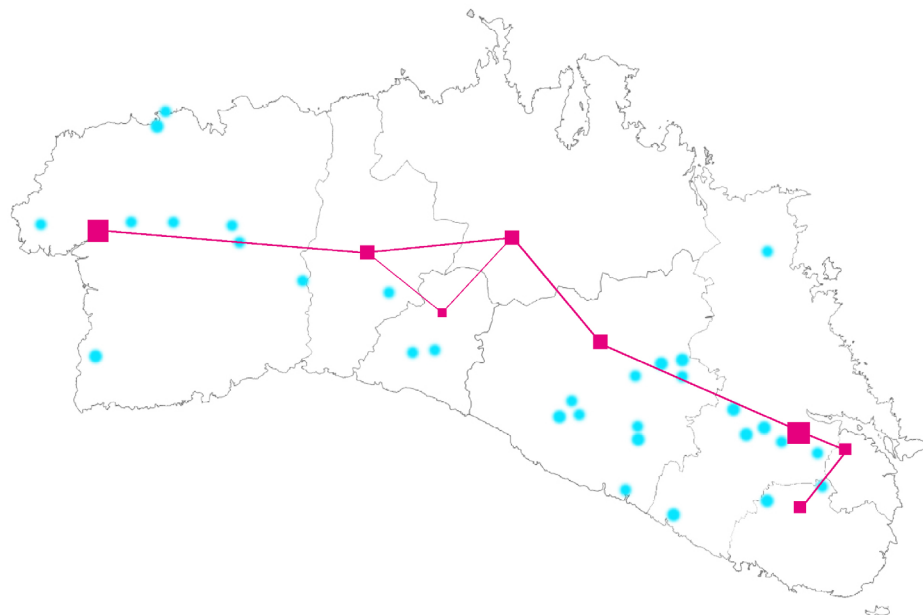
Dalt s'Enclusa, Ferreies
 Centre d'Arts Gràfiques, Alaior
 Fàbrica Seat. Maó
 Casa Codina, Maó

● Galeries

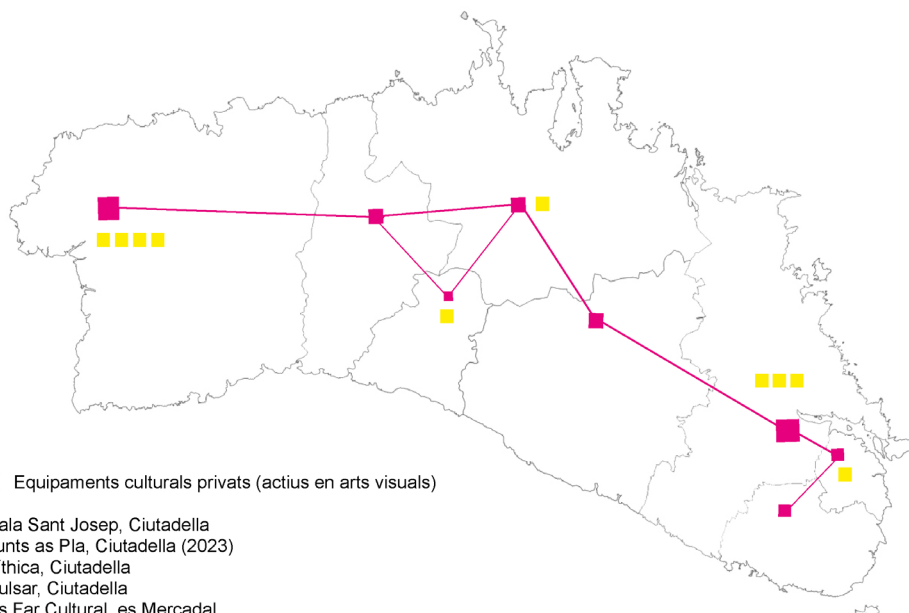
Vidrant
 Retxa
 Artara
 Encant
 Cayón
 Alabrrán Bourdois

■ Equipaments culturals privats

Junts as Pla, Ciutadella
 Líthica, Ciutadella
 Pulsar, Ciutadella
 Es Far Cultural, es Mercadal
 Migjornale, Migjorn Gran
 Montgofre, Maó
 Estudi Barbar, Maó
 Hauser&Wirth, Maó
 Òmniun Bus, es Castell

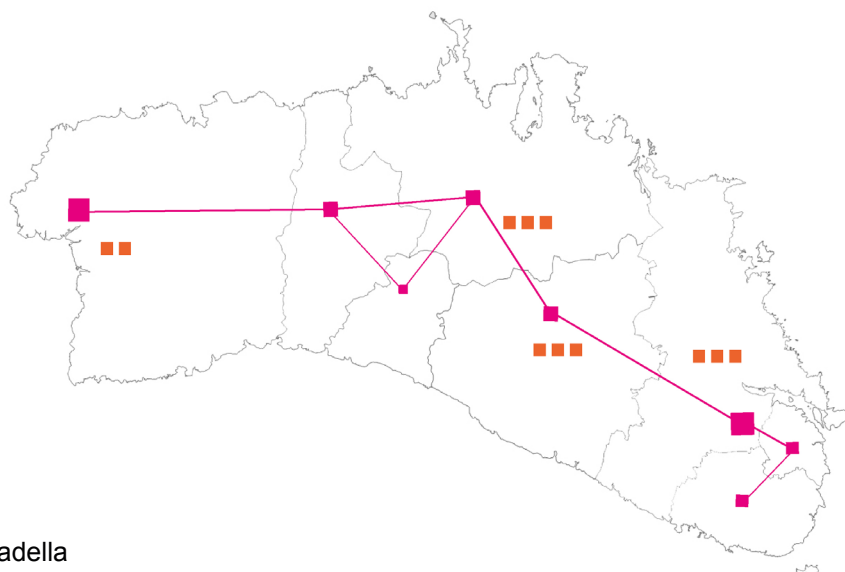
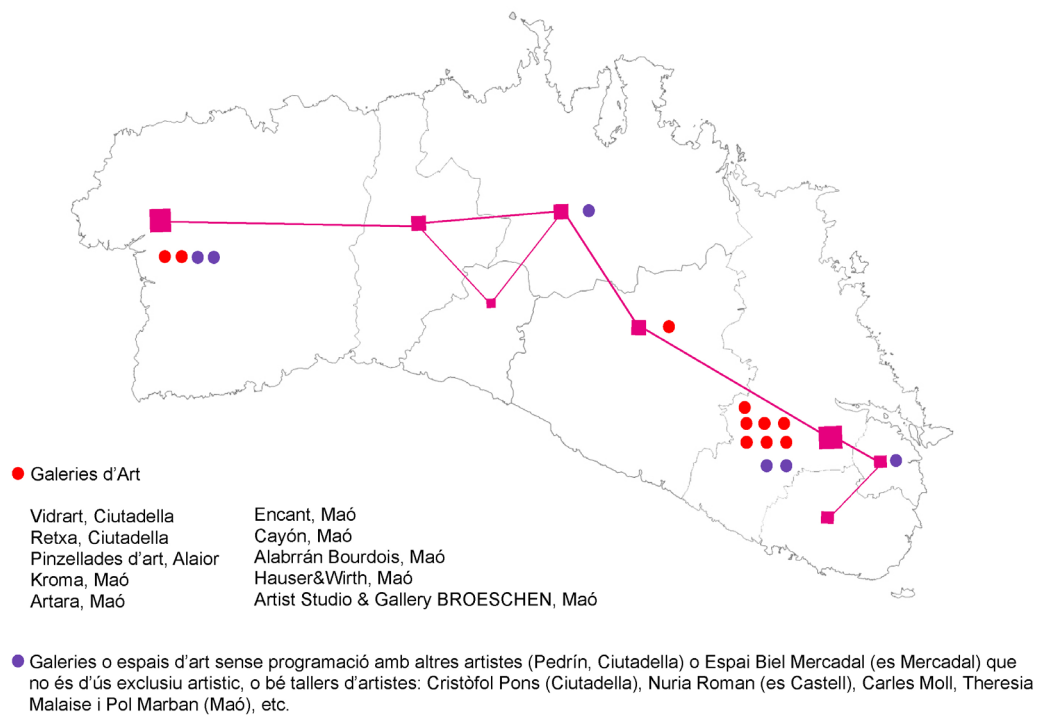

- Selecció monuments de la candidatura Unesco, 2021
- Ajuntaments

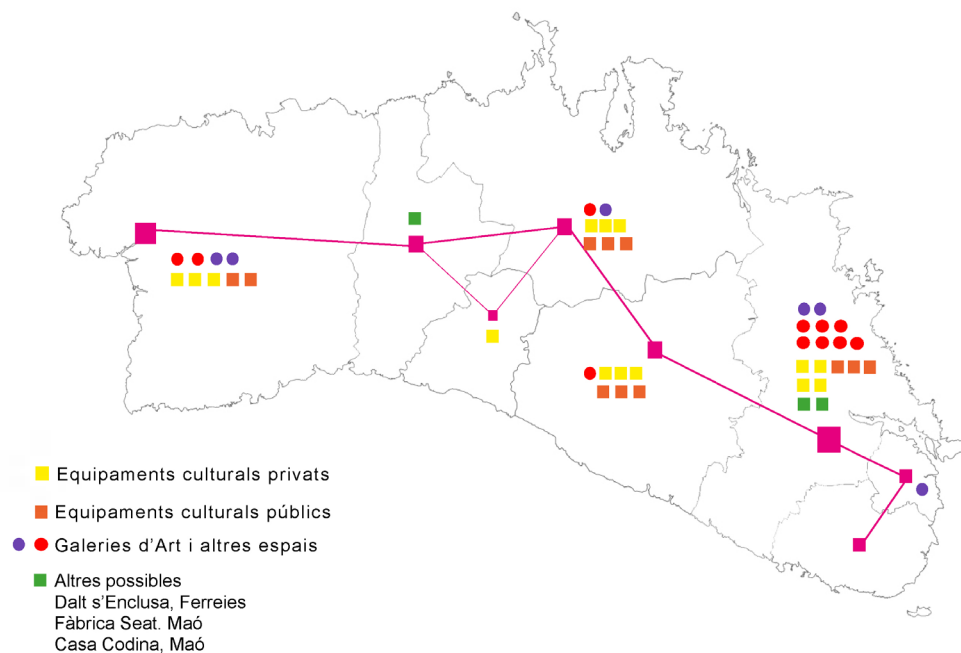

- Equipaments culturals privats (actius en arts visuals)

Sala Sant Josep, Ciutadella
 Junts as Pla, Ciutadella (2023)
 Líthica, Ciutadella
 Pulsar, Ciutadella
 Es Far Cultural, es Mercadal
 Gran Migjornale, Migjorn Gran
 Montgofre, Maó
 Estudi Barbar, Maó
 Omnium Bus, es Castell

- El Roser, Ciutadella
- Espai Xec Coll, Ciutadella
- CREAM, Centre de Recursos Artístics de Menorca, es Mercadal (2022)
- Centre Artesanal de Menorca, es Mercadal
- Ca n'Àngel Centre d'Art i Cultura, es Mercadal
- Alaior Art Contemporani LÒAC, Alaior
- Capella de Gràcia, Alaior
- Sala Sant Diego, Alaior
- Ca n'Oliver, Maó
- Museu de Menorca, Maó
- Sala Sant Antoni, Maó.

En els mapes podem observar la ubicació de les infraestructures dedicades a l'art contemporani a Menorca. Hi ha una major presència a la ciutat de Maó i una menor a Sant Lluís on el seu espai Albert Camus està més focalitzat en música i teatre, no obstant això, pensam que podria albergar algun tipus d'activitat performàtica o de música contemporània en un futur pròxim. Ferreries també és un poble on hi ha una nul·la presència de centres d'exposicions o galeries - sí que n'hi havia hagut fa uns anys- però hi podria allotjar un espai d'art contemporani a Dalt s'Enclusa, un lloc, com hem comentat anteriorment, amb unes capacitats molt interessants per allotjar el binomi natura i arts visuals.

És important destacar que la llegenda "Galeries d'art i altres espais" són molts més del que hi ha marcats al mapa ja que és ampliable a tallers d'artistes que funcionen com a galeries d'autor o bé galeries que, a part de vendre obra, també ofereixen productes artesanals .

3. Opinions del sector

3.1. Entrevistes a agents significatius del sector artístic: artistes, gestores culturals, curadores, etc.

3.2. Enquestes anònimes a artistes nascudes i/o residents a Menorca.

3.1. Entrevistes a agents significatius del sector artístic: artistes, gestores culturals, curadores, etc.

Entrevistes a agents culturals: artistes, comissaris, gestors, etc. Forces vives de l'entorn a les arts visuals vinculades amb Menorca que tenien algun aspecte a aportar en el context del desenvolupament de les arts visuals de Menorca. Així hem realitzat les següents entrevistes, presencialment o per videotrucada, d'una hora aproximadament de durada cada una.

D'una banda s'han entrevistat a artistes presents a l'illa amb com són: Jose Cruz, Aina Pla, Cristòfol Pons i Alejandro Martín dins el context de l'AAVIB, i l'Estudi Barbar. Pol Marban, artista i agent activador de sales pop-ups com Oxímoron. Tònia Coll, doctora en Belles Arts i artista resident aquest darrer any al Museu de Menorca. Cristian P. Coll, artista, impulsor de Es Far Cultural i el centre de residències de Montpalau, i Núria Marquès, artista.

D'altra banda s'han mantingut diàlegs amb agents de mediació com Jaume Gomila i Joana Català per haver desenvolupat càrrecs polítics en el Govern Balear i coneixedors de l'àmbit cultural menorquí. Mar Rescalvo, directora de Hauser&Wirth Menorca. Anna Bagur, comissària, crítica d'art i responsable de Líthica. Carles Jiménez i Juan Elorduy, historiadors de l'art i comissaris d'exposicions. Esperança Pallicer, encarregada de l'Arxiu de Imatge i So de Menorca. Cristina Rita, presidenta del consell científic i Marta Jordi, coordinadora científica de l'Institut Menorquí d'Estudis. Javier Delgado, Emili Cano i Neus Vidal, membres de l'equip directiu de l'Escola d'Art de Menorca. Macià Coll i Cati Jover president i secretària-tresorera de l'associació Junts as Pla i Carolina Desel, directora del Museu de Menorca.

Cristian P. Coll, artista i cofundador d'Es Far cultural, es Mercadal

Qualsevol artista a qui li paguen es prepara millor les coses, ja sigui una exposició, una conferència o un concert... L'Administració no pot plantejar solucionar les coses del sector i fer-les malament des del principi com per exemple l'IME organitzant unes jornades de reflexió sobre l'art contemporani i no aportar pressupost per les ponències però sí pel comissariat. Paguem als tècnics de so, però no als qui fan la música...

Per exemple, si tens una sala d'exposicions pública sense que els artistes tinguin unes condicions de guarda, assegurança o honoraris, no s'hauria de permetre des de cap ajuntament. Si hi ha doblers per invertir en cultura, que comencin a ser pels objectius que es van presupostar. Una tasca senzilla seria posar gestors pels espais culturals i a partir d'aquí poder començar a produir, organitzar activitats i ajudar a crear un sector a la deriva. La meua opinió és que difícilment un artista es guanyarà la vida venent obra, aquí a Menorca menys, és quasi una excepció quan això passa.

L'artista agraeix poder tenir espais de producció, ja siguin residències de creació o de pensament. L'artista es dedica a pensar (visual, músic, compositor, literari).. i és vocacional.

A nosaltres (es FAR) ens interessen els artistes que treballen la cultura com un vehicle per crear lligams entre persones i territoris. L'artista contemporani treballa per millorar la societat, per transformar-la, fer que la gent sigui crítica i autocrítica. Ens encanta quan l'art transcendeix a la societat i genera canvis, per petits que siguin.

La participació dels artistes de Menorca en les residències que gestionem a la Casa d'Artistes és poca perquè els artistes locals ja tenen les seves dinàmiques i espais de creació i investigació. A pesar d'això és un espai obert a tothom.

Nosaltres treballem principalment en un projecte focalitzat amb un tipus d'artista que pot ser a Menorca també és minoritari, però hi és. És aquell que es centra en la investigació a partir de diferents idees, no és un artista tècnic ni repetitiu. L'espai de residència així ho demana també.

Creem projectes de residències com Delta, Illes d'Art, Illa Delta... i així aconseguim tenir un espai de creació amb artistes contemporanis que facin residència investigació. Generem productes de poc interès comercial, però creiem que són de gran valor per la societat i el pensament contemporani. Hi ha altres projecte que han intentat fer residència, com sa Sínia de es Castell, però ara fan tallers.

A Menorca hi ha espais suficients, però no estan ben gestionats, o la "visió" que tenen està lluny de les necessitats que creiem que afavoririen al sector cultural en general. La majoria d'espais d'exposició estan o mal gestionats o per davall de les seves possibilitats. A Menorca trob a faltar més espais de cultura que espais d'exposició. També crec que sense espais de creació no hi haurà mai un sector consolidat. En la música és més habitual, ja que hi ha iniciatives privades que s'han embarcat en crear locals d'assaig, etc.

Una bona gestió de les sales d'exposició milloraria moltes coses. Crec que hi hauria d'haver acords entre les administracions insulars i municipals. Per exemple les sales petites (St. Antoni, Xec Coll, Ca n'Àngel) tenen 40.000€ i les grosses 100.000€. I distribuir-ho d'una manera equitativa, bona praxis, convocatòria oberta i que funcioni amb una lògica.

Els artistes tenim el problema de l'estereotip que anem a demanar doblers, en canvi les constructores no en tenen cap de problema, i les empreses d'esports a l'hora de demanar un cap de futbol o pista de bàsquet tothom valora bé els valors de l'esport, però no coneix els de l'art...

Estem en un moment un poc complicat ja que en el món de l'art s'artista més pràctic és el que es guanya les castanyes, perquè sap anar a demanar, convèncer, etc. El nivell de burocràcia genera un estrès que no tothom hi vol o hi pot passar.

Ens falta un circuit un poc més independent a l'illa per fer un poc de balança en aquest sentit. Del turisme haurien de sortir part del recursos, me consta que hi ha artistes que van cap aquests clients, produint obra que es pugui vendre bé en mercats o jugar a fer contactes per vendre obra a gent de gran poder adquisitiu que ve a l'illa els darrers anys i valora bé l'art.

Les beques de creació del CIME estan molt bé, funcionen, però després hi hauria d'haver un circuit d'exhibició. A partir de les ajudes de mínims, que s'han investigat i treballat, una sala els acull, encara que sigui una sala petita. Aquests artistes amb l'exposició podrien fer créixer el seu projecte. Sinó els projectes s'aturen i moren. Amb els 3 anys que duen en actiu les beques, no s'ha vist res en un format públic. Per exemple a Ca n'Àngel els artistes que volen exposar a l'estiu han de pagar per setmanes i tothom sap que es venen obres encara que no és legal fer-ho a un espai públic. Si es va crear l'espai amb doblers públics per crear una sala la cultura i exposicions ha d'estar a l'altura.

Sense demanar molt se podria fer d'una manera més professionalitzada que ajudaria al sector en la majoria de casos. Sant Diego i la Capella de Gràcia a Alaior, varen veure el potencial dels espais. Una mostra d'un autor d'una cosa petita té el seu valor. No són espais ideals però funcionen a nivell expositiu. Crec que és un error que tots els pobles hagin de tenir de tot. Els pobles que tenen aquests espais, o les iniciatives privades que volen fer feina en aquest sentit i cap a la professionalització, el Consell els hauria d'impulsar a fer-ho bé i millorar-ho.

El Centre de Recursos Artístics ja està acabat. Pel que sé, l'any que ve ha de sortir a concurs la gestió. Ha entrat en el pressupost del Consell. S'han adequat els espais. Clar que aquest espai ha de tenir una gestió professional, sinó és com un cotxe que no li posen benzina...

A Menorca, per les mides de l'illa, es podrien fer coses que a Mallorca serien una odissea. Per exemple, seria ideal generar "un passadís" entre els espais de creació i d'educació. És impossible que tot sigui al mateix poble. Hi ha d'haver un plantejament a nivell d'illa, en espais de creació, producció, exposició. I que la cultura contemporània tingui els seus instruments perquè vagi creixent i aportï valor afegit a la nostra societat, que és l'objectiu de la cultura. Això ho ha de fer el sector públic, el sector privat cerca rendiment i ha de ser complementari. Si les decisions culturals depenen d'empreses privades o de la seva implicació quina imparcialitat hi haurà?

El positiu de les noves galeries de moda a Menorca és que l'artista de Menorca s'ha revaloritzat moltíssim perquè la gent se'n ha adonat que hi ha artistes al seu voltant i al final estem xerrant de producte local o de multinacionals. A més a més, les obres que veurem, o les idees que ens transmetran dels artistes d'aquestes galeries o grans empreses de negocis no difereix tant amb les obres d'aquí. A nivell conceptual, l'artista de Menorca s'ha revaloritzat, el que transmet és igual o més que els de fora. Tot és una moda. I la inversió estrangera té la capacitat d'entrar a Menorca amb un projecte que té una visibilitat que arriba, amb la seva manera de fer, al públic. Això no transforma l'art o la cultura feta a Menorca.

Hi ha una tendència a nivell europeu de fer de la costa (Menorca, Costa Brava) un lloc on passar els darrers dies de la teva vida, en un lloc on no t'has de preocupar de la violència, trajectes curts, bastant espai natural on pots accedir sense pagar ni fer grans viatges... A Port Bou també passa, tota la Costa Brava. El que fa respecte és que tot sigui orientat a un públic per uns pocs mesos l'any i l'illa perdi encara més el seus centres de pobles amb botigues per turistes i les cases passin a ser botigues o estiguin tancades 11 mesos l'any... però això no té res a veure amb l'art, és economia i turisme... l'art ens pot fer reflexionar com ha passat aquest estiu amb ART IS TRASH just davant del Port de Maó. Tot és molt complex...

A Menorca no pots estudiar cap formació mitjana ni superior en arts audiovisuals, que serien les arts comercials del s. XXI.

Crec que és imprescindible que hi hagi formació superior en arts audiovisuals a Menorca per poder aspirar a un sector artístic consolidat en 10 o 15 anys. Ara pots fer grau mig d'arts gràfiques, grau de joieria, que hi ha vegades que no tenen suficients alumnes. Crec que és un sector clau que exportaria professionals. Sembla que des del govern volen recuperar la Menorca Film Comission (Foment del Turisme) per donar servei a les empreses de fora que venen aquí a fer produccions audiovisuals. No tindran professionals, els hauran de dur de fora

A Mallorca, IB3 no s'hagués pogut consolidar sense un centre de formació en audiovisual. No s'haguessin creat continguts ja que faltaria mà d'obra. Ja hi va haver una onada de treballadors de fora que van anar a viure a Mallorca quan va obrir la televisió, però una transició lògica seria que en el futur no fos així i que els que s'eduquen a l'illa acabin aprenent la professió.

La visió dels menorquins no és avantguardista i no podem fer economia d'escala perquè som pocs. S'ha d'apostar per la creació contemporània i per l'educació, sens dubte.

Alejandro Martín, artista

Llegué a la isla hace 5 años con el hecho de la propuesta del nacimiento de la sede de la galería Hauser. A nivel de artista creativo, desde entonces, no ha cambiado absolutamente nada en cuanto a profesionalización se refiere. Ni por el efecto de la implantación de nuevas galerías a nivel privado, ni por ningún otro efecto público. De repente nace el LOAC desplazando y ninguneando el centro público ya olvidado Xalubinia. ¿Hay algo allí programado para las artistas residentes o vinculadas a la isla?

En cuanto a la Fundació Reynolds, hace unos años tenía un programa de becas para artistas residentes que ha desaparecido. Pareciera que está sin actividad relevante en una ensoñación placentera, esperando despertar únicamente con un beso capital de un cuerpo de jerarquía superior. La falta de gestión proyectual y de un seguimiento profesional es más que evidente. Es lo que hay cuando el dinero por sí solo quiere engranar una maquinaria compleja.

Sobre la Fàbrica Codina, cabe señalar que apunta a otra sede más del mundo especulativo y esnob. El repentino interés en el mundo del arte hace sospechar que desea formar parte de la constelación que orbita en torno al efecto Hauser. Es difícil ser positivo con tanto precedente. Comienzan a circular las galerías Cayón y Arbarrán Bourdois sin tener en cuenta en su trayectoria nada absolutamente que no sea detectado por un radar cuyos valores están preestablecidos por una élite social. La primera no asume ningún riesgo puesto que cualquier cambio que proponga será sobre terreno previamente arado. La segunda está por ver, aunque tal como han aterrizado, me permito pocas expectativas.

En mayor o en menor medida y con diferentes grados de incidencia, hay entidades como la Galería Encant y Es Far Cultural que han apostado y trabajado, entre otras, por y para las artistas vinculadas a la isla; o han provocado que personas del mundo del arte externas a la isla hayan podido aportar, dialogar y experimentar favoreciendo el enriquecimiento cultural contemporáneo en Menorca.

Nos hemos acostumbrado a esperar que Hauser cambie el panorama artístico en la isla porque se le presuponen unos medios capaces de enfrentarlo, pero eso denota la poca confianza que depositamos en el resto de entes privados y sobre todo, y mucho más grave, en las instituciones públicas. El factor público está en desuso, con un poder competente imposibilitado por la carencia de estrategias, profesionalidad e interés. Hauser puede que implemente un proyecto más “intrusivo” dentro de la vida artística, educativa o artesanal local; pero de momento sólo enorgullece a una plebe pretenciosa, colmándola con cansinas fórmulas que ofrecen menús de experiencias: emplazamiento bucólico, superartistas, talleres para familias o infantiles, paisaje ajardinado, cantina, tienda esnob, etc. Todo para pasar un fin de semana de ensueño. ¿Quién sabe porqué me recuerde al cuento de Hansel y Gretel?

A las artistas nos ha germinado la sensación de poder tocar el éxito, ya sea a través de un milagro directo, ya sea por un acontecimiento positivo que se derive del fenómeno Hauser (que no la galería). Hemos entrado en esa jaula intangible que nos deja percibir la vorágine pero que nos impide formar parte de ella, como Tántalo, con el agua al cuello, intentando asir la apetitosa fruta del árbol que continuamente se aleja.

Con el brote incontenido de nuevas boutiques hotel, galerías importantes y otros factores, se puede percibir que el nivel del turista o el visitante medio ha subido. Parece que las oportunidades están a la vuelta de la esquina. ¿Quizá sea la futura Fábrica Codina mi lanzadera definitiva como lo iba a ser instagram, las exposiciones en Suiza, los premios, etc?. Con tanta oportunidad latente, nadie parece pensar que la artista entre en un estado no sereno con cierta ansiedad y viendo tambalear su confianza. Estas circunstancias a menudo recaban en un virado hacia la necesidad de crear para vender, agradar y encajar, alejándonos de lo más importante.

Como artista y docente artístico mi idea de arte sólo es tangencial al proyecto de las galerías e iniciativas privadas respecto a la obra de algunas de sus artistas. En cuanto a la creación, educación y valor social, mis ideas se encuentran en el polo opuesto. Así pues, veo complicado que haya ningún cambio en ese sentido. Ójala quizás alguien tenga suerte, le promuevan y pueda despuntar, pero se trata nuevamente de individualizar y extrapremiar el éxito. Sea quien fuere, el reto sería no echarse a perder.

Desde el Estudi Barbar nos vemos muy a la deriva respecto a contacto, diálogo o interacción con cualquier tipo de ente externo, sea personal o colectivo. Para

nuestra salud, después de varios años, nos concentramos en organizar actividades y desarrollar nuestro trabajo personal. De momento, cualquier otra expectativa resulta dañina y merma nuestro ánimo. Nuestra propuesta se va mereciendo la atención externa para poder contar con un poco de apoyo y confianza.

Queremos desarrollar varias actividades, que debido a la pandemia han sido paralizadas y que están previstas para ser realizadas fuera de la estación de temporada. Tenemos previsto comenzar talleres prácticos de diferentes técnicas que puedan abrir vías para la creación personal. Los sábados por la tarde hemos comenzado un taller de esparto impartido por una de las únicas personas que lo trabajan en la isla. Con el Teatre Principal hemos hecho algún taller, pero viene poca gente. La idea también es ir proponiendo actividades deslocalizadas fuera de nuestro espacio. A medida que vayamos entendiendo las dinámicas de los talleres u otras propuestas, iremos reflexionando sobre cuáles han de ser las siguientes.

Este verano a veces hemos sido la recepción de la Galería Albarrán Bourdais porque tienen un cartel pequeñito y la gente extraviada ve nuestro escaparate y preguntan por dicha galería sin ni siquiera entrar al estudio. Las actividades que hasta ahora hemos propuesto han sido sin ningún apoyo ni visibilidad. Esto es por dos aspectos: De un lado en el sector privado prima la ganancia y si existe algo más suele ser un sucedáneo lavado de cara. De otra parte el visitante carece de capacidad crítica y se deja fácilmente eclipsar con nombres brilli brilli y el aparente lujo que les permite soñar con pertenecer a esa élite de glitter que añoran.

Desde la AAVIB estamos intentando implementar el código de buenas prácticas artísticas en todos los sectores y nos vemos persiguiendo a las personas de las instituciones que han firmado el convenio de buenas prácticas para que sean cumplidas. Hay cargos preocupados, pero para otros parece no acaba de ser una prioridad o se percibe como un lastre que no permite libertad para seguir como antes de firmar dicho convenio.

Un ejemplo de lo que sucede son los concursos relacionados con las artes visuales, donde la mayoría están encasillados en la pintura. Hemos hablado con todos los ayuntamientos que los organizan, sobre todo con el de Maó, y sigue siendo todo muy precario. Incluso han pedido consejo al AAVIB y no han realizado apenas modificaciones.

Las condiciones son un corta y pega de lo que han visto en otros lugares en los que se llevan arrastrando los mismos errores durante años. No hay seguros de obra, ayuda para el transporte, honorarios de exposición, reclaman quedarse la obra y los derechos. También exigen obra reciente y no premiada. A efectos prácticos resulta una compra a domicilio donde las artistas pujan entre sí asumiendo un esfuerzo desgastante. La repercusión es nula, no se acaba premiando absolutamente nada y las piezas acaban sepultadas en sótanos o componiendo mosaicos en las paredes

de los edificios de las organizaciones. Es un destino cómodo para los ayuntamientos para gestionar el presupuesto en artes visuales y una solución poco pensada para las instituciones.

Como Estudi Barbar, solicitamos exponer en alguna sala municipal y nos propusieron las de Es Claustre y Sant Antoni. Elegimos esta última. Hicimos 50 copias de hojas de sala por llegar así casi al tope de presupuesto que había para toda la difusión y el diseño gráfico, que yo mismo realicé. La lona principal llegó tarde. Se imprimieron unos 20 carteles en A3 que se distribuyeron en algunos bares, cuando la exposición había empezado hacía ya cuatro o cinco días. Las ayudas como para el transporte de obra y honorarios de exposición fueron nulos. Le comentamos a Conxa (Juanola) que era más lógico pensar en menos exposiciones y cuidarlas un poco más.

Pese a las malas prácticas queríamos situar nuestras piezas montadas en una sala de exposiciones para reflexionar y contemplar su funcionamiento fuera del taller. Un aliciente especial era disfrutar del montaje e ir dialogando con las diferentes posibilidades, pero sólo tuvimos 2 horas para montar. La exposición estuvo abierta 20 días y solo vinieron amigos y poco más. Se clausuró en un vacío que dio paso al estruendo de las inauguraciones de Cayón y Hauser.

Después de la exposición de Barbar en la Sala Sant Antoni hablamos con Conxa Juanola y le comentamos toda la precariedad sufrida, proponiendo posibles soluciones para que esas formas tan agraviantes fueran paliadas. Nos expresó que se sentía un poco sola y obviada por parte del ayuntamiento. Desconocía la iniciativa que realizó el ayuntamiento de Maó con el vídeo que llevaron a FITUR para promocionar la isla con el eslógan: "Donde vive el arte". Como concejala de cultura, se quejaba sorprendida porque no habían contado con ella. El resultado del video da continuidad a la legendaria idea del hombre maestro pintor de paisaje que al cerrar los ojos comienza a recibir inspiraciones de las musas y mensajes divinos.

Pedimos en un principio exponer en Ca n'Oliver y fue un compendio de obstáculos intangibles. Te encuentras como en esa Menorca de los apellidos a modo de castas en la que te convierte en invisible. Todavía hay una veladura en la que no se sabe qué hay que hacer para exponer allí, ni cuál es el proceso y así resulta inaccesible. De paso descubres que Ca n'Oliver está muy mal llevado, por ejemplo, su página web es un desastre. No hay programación prevista hasta que no se solicita exponer. No hace falta restaurar ni construir más centros, hace falta una gestión profesional y en acorde.

Me gustaría que el CIME contratara a gente profesional en el mundo del arte, y si revisar unas becas les lleva tiempo, que contrate a profesionales. Dinero hay si se quiere. Hay que formar a lxs técnicxs y revisar las convocatorias y actividades en las que se impliquen. Miquel Àngel María no puede llevar también deportes y juventud, además de cultura. Hay que hacer presión a las entidades privadas y ayuntamientos

para que no sea todo tan provinciano y colaborar juntos. Creo que debería estar muy en contacto con la asociación de artistas y valorar continuamente sus impresiones.

Sería interesante que el CIME contratara a profesionales como vosotros para llevar a cabo el resultado teórico de esta investigación. Desde la institución pública habría que acabar con el típico premio de pintura y dar paso a alternativas mucho más actuales y coherentes. También las nuevas instituciones privadas podrían colaborar en promover talleres de arte de lo sensible y no únicamente lúdicos. Se podría pensar en otras actividades y valorar el territorio artístico en el que se encuentran. Sería necesario algún tipo de premio, beca, residencia dentro o fuera de la isla, talleres con artistas o profesionales del sector.

Hay que cuidar la educación porque son los que están por venir y percutir sobre el público. No sólo en infancia, sino con la tercera edad, los institutos, familias desfavorecidas, etc. Los proyectos en los que he colaborado suelen ser de unas pocas horas debido al bajo presupuesto e interés real. Propondría hacer talleres de lo efímero, de lo sensible, para escuchar y reflexionar sobre los valores sociales. Al desarrollar personalmente alguno de estos talleres, es ilusionante que logren entender que el arte no tiene por qué ser bonito ni funcional. Si se les enseñan artistas como Manzoni o Wifredo Prieto, aparece la risa e incredulidad inicial, pero eso da paso a un cambio sin retorno en sus mentalidades. Entienden que hay algo más allá de dibujar al estilo de Miró o Mondrian.

Carolina Desel, directora del Museu de Menorca

Vam defensar al nostre projecte expositiu, i és el de no icloure l'art contemporani, perquè no ho podem tenir tot. Som un museu d'història. Ara vam estrenar un "Passeig d'escultures" al Claustre del Museu. En el relat històric sí que fem menció del relat contemporani. Però amb l'art contemporani no hi entrem perquè no tenim ni espai ni personal.

Però no vol dir que no estiguem disposats a col·laborar, les arts formen part de les nostres vides. "Petra", l'any 2019, va ser una exposició d'art contemporani al Museu.

Ens encantaria crear sinergies i lectures transversals. La proposta de Tònia Coll al Museu era activar la mirada i donar una altra lectura. L'hem ajudat amb les peces i la investigació. Algunes coses de l'activitat es podran veure al Museu.

Juan Elorduy i Carles Jiménez tenien la idea de Museu d'Art Contemporani a Sant Diego, Alaior. H&W és una altra lliga. Està bé que vengui gent de fora i rehabiliti edificis. Ara fem una activitat escolar amb ells.

Pel que fa a acollir artistes en residència, si hi ha pressupost i la investigació és coherent amb la nostra línia seria viable fer-ho. Seria interessant també per arribar a nous públics.

Ho tenim en projecte. Treballar amb l'Euroregió. De moment tota la temàtica que tenim és a nivell arqueològic. Museus italians i de Bèlgica per treballar amb investigadors d'arqueologia.

No tenim enlloc on posar les escultures contemporànies. Va costar molt posar les escultures i ara s'han de quedar 2 anys. Som un Museu molt petit amb un pressupost molt ajustat. Algunes les escultures s'hauran de quedar més temps. Les escultures estaven escampades i les vam recollir, en una idea del passeig com va fer el Museu d'Oporto.

L'espai que hi ha darrere del Museu és molt xulo i no s'hi fa res. És de l'Ajuntament, que ha fet alguna activitat. Hi ha un espai al Museu, una porta, que comunicava el Convent i el Museu i ara està tapiada. Sempre he pensat que amb un artista actual, amb una instal·lació podria estar bé. És la connexió de l'espai sagrat amb l'espai laic. Ho havíem parlat amb Anna Bagur de proposar alguna cosa. És una porta tapiada bastant gran. Se li podria donar un discurs.

Falten espais, perquè tots són acotats i rígids. El Roser, Sant Antoni, Sant Diego.. tot són capelles. Com a Museu també ho patim això. Són espais complicats. No tenen les condicions de llum, clima, control, etc. Hi ha unes quantes naus, com la Seat a Maó. El CIME n'és conscient d'aquesta manca. El Museu de Menorca és un museu estatal, del Govern balear, traspasada la gestió al Consell i el personal és de l'Estat. Com el Museu de Mallorca.

El Govern posa més diners a Es Baluard que als museus petits. Parlar de Balears parlem de Mallorca. El Museu d'Eivissa és de l'Ajuntament. Aquí la presència del Govern és pràcticament zero.

Quan volen col·laborar ells ho fan tot i volen l'espai. Nosaltres no som només un

contenedor. Jo m'he negat sempre a ser això. La relació amb el CIME és genial. A final de cada any presentam el pla de treball a una comissió paritària amb el Consell i al Govern i ens l'aproven i ja està. Ens deixen treballar amb molta tranquil·litat i molt bé. Tenim autonomia total. Ens ajudam mútuament. Tant amb aquest equip de Govern com l'anterior.

(Respecte a un Centre d'art contemporani) Un bon centre amb pressupost, personal. Com el museu d'Eivissa. Hi ha d'haver-hi més coses que una exposició d'art contemporani, i no hauria de ser permanent. No se si la paraula ha de ser Museu, hauria de ser Centre, Institut...

Macià Coll i Cati Jover, president i secretària-tresorera de l'associació cultural: Junts as Pla, Ciutadella

Estam acabats de constituir, hem fet un petit festival infantil: Amalgama Kids. El projecte de l'Associació Junts es Pla és un projecte molt holístic, ubicat a Es Pla de Sant Joan de Ciutadella; nosaltres ho entenem com una zona més àmplia que només es Pla, i tenim la idea de fer coses culturals i artístiques, bàsicament per defensar Es Pla de Sant Joan, veure que té una altre vida i ús possible més enllà de zona d'aparcament i oci nocturn.

Sabem de particulars de la zona que són amants de l'art i una possibilitat seria fer un passeig d'escultures. Ara mateix el que tenim previst per l'any que ve són diverses activitats. És un projecte ambiciós. Hem rallat, per exemple, de fer visites guiades a partir d'un fil conductor, per exemple l'aigua, perquè tots els hortalens tenen un sistema de regadiu, tenen pous, coves, restes arqueològiques. Tot això són diversos projectes que hem anat xerrant i que alguns aniran establint-se. Ara lo que volem és anar mostrant aquest espai on es poden fer coses diferents i ser facilitadors perquè també altres puguin fer-hi coses, que s'aprofiti. A poc a poc és possible que vagi tirant més cap el món de les arts visuals.

Per exemple, hem ofert als joves dels instituts que puguin venir cada 15 dies a fer activitats amb la condició que una de cada dues hi hagi una activitat cultural i artística. Volem que els joves puguin demostrar la seva creativitat. A Ciutadella activitats per adolescents s'en fan molt poques, i seran els futurs visitants dels museus, volíem començar a fer feina perquè entenguin Es Pla com una zona no només d'oci sinó també una zona on poden passar coses de qualsevol expressió artística. Volem emprar l'art i la cultura com una eina per a la cohesió social. També volem pacificar la zona perquè hi ha veïns molestos amb els renous. Es tracta de fer petites passes però amb aquesta visió global de la zona. També estem fent un llibre amb entrevistes a la gent que comenti les vivències que hi ha viscut aquí, o lo que li han contat dels seus avantpassats.

Hi ha un projecte, també de particulars, de fer un centre d'art on era la fusteria Melis, sobretot per exposar les seves col·leccions i fer altres activitats relacionades amb l'expressió artística, però encara està verd. El Consell coneix la proposta i la problemàtica ve un poc perquè una part està dins la zona del Pla especial de protecció del casc antic. Això ha fet que tot el projecte s'hagi endarrerit molt. S'havia xerrat d'un edifici singular i és tant lenta la burocràcia que per canviar alguna cosa ha de passar per molts organismes. Al final s'haurà de fer el centre amb quatre cases adossades del nucli antic i quedarà així perquè la normativa és aquesta. Aquests particulars s'han trobat molts entrebancs. A nosaltres com associació ens va agradar molt estar vinculats a tot açò perquè tota la base parteix d'una concepció molt arrelada aquí i per a la gent de Menorca, i que evidentment hi vindrà el turisme que vulgui, però no està dirigit específicament a aquest. Aquest centre d'art està al marge de l'Associació, no surt d'ella, però està és evident que en serà un dels pilars del conjunt. Vist en perspectiva i en un futur, tot anirà lligat. És una col·lecció de pintura, escultura internacional però tenen coses de gent d'aquí, els hi agraden els vincles amb els artistes.

En els nostres estatuts diuen que una de les eines per mostrar aquest patrimoni amb uns altres ulls és l'ús cultural.

Joana Català, gestora cultural

M'agrada que el Consell Insular de Menorca vegi la necessitat de disposar d'un document de diagnosi de la realitat de l'Art Contemporani a Menorca i considero que és un bon punt de partida per planificar i gestionar l'oferta expositiva de l'illa d'una manera coherent i estable. Així, confio en que aquest Pla d'Exposicions sigui un document vàlid tant per les iniciatives privades que s'estan projectant com per les institucions públiques que gestionen espais d'art, amb molt bona voluntat però de forma precària.

La meva experiència en l'organització d'exposicions va començar a la sala d'exposicions el Roser de Ciutadella, un espai amb moltes possibilitats i una ubicació excepcional, però sense una gestió adequada a les seves possibilitats. Han passat quasi trenta anys i segueix amb una programació improvisada i sense un criteri clar del tipus d'exposició que ofereixen al llarg de l'any. Manca una estructura de funcionament que permeti dinamitzar l'espai de forma permanent amb una gestió professionalitzada que li doni estabilitat. Segurament podríem dir el mateix d'espais expositius d'altres municipis de l'illa.

A Menorca tenim un gran potencial que no sabem aprofitar per falta de cohesió y d'una estructura que permeti donar continuïtat a les iniciatives culturals. S'haurien de crear més sinèrgies entre els diferents agents culturals, artistes, programadors, gestors, institucions i empreses privades. També considero que cal tenir una visió més transversal del món de la cultura.

Amb els pas del temps hem anat perdent hàbits culturals que en determinats moments han esdevingut un espai de proximitat i contacte personal entorn al món de l'art. Quan l'Obra Social de Sa Nostra gestionava dos espais expositius, un a Maó i un a Ciutadella, amb una gestió professionalitzada, es va posar de manifest un veritable l'impuls als artistes locals. La convocatòria anual del Premi Sant Antoni de Pintura, també ofería una magnífica oportunitat tant a artistes consagrats com a les joves promeses. Malauradament aquests hàbits van desaparèixer i no s'han substituït per noves iniciatives periòdiques que responguin al mateix objectiu.

Entre els anys 2005 i 2017 vaig treballar per l'empresa adjudicatària de posar en valor la fortalesa de La Mola per a les visites públiques, va ésser una etapa molt interessant ja que era una de les primeres iniciatives que es posaven en marxa mitjançant un acord publico-privat. Un model de gestió que a dia d'avui segueixo considerant molt vàlid però que malauradament hi falta trobar el punt d'equilibri i la flexibilitat necessària per fer-lo realment viable. Només amb el compromís compartit i la confiança de ambdues parts es possible portar a terme una correcta gestió. Des de les institucions públiques s'ha de veure l'adjudicatari d'un servei com un aliat i

no com un adversari. També es important que els representants de les institucions públiques que formen part de consorcis o fundacions, tinguin un paper actiu en les comissions i no mantinguin únicament una representativitat passiva, ja que aquest fet desvirtua el veritable sentit d'aquets organismes de gestió formats per més d'una institució.

Durant els anys que vàrem gestionar els serveis a La Mola, gràcies a la implicació d'artistes, galeristes i associacions culturals, es van poder dur a terme nombroses exposicions d'art en el marc de la fortalesa. La idea era apropar la realitat artística de Menorca als visitants turístics de la fortalesa, enriquint la visita al recinte històric, i recolzant al mateix temps a artistes locals. D'aquestes dinàmiques artístiques en el marc del patrimoni històric van sorgir iniciatives que finalment no es van poder dur a terme com: una biennial internacional d'art; un circuit escultòric en el recinte militar o una instal·lació permanent en una de les torres de defensa en desús.

Pens que la cultura en general hauria de ser transversal a molts d'altres àmbits de la vida quotidiana de la nostra illa com la natura, el paisatge, la gastronomia o el turisme, entre d'altres. Les arts, el patrimoni y la història poden complementar perfectament altres iniciatives i projectes de Menorca, al mateix temps que, la cultura es veuria reforçada per la seva participació en altres àmbits de la societat d'avui.

Els grans projectes han de començar amb una base sòlida, s'ha de començar fent pedagogia i creant una estructura que permeti dinamitzar la petita xarxa d'espais expositius dispersa en diferents punts de Menorca i que ben gestionada donaria un important impuls als artistes locals i permetria que Menorca entri en circuits expositius externs.

Menorca és un lloc molt inspirador, la llum el paisatge, els artistes de fora, troben a l'illa un lloc de creació i de creativitat adequat. A Menorca hi ha molt talent artístic, hi ha molt bon nivell, el que passa és que generalment es fa feina en solitari. Estic convençuda que es podria treballar en col·laboració amb altres sectors per tenir més presència, tant dintre com fora de l'illa.

Crec en la necessitat de tenir una capacitat integradora i una visió oberta a l'exterior, s'ha d'evitar convertir l'art de Menorca en una parcel·la tancada.

Iniciatives com la de Hauser & Wirth son un clar exemple de la convivència entre el patrimoni històric i el món de l'art i és perfectament compatible amb altres dinàmiques artístiques, al mateix temps que pot atreure noves iniciatives en el camp de les arts. Un dels punts positius de la seva implantació a l'Illa del Rei és que l'Ajuntament de Maó ha decidit apostar perquè el municipi sigui un referent en el tema artístic. En quan a les polítiques culturals, pens que falta una millor coordinació entre el

Govern de les Illes Balears i els consells insulars. Les competències en cultural estan transferides als respectius consells i el Govern es reserva la projecció exterior, que exerceix a través de les convocatòries de subvencions de Institut d'Estudis Baleàrics i L'institut Ramón Llull. En aquest sentit s'haurien de definir polítiques culturals que afavoreixin la relació entre illes creant circuits expositius, en coordinació amb els consells insulars a través de la integració d'alguns dels espais existents a cada illa i facilitat així la mobilitat dels artistes dintre de la mateixa Comunitat Autònoma.

El Museu de Es Baluard, és el referent de l'art contemporani de les Illes Balears i com a tal s'haurien d'establir acords de col·laboració amb altres centres de les illes de Menorca, Eivissa i Formentera, per tal de fer realitat aquest concepte d'unitat territorial, a més de tenir en compte l'obra dels artistes locals. El Museu Es Baluard ha organitzat puntualment alguna activitat artística a Menorca, però aquestes haurien de ser dinàmiques habituals i no iniciatives esporàdiques.

Per acabar, pens que la redacció del Pla d'exposicions que impulsa el Consell Insular de Menorca és un primer pas important per estructurar adequadament la projecció artística a Menorca, conèixer les fortaleses i les debilitats d'un sector molt viu i molt actiu.

Les Institucions públiques tenen a les seves mans millorar la precarietat del sector i, tal com he comentat anteriorment, és important que mantinguin una representació activa i no passiva en aquells organismes dels que formen part, especialment consorcis i fundacions, i sobretot, confiïn més en la gestió privada alhora d'externalitzar determinats serveis culturals. Actualment la burocràcia administrativa, desespera a l'administrat i absorbeix totalment al personal tècnic de les institucions, que no poden desenvolupar una correcta gestió cultura. Per ser competitius i gestionar amb l'agilitat que es requereix a dia d'avui, cal tenir més present la gestió publico-privada com a garantia d'agilitat, eficiència i modernitat.

Carles Jiménez, gestor cultural

L'efecte Hauser ha produït un impacte inicial que ha sigut aquest estiu que de repent han aparegut per aquí galeries vingudes de fora amb vocació, en principi, de

quedar-s'hi, però ja coneixem el cas d'una galeria francesa que ha hagut de tancar perquè no havia demanat permisos. Crec que hi han moltes expectatives però no sé fins a quin punt quallaran i tampoc sé si Hauser & Wirth aconseguirà un dels seus objectius que és establir un lligam amb la comunitat local. Tanquen per octubre i si tu mires Somerset allà hi ha un programa estable tot l'any amb una implicació amb la comunitat local evidentíssima: tallers, conferències, moltes activitats, però aquí no és el cas.

En el context de l'art menorquí falta una professionalització en tots els àmbits, es fa molt difícil fer feina perquè és difícil tant en l'administració pública com en la petita privada que hi ha que és molt minsa. Això per una banda, per altra, les polítiques culturals estan molt relacionades amb l'agenda política dels partits, tot és a curt termini i pensant en la legislatura, però això passa a tot arreu. S'han aconseguit coses, l'AAVIB amb el codi de bones pràctiques va fer un pas endavant, no tots els ajuntaments l'apliquen...la manca de professionalització és un tema greu: artistes, gestors, administració pública. En el tema de la programació van molt sobre la marxa i així és molt difícil establir un discurs amb una certa coherència. Amb l'arribada de Hauser el nivell d'exigència hauria de ser superior però no sé si és així. Sí que és veritat que l'Ajuntament de Maó enguany ha fet una programació anual, però tornant al d'abans, les programacions es fan sense tenir en compte als professionals del sector.

L'Ajuntament de Maó té una comissió assessora formada entre d'altres per Juan Elorduy, Tomeu Sánchez, però el problema de les comissions és que no tenen capacitat de decisió. Per exemple, es va crear una comissió d'arts visuals del Consell que va funcionar bé i va prendre decisions durant uns anys sobre polítiques expositives però es va dissoldre, va quedar en un limb i per exemple en el contracte que heu guanyat vosaltres, al qual jo també vaig presentar un projecte, o en el de l'Aina Pla, no hi ha hagut comissió, perquè eren el Conseller Miquel Àngel Maria, la directora del Museu de Menorca Carolina Desel i un tècnic de cultura del consell, no hi havien persones externes.

Dins el sector cultural manca un teixit associatiu. Dels artistes hi és encara que consider que hauria de representar d'una manera més global a tota la comunitat artística de Menorca. Encara que no hi hagi una associació de gestors culturals o crítics d'art o que no estiguem inscrits dintre de les d'àmbit balear el que importa és la figura del professional, de l'expert al qui se li ha de demanar opinió. Aquí, per un motiu o l'altre, les decisions sempre tenen més un caràcter polític que tècnic. També hem de tenir en compte que a Menorca hi ha una gran quantitat de creadors, deu ser de les ratios més altes d'Espanya.

El Consell hauria de crear urgentment uns mecanismes de gestió de la cosa pública

molt més transparents. La convocatòria pública per se no es garantia d'una major transparència. És un element important però si les persones que en formen part no responen als estàndards aleshores estem igual.

Fa molts d'anys que li he dit al conseller que hauria de fer una passa envant i crear un centre d'art per liderar la promoció de l'art contemporani a Menorca. És que els ajuntament estan carregant amb tot el pes i no tenen dotacions pressupostàries suficients i ens quedam amb una precarietat que afecta a la qualitat de les propostes. El Consell forma part de l'organisme que gestiona ca n'Oliver per què aporta un pressupost anual. Aquí hi ha un altre exemple, Ca n'Oliver no té ni direcció ni cap tipus de gestió, de fet la persona que ho duu és l'arxivera, el mateix passa a Can Saura. En el tema de Xalubinia hi va haver una desidia per part de les administracions públiques i un ús personalista d'un espai públic que es va convertir en una especie de fortí i no hi va haver voluntat política de resoldre'l mai, fins que un dia va petar.

A mi ja em sembla bé promoure un turisme de caràcter més cultural i desestacionatitzat, això pot ser una bona manera de promoure l'art local. Alguns dels turistes que després es compren casa a l'illa s'interessen pels artistes locals i això pot tenir un efecte positiu. El LOAC em sembla una iniciativa molt bona i tenir una col·lecció així que ajuda a posicionar Menorca i donar una oferta de qualitat, pero cal complementar-lo amb la promoció de la creació local. Els ajuntament ja fan el que poden, és el Consell el qui ha d'intervenir.

La polivalència de certs espais presenta uns handicaps que fan que sigui difícil dur a terme projectes de certs tipus. L'any passat vaig fer el comissariat de l'exposició Art en la fragilitat al centre del Carme i vaig tenir molts problemes perquè necessitava que l'art ocupes l'espai, però com que allà també fan concerts vaig haver de renunciar a la primera concepció i és que endemés durant el temps de l'exposició també s'havien de moure algunes obres i això no pot ser. Per això és urgent que el Consell tingui un espai adient per l'art contemporani.

El Museu de Menorca ha reelaborat el seu discurs i ara és un museu d'història de Menorca. No hi ha un lloc on puguis veure art del segle XX i al Museu de Menorca van deixar només una sala molt mal posada. Un centre d'art de referència hauria també de possibilitar fer un recorregut per la història recent de l'art a Menorca. Això facilita la construcció d'una comunitat, d'un imaginari col·lectiu, i alhora permet exportar talent i internacionalitzar els artistes menorquins.

No és exclusiu de Menorca però aquí també hi ha una gran precarietat en els artistes i amb tots els que treballem en el món de la cultura. Estam en una societat que tendeix a promoure lo innovador i a persones joves i amb aquesta justificació es paga menys, es té un tracte indigne.

Als qui ens dediquem a la cultura per voluntarisme i perquè creiem en el que fem acabem dedicant un temps que no se'ns retribueix mai.

Gent que ens dediquem a fer crítica de l'art som jo, en Pere Antoni Pons Carreras, en Juan Elorduy, na Cristina Andreu encara que no es tant sobre art contemporani i en Guillem Sintès. La majoria publiquen no com a crítics sinó com membres de l'IME. Sobre art contemporani jo diria que Juan Elorduy i jo. En el tema de l'IME bàsicament del que es tracta és que tingui una secció dedicada a art contemporani o les arts en general. Té una estructura molt academicista i té una secció d'història on hi ha les persones que escriuen sobre art. Dani Amorós va demanar que hi hagués una grup de recerca sobre art i l'IME ens va convocar al Juan Elorduy i a mi per veure que ens semblava i vam dir que ens pareixia molt bé, i més que un grup de recerca pensàvem que s'havia d'obrir una secció. Després vaig suggerir la possibilitat de fer una jornada sobre art contemporani i tenir un debat i intercanvi d'idees per veure on som.

La població té una llunyania de l'art contemporani. A mi el que m'obsessiona més és explicar, fer entendre. A vegades l'art contemporani és autoreferencial i per explicar-ho és realment complicat.

El Consell Insular de Cultura està dedicant una gran quantitat del seu pressupost a la candidatura de Menorca Talaiòtica i això treu la inversió en altres aspectes de la cultura. La quantitat és brutal, esperem que ens ho donin perquè sinó... El problema és que neix d'una excessiva especialització i jo pensava que Menorca Talaiòtica havia de ser un projecte transversal on s'impliquessin els artistes locals, on en formessin part diferents sectors, no sé, la restauració, etc. i que impliqués a la societat menorquina.

Les arts a Menorca no viuen del turisme, tot l'any hi ha exposicions i les afluències no només són a l'agost, sinó també per primavera o per novembre també. No hi ha una dependència tan evident entre l'art i el turisme i això és bo. Sempre s'ha dit que Menorca és una illa de cultura, conferències en fan moltíssimes o sigui que sí que hi ha un activitat cultural. Allò que trobo que falta és una major coordinació perquè et trobes que hi ha actes simultanis. El Consell va crear la pàgina web d'Agenda de Menorca amb l'objectiu una mica d'ordenar l'activitat cultural a Menorca, faltaria una coordinació interna.

Crec que el Consell, insisteixo, ha de liderar un espai per a la creació, la difusió, l'exhibició; que les comissions siguin de veritat amb les opinions dels experts i

professionals del sector de l'art o de la cultura que això no succeeix ara. No hi ha una cohesió entre la comunitat artística a Menorca i aquesta dispersió d'energies ens perjudica.

Mar Rescalvo, Directora Hauser & Wirth Menorca

Som gestora cultural i vaig començar com a directora de Hauser & Wirth Menorca l'estiu 2017. Iwan i Manuela Wirth es van enamorar de Menorca, del projecte de conservació i voluntariat de l'Illa del Rei i per això van decidir estiuajar a l'illa i obrir un centre d'art. Una situació molt semblant a la de Somerset, on hi van obrir un centre d'art ara fa set anys. Hauser & Wirth Menorca té com a objectius posar l'art i els nostres artistes en relació amb l'arquitectura, la natura, la gastronomia i la comunitat de l'Illa. I alhora també implica crear un espai que serveixi d'inspiració als nostres artistes.

Los Angeles és un projecte posterior a Somerset. Hi ha un petit oasis, on hi han gallines, espai educatiu i molts d'artistes que hi exposen. A partir de les exposicions es creen les activitats socials i educatives. Menorca els hi va encantar, es van comprar una casa a Ciutadella, on passen l'estiu i poc a poc descobriren més coses de Menorca, entre elles, l'Illa del Rei. L'edifici Langara, on està ubicat el centre d'art, no té valor patrimonial però sí valor històric. Avui en dia la venda d'art es pot fer de qualsevol manera, sense espai físic. En els centres d'art com Somerset, Los Angeles o Menorca, l'objectiu principal no és la venda d'art.

Mark Bradford va fer una residència artística durant un mes a l'Illa del Rei en col·laboració amb l'Escola d'Art de Menorca. Vivia a Maó i venia cada dia a l'Illa del Rei a fer feina. Sí estan especialitzats en la venda altres galeries a Nova York, Hong Kong, Zurich, Sant Moritz o Mònaco. Mark Bradford va poder gaudir de l'illa i fer feina en un entorn únic, que és el més important de tot. Que l'artista gaudeixi dels espais que podem oferir ja que l'artista és el més important per nosaltres.

L'illa del Rei té usos culturals per tant no es pot pernoctar. Els artistes poden venir a fer feina a l'illa però no hi poden habitar. Com he dit abans, els objectius de crear espais com els centre d'art de Menorca són: oferir espais de creació i inspiració als nostres artistes, donar a conèixer l'art contemporani i els artistes que representem i oferir una nova manera de gaudir de l'art en espais únics, en relació amb la natura, l'arquitectura, la gastronomia i la comunitat.

Els dissabtes s'oferien tallers familiars entorn a l'obra de Bradford per a fillets de 3 a

6 anys i de 6 a 12 anys, un taller a partir de la tècnica de Mark Bradford, decollage, basat en un mapa. El mes d'octubre vam rebre molts instituts i escoles que van visitar l'exposició de Bradford. En total més de 1,300 persones han participat a les activitats educatives durant el primer any. Varen conviure tres setmanes amb en Mark Bradford i el seu equip, creant l'obra. Després eren els mateixos estudiants que durant tot l'estiu van explicar la instal·lació del Laboratori Educatiu que ells havien creat. Va ser un procés creatiu que l'alumnat també va experimentar com a artistes. A més de formar part de l'equip creatiu de l'artista, també van ser part del muntatge de l'exposició tenint contacte amb els tècnics d'art, els registres, tot aquest món que normalment no es veu.

La col·laboració amb l'Escola d'Art ha estat un èxit i els estudiants que van participar a la residència han mostrat molt interès i predisposició en la col·laboració establerta. Al final, com hem dit abans, els estudiants de l'Escola d'Art van ser contractats com a informadors de sala per a què expliquessin en primera persona la seva experiència i la instal·lació creada al Laboratori Educatiu. Es va crear un gran equip on predominava un molt bon ambient de feina on estudiants i Bradford feien feina cada dia en el Laboratori Educatiu. És una col·laboració de la que ens sentim molt orgullosos i que ha funcionat molt bé. Una experiència on jo vaig aprendre moltíssim. Mark Bradford va crear l'obra d'aquí durant el confinament, normalment ell fa unes obres gegants de 10x15 metres i aquí són relativament petites.

Des de Hauser & Wirth Menorca, estem fent col·laboracions amb entitats locals des del principi. Una de les primeres col·laboracions iniciades i que encara ara es manté és amb la fundació Menorquina de l'òpera, cedint imatges i creant el contingut visual de les òperes que s'organitzen. Aquest any Bradford va crear una obra específica per la Fundació dels Amics de l'òpera que ha estat utilitzada per anunciar els 3 grans esdeveniments organitzats per celebrar el 50è aniversari.

Amb Pedra Viva, un dels festivals més importants de Menorca, hem creat també una relació per fomentar la creació entre les diverses vessants de l'art: dansa, música, arts visuals... També hem fet col·laboracions amb Menorca Preservation Foundation i hem treballat amb artesans que treballen a Menorca el paper. Depenem de l'artista que tinguem aquí i això és el que marca el tipus de relació amb els professionals amb qui col·laborar en el context.

També treballarem amb el Fons de Cooperació Menorquí on els alumnes de l'Escola d'Art – amb qui ens seguim trobant setmanalment- han creat unes camisetes amb Mark Bradford per vendre a la plataforma digital de Hauser & Wirth i els beneficis

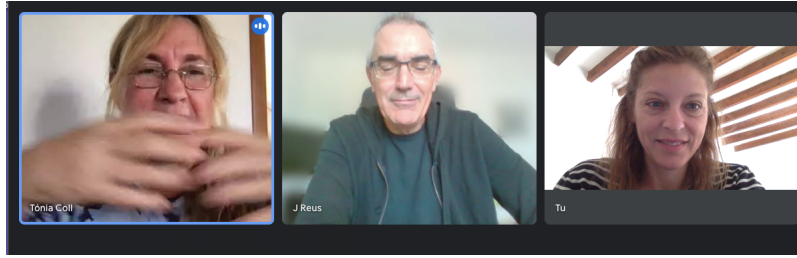
obtinguts aniran al Fons de Cooperació Menorquí. A partir de l'artista que tenim i del concepte de l'exposició, es té en compte les entitats, organismes... més adients per crear xarxa i complicitats de col·laboració. Som un projecte que acaba de començar i que està en constant moviment, per tant segurament l'any que ve les coses seran diferents. Som un espai creatiu! (tant per l'artista com pel visitant)

Amb el sector artístic contemporani m'agradaria crear aquestes sinergies. Hauser & Wirth ha posat Menorca al mapa mundial de l'art contemporani i seguint la nostra filosofia, això implica crear xarxa amb molts sectors culturals: artistes locals, administracions, espais públics i privats, galeries en general... També és cert que el sector de les arts visuals, és un dels menys organitzats i té unes dinàmiques peculiars que fa més difícil crear teixit en comparació amb altres arts com els teatres o la música.

Nosaltres convidem als nostres artistes, clients, companys que formen part d'aquesta indústria cultural i es creen sinèrgies naturals amb els agents locals, com visites a estudis d'artistes locals (per exemple tant en Mark Bradford com en Pipilotti Rist han visitat estudis d'artistes). Som molt partidaris, i de fet ja ho estem fent, de crear sinèrgies on tots els participants hi sortim guanyant, és com millor funcionen els projectes.

Estem encantats en què s'obrin més galeries, que hi hagi més moviment relacionat amb les arts visuals per fer que Menorca sigui un destí interessant per la gent que ve a gaudir de l'art. Per jo, l'obertura de galeries com Galeria Cayón, l'existència i augment d'estudis d'artistes i artesans a peu de carrer que es puguin visitar, és molt positiu ja què donem més opcions a les persones que tenen un interès concret en les arts visuals i/o en general amb la cultura.

Menorca ja té un teixit cultural molt ric i nosaltres volem tenir un paper actiu per seguir aportant valor al que ja existeix. Crec que a Menorca hi ha un augment en l'interès per les arts visuals i això és molt positiu. S'estan professionalitzant les sales d'exposicions, hi ha grups de professionals que donen suport a l'Ajuntament per a organitzar els espais i el debat de fomentar espais de creació per a artistes (tant locals com internacionals) és una realitat. Nosaltres vivim a un petit paradís ideal per a crear espais de creació.

Tònia Coll, artista

Menorca encara segueix sent un desert absolut. Han vingut grans noms i s'han possibilitat polítiques. Ens llegeixen i relaten des de fora. Gran art de qualitat que dialoga a nivel internacional és el que han duit a Menorca. Jo estic encantada que venguin grans peces des de fora, però pel que fa a la infraestructura que hi havia aquí segueix sent un desert, en el sentit de l'art considerat en majúscules que dialoga a nivell internacional. Això no ho he vist mai. Sempre hi ha hagut un art molt petit, local, autodidacta, molt senzill. Un nivel molt baix des de la gent que exposa i també de comissariat, que sempre ha estat d'amiguisme. Pensava que seria més ràpid el voler assumir un canvi de nivell. Lo que duen les grans galeries ha incidit dins el panorama comercial de gentrificació i turisme. No sé si hi haurà cap tipus d'incidència per a l'entorn artístic de l'illa. No tenim un centre d'art contemporani amb cara i ulls: programació, investigació, recerca, art amb discurs, concepte i relat. No n'hi ha.

A les convocatòries que hi ha hagut, les Bones Pràctiques impulsades per l'AAVIB i aplicades pel Consell sí que han millorat un poc. Però no hi ha una convocatòria atractiva per dur comissariat de fora. Tenir un centre d'art contemporani (podria ser qualsevol altre nom: residències, accions, plataformes, etc.) a Menorca seria brutal, tenim unes condicions molt bones per fer-ho. H&W ha vist el potencial de Menorca com emblema d'una societat relacionada amb la cultura, la insularitat... Tot això és un caldo de cultiu per l'art contemporani increïble per fer obres amb molta qualitat de present, d'art actual.

Si no tens l'espai fas exposicions a sales petites. Si s'han de dur peces de fora, on podria allotjar-se l'exposició? Hi ha naus industrials molt interessants i la base americana a Ferreries, Dalt s'Enclusa, que fa segles que no saben què fer. Francesc Torres deia que fossin els artistes que activessin el centre d'art, que els polítics no farien res. S'Enclusa a Ferreries és del Consell i seria un lloc molt interessant, no podem pretendre que tot sigui a Maó. No cal fer una nova estructura ascèptica. Aquí tot és arqueologia, no poden seguir només donant veu a l'arqueologia.

La candidatura de “Menorca talaiòtica” no acaba de sortir per aquesta manca de lligam permanent amb la contemporaneïtat. L’art contemporani és un gran activador.

El Museu de Menorca m’agrada, la seva historia de Menorca... però per refer-la. He fet una residència d’investigació al Museu sobre la revisió dels buits, dels silencis, dels marges de la Història. Un Museu d’Art Contemporani a Menorca ho evitaria a tota costa perquè duu implícita unes connotacions de mausoleu, de tancar coses del passat. Però ja que nosaltres som de l’esperit viu, de la pedra viva, seria més interessant agafar espais carregats de memòria – com s’Enclusa- i de relació amb el lloc, actualitzat. Com diria Donna Haraway: relacionat amb les noves dinàmiques. Un centre d’art contemporani que es relacioni amb la insularitat i que treballi sobre aquestes coses. Un lloc d’abast social de l’art seria més interessant que un edifici blanc.

Un Centre de Recursos Artístics en temes de producció seria molt interessant: residències, maquinària... Fa falta posar coordinació i direcció professional, sense interferències polítiques, un centre obert i participatiu, i amb processos híbrids.

Des del Museu de Menorca també es podrien coordinar activitats d’art contemporani, la part que tenen del s.XX és molt pobre. Aquesta lectura del nostre passat amb la contemporaneïtat és molt interessant. Per poc que viatgis a llocs amb empremta cultural trobes aquests tipus d’accions. A Arlès (França), tenen un centre de Van Gogh sense un quadre seu. Cada any fan una residència amb artistes importants (Laura Owens) i interrelaciona la seva obra amb el territori, amb Van Gogh, Arlès, la Camarga, etc. A Menorca tenim un gran passat que no s’ha revisat. Si des del punt de vista d’historiadors i arqueòlegs però no des de la interculturalitat i la relació amb el lloc. Tenim un gran passat, no revissat! La interrelació amb el que som ho poden fer els menorquins però també altres artistes. Francesc Torres va fer una sèrie de dibuixos de les Taules. Hauríem de tenir un Centre Mediterrani del que som. La insularitat és potentíssima i més ara. Tenim un potencial per atreure talent de fora i utilitzar-lo però hi ha d’haver una bona oferta.

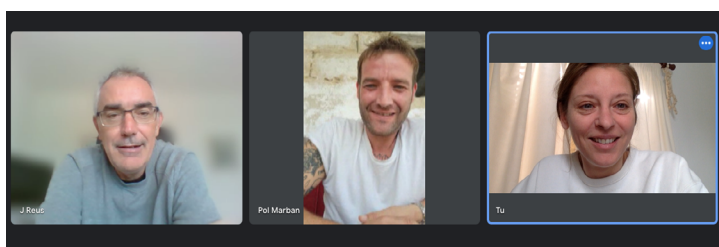
Quan hi ha masses interferències polítiques en l’art contemporani no funciona. Hem de mantenir la distància i posar més pressupost, que en cultura sempre s’ho enduu l’IME. A l’IME no consideren l’art com una investigació de nivell.

A Menorca ja som tentaculars per essència (Braidotti, Haraway). De cara a l’art contemporani ara és interessant moure’s en un gestió més contemporània amb la que vivim, i aprofitar les sinergies. Si l’art contemporani posa peu pot tenir una

volada increïble. Les arts contemporànies són perfectes activadores de recursos marins, biosfera, etc. Quan l'artista planteja una acció relacionada amb biòlegs, físics o arqueòlegs s'alteren les visions i pot aportar noves idees interessants.

A l'escola d'art no podem posar el sostre perquè és massa bàsic. És genial poder treballar l'alumnat de l'escola d'art amb H&W, però s'ha de treballar més. Hi ha molt alumnat a Belles Arts que és de Menorca. El públic té un hermetisme, però s'ha de fer pedagogia, generar interrelacions, treballs cooperatius, col·laboratius, ràdio local, intentar que les activitats artístiques siguin dinàmiques en relació amb la societat. La capacitat d'introduir nous públics està present en qualsevol programa.

En aquestes dinàmiques de "prestigi" l'art contemporani ha quedat silenciada. S'ha de trencar aquesta dinàmica. El pensament artístic genera una visió i una manera de viure en relació amb el que ens envolta, tan important com la que pot tenir un filòsof. Caldria treballar amb els aspectes que ja hi ha aquí. Perquè l'art contemporani pot tenir una incidència en el pensament i mostrar la realitat des de les interrelacions del nostre territori. Mirades lúcides, d'artistes d'un recorregut. L'art contemporani no és decoració. El malestar hi és, però és davant la por, ens quedarem sense res, ens treuran lo nostro, però jo pens que hi ha lloc per a tots.

Pol Marban, artista

Duc fent propostes d'aquestes com Oxímoron des del 2012, amb Bang! D'art urbà a Alaior, residències, festivals, i al final només comptant amb permisos locals. He intentat sempre crear un sentiment de comunitat. Som un gremi sense masses ajudes. Entre nosaltres creem un llenguatge. Reforçar-ho amb un sentiment. Generar espais sense l'intermediari d'una galeria, per exemple. M'ha passat de vendre-ho tot en una galeria i no guanyar res a intentar trencar el paradigma, i fer-ho més sostenible.

Hi ha una necessitat d'espais on poder crear sense límits, ni horaris ni continguts, sense límits. Independent. Més espais satèl·lits. Generar espais i continguts. Les figures polítiques, la institució, necessiten un rèdit personal i immediat, que xoca de

front amb el que ha de ser un espai creatiu: obert, lliure, sense horaris ni restriccions... Sempre hi ha un llistat de coses que no es poden fer. Els artistes necessitem espais i que ens ho donin fet, que no intervinguin. Si els hi contes al polític un projecte de vuit anys et deixen d'escoltar immediatament.

Vaig fer el disseny i la producció del Centre Astronòmic de Ciutadella, sense contractes, vaig anar el dia de la inauguració amb cinc polítics que no havia vist mai i després els hi vaig demanar honoraris. I encara me demanaven fer una altra foto. Vaig dir que no. Me sent utilitzat, menyspreat. No veig cap problema en utilitzar un tòrcul o fer una escultura. S'ha de crear més xarxa interna. Si troben que pot anar un espai com el Centre de Recursos Artístics, bé, idò endavant.

Hi ha una pèsima gestió de les infraestructures militars, industrials. Nau de la SEAT, com a punt de creació i exposició. Què farà la institució pública?

En l'intercanvi privat no tot és diners, per pagar les despeses de llum i aigua cada dos o tres mesos li donem una obra, i tots contents.

Vam demanar fer un Espai industrial a Maó -d'en Femenias- i que H&W subvencionés per 50.000€ una temporada, i els hi va semblar un disbarat. És un impost revolucionari que se'ls hi aplica. El nostre poder no és econòmic però sí d'influència. H&W no entén un interès a fons perdut. Però, i la publicitat? També es gasta molt i hi ha intermediaris. I el major benefici s'ho endurien els artistes locals, no l'empresa que fa la propaganda. HW va guanyar 975.000.000€ nets el 2019. Dels 23.000.000€ que varen guanyar en un dia, Menorca se'n queda 0. Cayón sí duu propostes interessants. Si col·laboren amb nosaltres no veig cap problema.

Hem de generar espais on es pugui produir, i que succeeixin coses. Sense ser una guarderia, tipus Hangar o l'Escocesa estaria bé. Si els espais militars i religiosos paguéssin IBI tendrien més pressa per moure els espais. Quant als espais industrials, passa que el patrimoni s'ha subdividit entre molts familiars i sempre és un quid pro quo, hi han de treure benefici.

Espai Codina: art, gastronomia i artesania. Propietari: Nando Pons, és un mecenes.

El vídeo de "Cuenta la leyenda" ho vaig fer per diners. Treuria l'etiqueta de turisme cultural i els hi diria snobs, directament. El tipus de turisme no té res a veure amb l'artista. La seva petjada, com a turisme, té més impacte i és més perillosa, i perenne. Amb el turista "normal", que coneixem, hipotequem l'illa un mes i després se'n va. Aquest altre no, perquè provenen de cultures molt imperialistes. Són prepotents i

ens venem. He treballat amb ells i són molt desagradables. He dit que no a una altre producció videogràfica, que paguen molt bé, però no me sent còmode fent-ho. A mi m'han fet fora de casa perquè li venien a un francès. Ens estam equivocant amb això.

Els hi agrada dir: han passat 5.000 persones, però quina ha estat la seva experiència? Pot ser la de Xal·lubínia era més interessant, no? Estam venuts als números. Fernando Alcolea; té una col·lecció molt interessant i organitza cada any una exposició a unes coves. Unes 650 persona. Col·lecció d'art del 1800-1900.

La intenció de H&W és vendre a algú que necessita vendre. Inverteixen 3 milions en netejar la seva imatge. Producte local, KM. 0... L'obra de Mark Bradford genera pinteria, però ha venut l'ànima. Illa del Rei: Militarisme proper al fascisme.

El CIME no ha de molestar, que posi un servei d'assessorament cap a l'artista, un gestor per exemple o un sistema d'assessorament legal. No tenim un règim d'IAE propi. Des de la implementació de l'AAVIB hi ha hagut un abans i un després. Pagar a 60 dies és un abús. No tenim mai una liquidació (finiquito).

Jose Cruz, artista

No creo que haga falta construir un nuevo espacio, porque ya hay muchos espacios vacíos. Se podría rehabilitar uno de los existentes, sería un punto de encuentro para programar actividades educativas relacionadas con el arte contemporáneo, cosa muy necesaria para la isla.

Es más importante el contenido que el continente. El continente podría ser un espacio o multiespacio. Podría ser tentacular y esparcirse a otros espacios, esto ya se habló en el III Fòrum de Bones Pràctiques artístiques, acerca del CRA.

Sería interesante crear un espacio de reflexión y pensamiento. De exposición ya hay y se pueden adecuar. Claro, yo pienso en el presupuesto, pero si hay mucho dinero

pues adelante con la construcción de un nuevo espacio.

Lo que necesitamos son políticas culturales valientes. Un museo o espacio X sería interesante, pero para mí lo más importante sería establecer un espacio de arte y de pensamiento, y abierto a la educación. En Menorca hace falta educación en las artes visuales contemporáneas. Hay déficit en este aspecto. Entender el arte como un espacio de reflexión y pensamiento crítico. En los institutos, en las escuelas. Una educación porosa, que sea articulable ... sería más enriquecedor.

Por otra parte, hay que tratar con dignidad a los y las artistas. A nivel institucional es muy desolador el conocimiento que hay sobre las artes visuales contemporáneas. Hay un muro, cuesta muchísimo todo, está todo por hacer, a nivel del CIME existen convocatorias públicas, pero a nivel local no. Primero hay que dotar de presupuesto y abrir convocatorias públicas, que no se junten cultura y fiestas. Y sobre todo, hacer hincapié en cómo incidir de forma transversal mediante el arte y la educación.

En los institutos se podría crear la figura de artista residente, como se lleva haciendo desde hace años en Catalunya, pero tiene que haber una apertura a la mirada artística. La estructura de la educación está constituida como un espacio muy rígido, con un mobiliario y unas normas que me parecen un espacio de tortura y muy violento. Creo que la educación tendría que ser más cercana, más amable. De esta manera, si se pone a trabajar a un artista en residencia, toda la comunidad educativa tendría que estar involucrada con el proyecto que se pretende hacer y trabajarlo desde todas las asignaturas de manera transversal. Sería un revulsivo para ponerlo todo en duda, pensar de otra forma y que el trabajo que se haga se vea reflejado e incida, no quede como mera anécdota. Hay que tener una mirada a largo plazo y un compromiso muy potente.

La educación primaria no la conozco pero me parece la labor más importante, porque son seres que se están formando o iniciándose, y creo que lo que hace el sistema educativo actual es cortar, uniformizar el pensamiento y esto no debería ser así. Habría que dar más libertad de valores y experiencia. Trabajar más a nivel emocional, y trabajar el arte de una manera más adecuada, no como decoración, como se suele hacer en la mayoría de escuelas. El profesorado no tiene esa formación de arte contemporáneo. Debería haber un cambio de mentalidad en este tema.

Hicimos un taller de arte contemporáneo en una escuela de Primaria (con Estudi Barbar). Hubo una transformación real con el alumnado a través de la práctica artística, pero el claustro del profesorado creo que no supo verlo ni potenciarlo. No

solo por crear nuevos públicos, si no para crear mentes inquietas y seres pensantes, no adormecidos. Fue una experiencia muy reveladora, pero a la vez decepcionante porque no hubo un seguimiento. Es muy complejo. Hay mucha rigidez en el sistema educativo, y esto es muy triste no solo para el arte si no también para el alumnado, y para todos como sociedad.

La formación es siempre transformación. Aún recuerdo mi primera visita al Museo del Prado, fue reveladora. En mi cabeza dije: yo quiero ser esto.

La mediación es muy importante. En la mayoría de centros de arte hacen una aproximación educativa desde los colores, desde lo bonito y amable, pero nada más. Ese nada más es muy problemático.

Como experiencia, lo de los premios es muy frustrante. Es guay a nivel de pasta y todo el mundo te felicita por salir en el periódico. Estuve hablando con Conxa Juanola, porque este año al ser ganador de la última edición fui miembro del jurado. Pedí que pagaran honorarios al jurado y al final aceptaron.

El concepto: premio de Pintura ya está pasado de moda creo. ¿Qué criterio hay detrás? ¿para qué organizamos este concurso? ¿hacer una colección? ¿algo? Es un batiburrillo. Este año ha habido una preselección de obra, menos mal. No hace falta acumular tanta obra, cuando es un premio no importa quedarse con la obra, que se la quede el/la artista o que sea un bien para la comunidad, que al final se cuelgue en el despacho de un político no me parece lo más conveniente. Podría haber un premio “popular de pintura” pero otro que sea “Premi Ciutat de Maó” que incluyera unas bases y un concepto más profesionales: más criterio, un premio de artes visuales contemporáneas.

No se separa lo amateur de lo profesional, no importa que sea tan elitista, pero la gente que sea más amateur puede tener otras opciones. No hay conciencia de lo que son las artes visuales.

El CIME es como el padre y los ayuntamientos como sus hijos. Creo que los municipios tendrían que seguir al Consell en cuanto a las buenas prácticas artísticas. El Consell sí ha mejorado, pero las becas son ajuts de mínims, son muy pequeñas. Otra vez volvemos a caer en el Entusiasmo de Remedios Zafra.

Lo ideal, para mí, sería que los trabajos institucionales de arte se sacaran a convocatoria pública, dotar de más dinero y que hubiera un seguimiento detrás.

En Precario Diario hice una web pero ahí está, no se ha movido ni presentado a ningún otro sitio. Convocatoria de proyectos expositivos, con dotación económica y un jurado profesional.

La H&W es una superestructura y el panorama que hay en la isla es bastante precario. Hace falta algo una estructura media que no existe. La Galería está enfocada en ganar dinero, pero podría desarrollar y financiar por ejemplo algún tipo de proyecto artístico y no se hace.

Por supuesto que es mejor tener la presencia de H&W que no tenerla. Pero también creo que la institución ha bajado la guardia en temas culturales. Claro, ello/as traen a sus artistas, las exposiciones son muy amables, poco arriesgadas, no remueven las estructuras de pensamiento. Igual la institución debería adoptar el rol de generadora de cultura con esta visión más crítica que falta.

Aunque hay que decir que H&W parece tener un cierto compromiso con la isla. Cayón y AB son satélites y no tienen aparentemente ningún tipo de relación con la sociedad menorquina.

Aprovechar el tirón de tener a estos artistas por aquí para hacer actividades con ellos. Si no hay incidencia en la sociedad menorquina, es como un negocio más. Una galería donde gente de pasta va a comprar. Yo como artista me puedo nutrir de sus expos, pero también es un poco frustrante que no quieran saber nada de la red de artistas locales. Podrían tener un espacio para crear sinergias.

Es difícil poder vivir de esto, no hay muchas salidas. Al final si quieres puedes, pero con mucho entusiasmo. La baja autoestima de los artistas de Menorca, confusión amateur y profesional, mucha desesperación, ganas de seguir pero cuesta mucho... Hay que tener un trabajo en plan B para poder realizar tu práctica artística porque no puedes ganarte la vida con ello. No hay ningún tipo de apoyo ni de reconocimiento social, no se entiende lo que hacemos. Un panorama desolador, en cambio no se puede dejar de ser artista. Hay mucho dolor ahí, la sociedad nos ha dado la posibilidad de formarnos como artistas pero no hay salida ni estructura sólida para poder vivir de ello. No se comprende lo que se hace ni se entiende que un artista tenga que cobrar por su trabajo. Esto no pasa con otra profesión.

La última exposición que hicimos fue por la cara, solo nos financiaron el cartel y era en un espacio público. Habría que separar las salas amateur y las profesionales, y dotar a éstas de presupuesto y condiciones decentes.

Con Barbar llevamos tres años pero parece que somos invisibles, ni siquiera los vecinos de la Galeria Albarrán Bourdois nos vieron (risas). Al menos compartimos pared con Christian Boltanski (más risas).

Jaume Gomila, gestor cultural

Arts Visuals i Menorca. Hi ha una qüestió de base i els elements han de ser coherents i vinculants.

Són tres les dimensions de les Arts Visuals. El problema és que es mescla tot.

1. Primer sector, sector públic. Té diferents missions: adquirir, conservar, divulgar, formar, implementar bones pràctiques i ajuts. A les Illes Balears, Es Baluard hauria de tenir $\frac{1}{4}$ a cada illa. Un 25% de la seva activitat hauria d'estar vinculada amb Menorca. Es Baluard, si és públic, ha de comptar amb les 4 illes, haurien de tenir presència a la resta d'illes.

2. Segon sector, sector privat i professional. Cultura i economia.

La indústria cultural especulativa: artistes, galeristes, marxants, col·leccionistes, autoregulada per les lleis del mercat. Aquest sector no necessita d'ajudes públiques. D'alguna manera, s'autoregula i la institució pública poca cosa té a fer. Artistes que fan exposicions, produeixen i venen.

La indústria cultural no especulativa: artistes emergents i independents, no pot viure per ella mateixa. Necessita d'un ingrés de mínims i un suplement per a projectes. Aquest tipus d'artistes els has de treure com els teus ambaixadors. Si ets un creador que vius l'art i com a punta de llança de la creativitat d'aquest territori, hauries de tenir ajudes de mínims i pels teus projectes. Artistes joves que no tenen ajudes, com ho faran? S'ha d'ajudar amb un principis de BPA, etc. Per exemple, la Carta d'Artesans de Menorca funciona per identificar-los. Es podria fer alguna cosa semblant amb els artistes visuals. Els "flagship projects" probablement sorgiran d'aquí.

3. Tercer sector, sector associatiu. El sector participatiu, que és amateur. Aquí l'interès és social. La ciutadania que utilitzi l'art com un servei social. Un curs d'escultura, de ceràmica, de pintura, etc.

El paper de la formació pública i privada. Els Batxillerats Artístics i l'Escola Superior de Disseny de les Illes Balears. En el sector professional, des de que s'ha lluitat per tenir formació acadèmica en estudis superiors artístics i humanístics, és totalment lícit que vulguin viure de la seva activitat.

El paper del marc legislatiu i normatiu. Reflexió. Si això cadascú tingués clar on és, perquè cada un juga un paper diferent. Els centres públics han de complir la seva missió, i han de saber a qui ajuden i com l'ajuden.

Però els artistes professionals segons la seva personalitat, la seva sort o vocació, acaben en 2 vies diferents:

1. Galerisme i col·leccionisme, ja realment estan agombolats no s'hi ha d'intervenir.
2. Artistes independents que no fan cap concessió al mercat, se'ls ha d'ajudar com a pal de paller de la comunitat de Menorca.

Els artistes amateurs aporten una perspectiva social. L'art també ha de tenir funció social. Parlem de benestar social. Aquí no ens arriba la quota de Mallorca, l'Escola d'Art és molt reduïda, tan sols hi ha un grau mig d'aplicacions gràfiques i disseny, i el batxillerat artístic.

El CIME només té capacitat normativa i no legislativa i també falta clarificar a nivell autonòmic. Aquí seria molt fàcil determinar quin és l'espai de cada un, perquè tothom fa falta, és com un cos: ronyons, cor, pulmons, cervell.... Quin paper juga un i l'altre i es donen els recursos a qui s'han de donar.

A Menorca hem passat de tenir un mini sector de galerisme a créixer exponencialment els últims anys.

Els artistes professionals no especulatiu haurien de tenir una ajuda mínima garantida de l'administració pública per tal de poder desenvolupar la seva feina i per viure. Crear (investigar), produir i exposar. Els artistes són la identitat de les comunitats. Les ajudes públiques han d'anar cap aquí. L'Institut d'Estudis Baleàrics és un altre cas que té poca presència a Menorca durant la present legislatura, no així en l'anterior.

Hauser & Wirth està fent una feina important en educació. Ens ha fet reactivar la situació cultural. Quan emergeix una macroinfraestructura (exemple Guggenheim Bilbao o el Louvre a Lens, França), això et permet de fer altres coses, per fer el canvi que necessitàvem. Ens situa en el mapa de l'art contemporani a nivell mundial, tenim visibilitat gràcies a ells. No sé si existirà una interacció amb els artistes locals, però, com a palanca pel canvi, sí és molt important.

Menorca Talaiòtica, Menorca Regió Europea de Gastronomia, l'arribada de Hauser & Wirth, tot són palanques per anar construint una identitat forta de Menorca basada en la cultura. Hauser & Wirth atraurà un altre tipus de visitants, i ens ajudarà a abordar temes que no hem activat fins ara.

La cultura hauria de ser una inversió, no una despesa. Des de les perspectives locals, s'hauria de fer la funció d'art-teràpia, art-participació, art-comunitat, art-barriada, per activar l'aprenentatge-servei a la comunitat.

Aquí ens faria falta un MACE (Eivissa), que cada any hauria de comprar obra, i reorganitzar el sistema. Els artistes són el nostre patrimoni viu.

Esperança Pallicer, tècnica de l'Arxiu d'imatge i so

Nosaltres com servei ens dediquem a la conservació dels fons fotogràfics, sonors i audiovisuals més antics. De fotògrafs d'actuals, com arxiu, no en tenim. Allò més recent deu ser de fa deu anys i no de fotògrafs artistes ni professionals en actiu sinó de caràcter documental o algun professional que ha tancat botiga i que ha duit la seva feina com a estudi fotogràfic.

És veritat que als inicis de la creació de l'arxiu vàrem tenir un programa de joves fotògrafs que era un concurs i el premi era fer l'exposició aquí (s'ajudava a preparar, muntar i guardar l'exposició), a la sala d'actes (es poden consultar els projectes

guanyadors al nostre catàleg), però ja fa uns quants d'anys que es va suprimir per la situació econòmica quan la partida de l'arxiu va davallar molt i no s'ha tornat a reprendre. Si algú ve a demanar per fer una exposició a la sala sí que li facilitam, en la nostra mesura. Però de fotografia contemporània en aquest moment no fem gaire cosa.

Les exposicions que feim són per presentar fons, ja que la difusió del que conservam és un dels nostres objectius. No vol dir que no estiguem oberts a altres propostes i com que som part del Consell Insular de Menorca a vegades apareixen iniciatives des del departament de cultura o algún altre i ens hi enganxem si ens és possible.

L'arxiu està obert a la col·laboració amb artistes que vulguin treballar amb el nostre fons i venen a consultar material. Aquest arxiu, des del principi, recull allò que ens donen, no té una política de compra. Els fons d'imatges o sons ens arriben de moltes maneres diferents i en la manera com ens són donats o cedits, hi ha propietaris que es queden amb determinats drets o que volen tenir la darrera paraula a l'hora de deixar els seus fons a tercers, però en general no sol suposar cap problema i els préstecs es fan amb normalitat. D'entre els molts usos pels que es demanen els documents fotogràfics, sons o audiovisuals, cada vegada ve més gent per temes de fer documentals.

A l'edifici tenim una sala d'actes del Consell, que també ho és d'exposicions, i té les seves limitacions. Nosaltres hi fem les nostres activitats, l'Institut Menorquí d'Estudis (amb el que compartim edifici) també hi organitza les seves i, a més, la gent pot demanar-la tant per exposar com per fer qualsevol altre tipus d'activitat. S'ha de sol·licitar l'ús a través de la Conselleria de Presidència de CIM, que és la que marca les normes i autoritza l'ús. La nostra feina és de gestió pràctica de la sala: obrir i tancar, preparar equipament, etc.

El fons fotogràfic de l'arxiu es pot consultar una part en línia (a través de la nostra web) i una part s'ha de venir aquí. La resta de fons s'ha de consultar presencialment. La gestió de l'arxiu la feim com entitat externa a través de la licitació de contracte que es fa cada dos o quatre anys, depèn de si hi ha prorroga o no. Nosaltres som una entitat sense afany de lucre, Aladern, no una empresa.

Cristòfol Pons, artista i delegat a Menorca de l'AAVIB

Pressupostos molt baixos, i artistes sense recursos. Descompensació molt grossa entre art, artistes i espais. La sala de Roser tot el pressupost se l'enduu el manteniment del local, artistes, necessitats i infraestructures, per molt que nosaltres posem paraules, ells no estan preparats ni mentament per albergar-ho. Falten ganes polítiques, voluntat política.

S'ha de deixar de veure la cultura com un aparador.

El Consell no té un espai i sempre depèn dels ajuntaments.

L'efecte Hauser& Wirth és un efecte de fum. Per persones adinerades, és un negoci. Llocs com el Consell fien d'Ajuntaments però d'entitats privades perquè donin una resposta social de l'art, però és aquest només un model de negoci.

Els artistes no necessitem un banc de propostes artístics, no fa falta que ens vinguin a posar un Tàpies, nosaltres espam empapadíssims de cultura visual.

Les institucions haurien de.... Ens hauriem de juntar entre nosaltres els artistes i fer coses potents i les institucions que ens ajudin a fer d'altaveu, didàctiques, dinàmiques, etc.

L'AAVIB no és a la comissió d'arts visuals de Maó, en canvi Hauser& Wirth sí hi és. Aquí als artistes no els deixen penjar una lona, en canvi Hauser& Wirth fa el que vol, això és elitisme. Igual que el que va passar amb els passos de peatons, que una associació lgtbiq, si no record malament Transvexia, va sollicitar intervenir-lo i se li va negar i després se li va concedir a la galeria Cayón, el intervenir-la amb obra d'un artista seu. La concepció política és aquesta, amb doblers tens estora vermella per fer i desfer i activar o desactivar iniciatives polítiques.

Hauser& Wirth està associada a l'Escola d'Art. La formació de massa crítica és

per cercar un mercat a on vendra l'obra de grans artistes? Arribar a un lloc i fer-se amics de tots fent servir un model de gentrificació. És explotació amb elegància, però explotació. És la capitalització o privatització de l'educació. Així no teixim una xarxa de persones crítiques amb el sistema, al contrari, les feim dòcils.

Ara Mark Bradford a Hauser& Wirth ha treballat sobre immigració, però també hi ha altres artistes que ho han fet (Alejandro Martín), perquè no s'activa des de la institució pública activitats a les escoles o on sigui per treballar aquest tema? No costaria gaires diners, i seria una altra visió menys elitista.

Si ja hi ha unes ajudes de mínims perquè no s'introdueix després a l'àmbit educatiu?

Renda mínima vital per artistes com a Alemanya. Se necessita dotar de pressupost a les institucions públiques. Els doblers públics s'han de repartir equitativament.

Aina Pla, artista i gestora

Aquí la funció de l'art era acompanyar als artistes visuals de l'illa però d'una manera sense saber massa bé com funciona el món de les arts visuals. Aquí hi ha molts artistes.

Des d'un desconeixement total de les necessitats dels artistes.

No hi ha Centre de Recursos Artístics, no hi ha la possibilitat de treballar-ho.

El pressupost que hi ha és molt poc, per cultura. Se fa molt poca formació artística.

Has de sortir de l'illa per poder produir.

Molts artistes acaben sortint de l'illa perquè aquí queden estancats.

El Consell no té un espai i sempre depen dels ajuntaments.

No se fins a quin punt és necessari un nou espai o tenir una gestió.

Al CRA (Fòrum BPA III) hi va haver una conclusió que deia que no falten els instruments sinó una persona per tal de gestionar i ajudar als artistes.

Els artistes no només necessitem exposar, sinó que també hem de produir.

Posar el focus en la producció. Com en els ajuts de mínims ha estat una passa de gegant. Encara no ha donat tots els seus fruits, però és un canvi mental molt fort. El poder produir una obra que existeixi amb unes bones condicions, era molt necessari. És un contingut que ja hi és. Però falten tallers oberts, educació, etc.

A mi m'agradaria fer gravat i no es pot fer enlloc. Ni a Xalubínia ni a l'Escola d'Art.

El Consell el veig molt atrapat amb els ajuntaments. El Consell ha estat actiu aquest

darrers anys i ara li tocaria als ajuntaments fer una passa endavant per apostar en les arts visuals.

L'efecte Hauser& Wirth és un aparador i moviment artístic que pot ser vengui algú interessat amb l'art. Però estam a anys llum, un de l'altre. Faltaria un poc l'intermig. Aquí tot és molt limitat, però poden sorgir idees noves i més pures. A Alaior han tret un centre de recursos per allotjar una col·lecció privada.

Una cosa que passa aquí és que falta la formació de públics. Què s'ha fet amb aquests projectes becats? És necessària la continuïtat del projecte, sobretot de manera educativa i visibilitzadora.

És una línia d'ajudes molt jove, versàtil però s'haurien d'ampliar i tractar de millorar la visibilitat dels projectes fets. Hi ha massa burocràcia. També dur altres artistes de fora de l'illa.

S'ha de coordinar abans de dotar més pressupost. El Consell hauria d'establir convenis amb els ajuntaments, però amb més coordinació entre les diferents institucions.

La gent de Menorca viu molt bé, i a les mateixes bases del Consell a les persones els hi costa fer-ho. Falta creure's que és una professió, la de l'artista. Les beques no són tan complicades però si que és ve que ara amb en David ha millorat molt la gestió del Departament de Cultura.

El restac de les empreses se'ls hi ha donat uns diners i no se'ls hi demana res. A les empreses en canvi ho donen perquè continuïn la seva feina. Amb els artistes hem de produir obra, fer una exposició. Sempre hem d'estar rescatats i hem de donar algo a canvi, les empreses reben rescat per pagar deute. No s'hauria de dir rescat. L'operació del centre de gravat jo veig que va ser un desastre, perquè no es va fer un concurs públic. Es va fer un centre de gravat però no es van fixar els usos. I de centre de Gravats ara han fet LÒAC. Sempre ha estat alegal, durant 16 anys. Era un taller de gravat infravalorat. Amb una bona gestió pertinent s'hagués pogut revitalitzar. Hi havia un tòrcul que era un Ferrari i ara no se sap on és. És una pena molt grossa. Si ara es fa el centre de gravat a es Mercadal al futur de CRA podria estar molt bé, per concentrar els recursos.

Optimisme sí en tenc i trob que les coses van a millor, amb temp. Hi va haver fa uns anys que l'IEB feia tallers per aquí, s'hauria d'activar de nou. I la necessitat

d'una persona gestora que assessori en com moure's en el terreny artístic. Que també podria ser un espai virtual, a la pàgina artistesmenorca.es que es pengin les convocatòries i les exposicions que es fan.

Javier Delgado, director, Neus Vidal i Emili Cano, membres de l'equip directiu de l'Escola d'Art de Menorca

EC. A l'Escola hem tingut col·laboracions i també s'han fet algunes residències amb artistes quan ho demanen. L'hem fet, per exemple, amb l'Associació Es Far Cultural, hem tingut artistes que han vingut i han emprat les nostres instal·lacions per produir obra que després s'ha exposat a Palma i han fet xerrades amb l'alumnat.

L'experiència amb Hauser & Wirth ha estat super interessant perquè els alumnes no només han tingut la oportunitat de conèixer de primera mà a un artista d'art contemporani de primera línia sinó que també han pogut treballar amb ell, i no ha estat una cosa breu sinó que ha estat una col·laboració sostinguda en el temps. Els alumnes també feien de guies de l'exposició i han sabut transmetre al públic i altres alumnes de centres d'educació de Menorca del què es tractava. Això també ha estat una experiència molt positiva que esperem que continuï.

També tenim col·laboracions amb la Reynolds Foundation de Maó a través de les beques per a joves artistes, y ara tenim una col·laboració amb ells per la qual l'alumnat fa obra gràfica. També fem tallers amb artistes de Menorca. L'Escola està oberta sempre que hi hagi un projecte interessant. També col·laborarem amb la galeria La Fàbrica quan estava oberta. Hem rebut del Consell un important ajut econòmic per a poder pagar la restauració del comodí tipogràfic de Manent. També tenim cedit per part del Consell una premsa i altres materials per a la fabricació de paper artesanal que eren de Núria Gavín i ara utilitzem aquí a l'Escola. Una altra entitat amb la qual col·laborem és Trobades & Premis Mediterranis Albert Camus, per exemple, vam rebre la visita i conferència de l'artista libanesa Mona Hatoum. La idea és continuar i augmentar les col·laboracions perquè són molt interessants.

NV. Em sembla molt interessant l'experiència d'artistes en residència a instituts d'ensenyament com els que es fan a la ciutat de Barcelona. Tenim una assignatura que intenta eliminar les fronteres entre les arts i les disciplines artístiques. Està molt bé obrir els tallers dels artistes perquè acosten a la gent a l'art contemporani que a vegades els fa por. M'agrada que l'artista expliqui les seves intencions i això és més aprofitós que qualsevol classe teòrica que podem fer dins les aules.

JD. Jo añadiría a esto que ha dicho Neus que el arte contemporáneo a nivel de

escuela sin una premisa vivencial no tiene sentido, quiero decir que a una galería de arte una persona puede ir con los conocimientos que tenga pero nosotros desde el punto de vista didáctico, si no tenemos una dinamización y los alumnos no intentan entender porqué se hizo esto, no tiene sentido. No se trata de aprender el año, el autor y tal, sino de intentar ver qué es lo que te quiere transmitir.

NV. Hi ha molta emotivitat i l'art contemporani en les darreres dècades està molt reivindicatiu i darrera hi ha molta emoció a nivell social i personal l'alumne ho ha de conèixer, s'ha de posar davant l'obra i ha d'intentar entendre que hi ha darrera però també hi ha la seva pròpia interpretació i hem d'educar en aquest sentit. Estem més acostumats a un art clàssic i més fàcil de veure i d'entendre, en canvi l'art contemporani és més complexe. Si la gent veu els processos de creació, els entén més i s'acosta i li agrada més, o no, però ja té un judici i pot opinar més.

EC. Crec que a Menorca hi ha hagut un canvi en els últims dos anys amb l'obertura de galeries noves i s'està potenciant i revitalitzant molt l'art contemporani encara que no tenen la repercussió de Hauser & Wirth, sobretot tenint en compte que parlem de Menorca amb una població petita en comparació amb altres llocs. Per primera vegada s'han pogut veure obres d'artistes d'alt nivell però el problema és que encara és molt estacional perquè a l'hivern tanquen. Seria interessant veure què poden fer les institucions públiques també per l'art contemporani, que hi hagi espais d'intercanvis amb altres artistes de les illes i la resta, i això no hi és, hi ha poques sales i, malauradament, a vegades sempre amb els mateixos artistes ja coneguts. Caldria trobar punts de trobada, d'intercanvi on els artistes es poguessin autogestionar. A l'Escola un dels problemes per obrir els tallers en altres horaris als artistes és que estem fermats per la normativa d'estudis reglats i els seus requisits per obrir també les nostres instal·lacions per les tardes, per exemple.

JD. El Consell debería ser un poco un facilitador, por ejemplo si queremos que el tórculo de Xalubinia venga aquí y por las tardes utilizarlo pues nos tiene que facilitar un conserje y los permisos de la conselleria para abrir según la normativa, y así no habría problema. Con el Centre de Recursos Artístics nos gustaría tener una relación como con el resto de instituciones con las que colaboramos, quiero decir, nosotros les ofrecemos cosas y ellos a nuestros alumnos, y al final todos intercambiamos y ganamos. Los alumnos tienen contacto directo con personas que viven de esto y les cuentan su experiencia personal explicada directamente y siempre se sale un poco del libro.

NV. Nosaltres posam les bases a l'alumnat però després ells han de seguir les seves carreres professionals i moltes d'elles lligades a les branques artístiques i poder compartir experiències prèvies els hi pot ser molt gratificant.

EC. I sobretot no haver de marxar tots per viure. Malauradament n'hi ha molts pocs que poden tornar i dedicar-se a les arts o al disseny. El Centre de recursos seria super interessant per després de l'Escola i facilitar recursos a tots aquests joves creadors i creadores. I crec que també espais expositius que puguin ser multifuncionals i oberts a mostrar els projectes que es fan. Aquí a l'Escola no feim exposicions.

JD. Lo que más se parece a una exposición, aunque con lo del Covid no se hace, es una jornada de puertas abiertas en la que los alumnos enseñan los ejercicios y todo lo que han hecho en las aulas y pasillos. Aunque me gustaría diferenciar que esto no es obra final para ser expuesta sino que son ejercicios de aprendizaje.

EC. L'alumnat de joieria artística té un espai més fixe d'exposició i van a fires, etc. I també l'alumnat del cicle formatiu de disseny fa col·laboracions, per exemple, la imatge corporativa de l'Escola Oficial d'Idiomes. Pens que s'hauria d'aprofitar la gran quantitat d'edificis industrials abandonats i rehabilitar-los, en alguns casos donar-lis una funció com espais expositius. Hi ha la Fàbrica Seat de l'Ajuntament de Maó o la Fàbrica Codina per part d'una iniciativa privada i encara que se sap que passarà, no hi ha res concret. L'experiència amb Hauser & Wirth ha estat super satisfactòria, l'alumnat ha participat i estan entusiasmats.

JD. Es que en este caso ha habido un intercambio a todos los niveles, colaboración de los alumnos trabajando allí, ver el funcionamiento de una galería por dentro, traslados de obras, la participación en el laboratorio educativo, haber participado en la obra del artista Mark Bradford, etc. Han visto muchísimas cosas y la experiencia ha sido buenísima a todos los niveles. Tenemos previsto continuar colaborando con ellos de manera permanente, claro no a lo mejor de la misma manera pero seguir de manera continua, al menos por nuestra parte es la idea.

NV. Els tallers de l'Education Lab crec que ens agradà no només a noltros sinó també a la societat menorquina, i que ho contessin els propis alumnes que hi havien participat també va ser molt emocionant per les dues parts.

EC. En altres ocasions hem tingut residències d'artistes més joves i menys reconeguts però que han tingut uns efectes molt positius en l'alumnat per veure com es podien moure en el terreny professional i viure del que els hi agrada. Amb la Fundació Reynolds ens han demanat si tenim alumnat que està en condicions de rebre alguna de les beques que donen per a joves creadors, però hem de tenir en compte que el nostre alumnat són estudiants d'art.

NV. Y sobretot noltros els hem facilitar informació dels ex-alumnes perquè hi participin.

JD. Nosotros hemos ayudado en la realización de las bases, en su difusión y en la selección.

EC. Ara tenim en marxa amb la Fundació Reynolds una edició d'una carpeta de d'obra gràfica, i aquests ingressos permetran la millora del pla d'una impremta que tenim en marxa.

JD. L'oferta actual d'estudis és joieria i arts gràfiques i ens agradaria ampliar, com a mínim, un cicle formatiu més, tenim varies opcions: Il·lustració, Serigrafia o Comunicació Audiovisual.

EC. El Consell Insular de Menorca podria fer una tasca de facilitar, de promoure punts de trobada entre els diferents agents, si és possible, ficar recursos i millorar la burocràcia per accedir-hi.

JD. También nos gustaría que se nos mirara con un criterio más cualitativo y no tan cuantitativo. Aquí llenar un ciclo formativo con quince plazas es mucho más difícil que en Mallorca, por ejemplo, aunque hasta ahora, la Conselleria d' Educació del Govern de les Illes Balears ha sido flexible en este sentido.

EC. Sí, s'ha de tenir present que en qüestió de nombres, les realitats de Menorca o Eivissa són molt diferents a Mallorca.

JD. Yo veo al Consell como un solucionador de problemas, básicamente. Miquel Àngel Maria, por ejemplo, reaccionó muy bien cuando teníamos dificultades para encontrar empresas públicas para las prácticas durante la covid, para que pudieran terminar los estudios. Para mi esto es lo principal saber que cuando tu tienes un problema la institución está dispuesta a ayudarte.

Cristina Rita i Marta Jordi, Presidenta del consell científic i Coordinadora científica de l'Institut Menorquí d'Estudis IME

MJ. Aquesta obertura de l'IME a les arts visuals no depèn ben bé de l'efecte Hauser sinó del nou projecte de gestió de l'IME que des de fa un any també es proposa ampliar el públic, i el món artístic és un d'ells. Sí que hi ha hagut recerca artística a l'IME però sempre des del punt de vista de la història de l'art i volem ampliar a temes actuals per generar debat. Però sempre mantenint el caràcter de l'IME com un institut de recerca, i per això en tot cas seria recerca sobre la creació i el món artístic. És en aquest context que primer vàrem connectar amb l'AAVIB i també amb Juan Elorduy i Carles Jiménez per veure què podíem fer i, de fet, la idea inicial era crear un grup de recerca en arts visuals, similars als grups que ja tenim de musicologia, turisme, etc. Després se'ns va ocórrer que una bona manera de generar la base d'un grup de recerca i donar una primera passa era fer una jornada de debat per veure quin era el panorama.

CR. L'IME és una institució acadèmica i de recerca que funciona amb cinc seccions des de que es va fundar: Història i Arqueologia, Llengua i Literatura, Ciències Socials, Ciència i Tècnica i Ciències Naturals. En els seus estatuts ja es preveïen fer grups de recerca. Des del punt de vista artístic, nosaltres no fem exposicions, en tot cas, si en fem alguna, és perquè tenen un contingut científic. Després es va plantejar la possibilitat de fer un grup de recerca en arts visuals i ens vàrem demanar com ho havíem de muntar i amb quines persones. Això havia de sortir dels membres, actualment 230, i són ells els qui s'organitzen elegint el president i tenen les seves dinàmiques. Nosaltres tenim historiadors de l'art a la secció d'Història i arqueologia i s'organitzen jornades d'estudi.

Nosaltres no volem fer activitats culturals que facin altres institucions: volem fer recerca i debat. En el món de la cultura hi ha manca de coordinació, fins i tot ens trepitgem actes el mateix dia i per al mateix públic i acabes amb una mena d'estres

cultural, almenys a mi que m'agrada anar a tot.

MJ. La coordinació exigeix temps, pensar a una certa distància per tenir aquesta perspectiva, i el dia a dia ens consumeix a totes les institucions. La meva intuïció em diu que en les arts visuals s'estan fent moltíssimes coses de molta qualitat a Menorca i que hi ha una escena que s'està activant i transformant molt i per això es necessitava una jornada com a espai de debat. Hi ha moltes coses interessants i s'ajunten molts actors diferents: Hauser & Wirth amb gent que fa molt temps que fa feina aquí i des de perspectives molt diferents, i per això ens fa falta agafar alè i distància per reflexionar sobre on estem i cap on volem anar com a col·lectiu. Hem comprovat que faltava un espai de debat col·lectiu. També es podria dedicar a la jornada un monogràfic de la revista Papers.

CR. Per fer un grup no fa falta ser membre de l'IME però per formar part de les seccions, sí.

MJ. Trob molt interessant les sinergies entre la mirada dels artistes i la dels científics. Tenc l'experiència d'haver estat a l'Institut Max Planck d'Història de la Ciència de Berlín i allà hi havia sempre un artista en residència que reinterpretava el treball dels científics i es donava una convivència molt interessant entre els artistes i els historiadors de la ciència, i els científics mateixos. En el cas del CERN de Ginebra, per exemple, allà tenen un programa impressionant d'artistes en residència. L'any 2025 és el centenari de la física quàntica i es podria fer alguna cosa. De fet l'any que ve ja comencen per tot el món activitats per aquesta celebració com "Dona i ciència" o "Dona i física quàntica", etc. i es podria aprofitar l'avinentesa per organitzar alguna cosa. Es tractaria de vincular una sèrie de persones, institucions o fons europeus per treballar conjuntament per un objectiu molt concret.

Anna Bagur, gestora cultural

Hauser&Wirth és una lliçó, perquè està molt ben planificat. I hi ha una injecció de doblers molt important. Quan es ralla de cultura, diuen que és cohesió, identitat, etc. Però això necessita doblers, sense doblers no ho farien.

Per a Menorca, la vinguda de noves galeries, des del punt de vista artístic no crec que signifiqui res, en canvi per a ells sí, que tenen una illa, que està enmig d'un port a una illa preciosa. La relació artística amb Menorca i Balears serà mínima. Menorca

es quedarà amb l'efecte folclòric per a Hauser&Wirth.

Pero tenen una part educativa molt interessant per escoles. Trob que totes les exposicions haurien d'estar vinculades a una activitat didàctica, bé per a infants o per adults. Fer que hi hagi activitats. Les exposicions que només són per mirar, estan acabades. S'han de dinamitzar per tratar de veure altres aspectes amagats a l'obra. L'obra ha de ser polida però també ha de tenir un missatge, quelcom que comunicar.

Aquest aprendre a mirar és una formació que no es dona a les escoles, aprendre a mirar i posar nom al que veus. Educar en l'àmbit de les arts visuals, aprendre a manipular coses sense haver de ser un geni,... Només per això pens que és molt interessant la presència de Hauser&Wirth.

Aquí hi ha molts tallers per venir a passar l'estona entre oci i cultura i poca cosa més. A Líthica amb na Leticia Lara a l'estiu fem escultura.

Els artistes necessiten trobar-se per intercanviar, trobar-se i produir alguna cosa junts. Aquí no hi ha un mercat de galeries, aquí son botigues. Els artistes joves estan molt desamparats, el que venen de fora, com na Susana Solano, no saps ni qui és. Aquí tenim una visió molt pròpia, o caus bé, o t'escup. No es mesclen els menorquins amb la gent de fora.

Hauser&Wirth és un atractiu turístic per Maó, perquè els ajuntaments no tenen un projecte cultural. Els menorquins també poden consumir cultura. Però amb sa panxa plena, aquí no necessitam res més.

A Can Saura, volen fer una sala dedicada Sant Joan, però a mi no m'agrada, jo vull estar connectada amb el món, amb els nous relats. Aquí hi ha una falta de visió, sembla que tot hagi de ser prehistòria. Se va tombar la primera vegada la presentació de la Unesco perquè no varen incloure el paisatge, on aquí tot és paisatge, també als artistes l'han treballat moltíssim. No hi ha criteri, i hi ha aquesta cosa tan localista, enlloc de potenciar-ho fora, quin és el nostre tarannà? A Ciutadella està ple de racons i places, si no hi ha un teatre, no es pot fer teatre al carrer? Com a Tàrrega o pobles de Mallorca. Hi ha falta d'iniciativa i de ser valents.

A Líthica tenim diferents línies, una part etnològica molt potent, i l'altra de la creació efímera a partir de l'espai, com la Bretxa de Latitud 40 de na Nuria Roman, o na Nuria Teruel també varen fer Éxodo amb altres artistes. Tenim una altra pedrera que podria ser un espai (Instal·lació-Acció) dedicat a intervencions però necessitam doblers, personal, etc. Qualsevol projecte necessita un equip que s'hi pugui dedicar amb un jornal. La feina ha de ser digna i remunerada. Si les coses no es valoren no

entren. Quan va acabar Sa Nostra ningú va dir res. Ara queden els catàlegs, però socialment no ha quedat res.

Eivissa té un Museu d'Art Contemporani, i nosaltres no tenim ni una sala!! S'hauria de mirar de fer un recull de les obres comprades, de l'Art de la Biosfera, per ampliar l'estímul de les arts visuals. Amb aquest Conseller i l'equip que té podria funcionar, amb els gestors i els altres espais. El gestor fa mil feines i hauria de treballar quasi com un tàndem amb els tècnics del Consell.

Si a través d'una entitat, com el Consell, poden fer una selecció, seria una feina interessant. Ara quan ralles amb el Consell, t'escolten, t'entenen i solucionen.

Només tenir l'espai com a contenidor i prou no basta. Els quarters de es Mercadal (Centre Artesanal), són molt grans. En canvi en un edifici històric s'ha de saber dialogar amb l'obra. Un espai com una església dialoga amb l'obra d'art.

Però les feines no es volen pagar. Gràcies a l'AAVIB s'han posat els honoraris per a artistes.

El Roser és un bombó, però no hi ha res, ni merchandising, ni web, ni pressupost,...

Maria Garcia, secretària general PIME Menorca

Conec el món de l'art un poc perquè la meva parella és galerista.

El món de l'empresa ha de veure certa practicitat per entrar dins el projecte. Personalment me sembla bé, perquè una altra visió com a empresaris sempre es bo, però s'hauria d'explicar un poc més per tirar endavant la iniciativa i quin serà el resultat. Ara no són els millors moments de l'activitat econòmica, però hi ha empresaris que cerquen noves viabilitats i sortides, i Introduir un element de creativitat en el dia a dia dins les empreses, podria ser interessant.

Ho veig més en unes empreses que en altres. En alguns sectors més sensibles al disseny i la creativitat. Pot ser un electricista no ho veig però sí dins el sector industrial o agroalimentari, que podria tenir un valor.

S'ha d'explicar bé el procés artístic per que s'entengui que l'artista no dissenyarà la marca ni farà fotografies per encàrrec .

Per a un comerciant inquiet, la proposta li podria ser molt vàlida. Xerr dels sectors que no fan feina a un espai físic.

El tamany de l'empresa també té a veure amb els diferents sectors. Un centre d'estètica és molt petit. Hauria de ser una empresa més gran per tenir aquest tipus d'experiències. Una empresa amb més personal i diferents departaments pot ser

més fàcil habilitar l'artista a l'empresa.

El tipus d'empreses que hi veig podrien ser els industrials tradicionals com el calçat i la bisuteria. També una empresa de turisme actiu, ara mateix tenen en un molt bon moment, perquè els hi és fàcil adaptar-se a tot, i sempre tenen ganes de noves experiències. No fabriquen sinó que donen experiències: cavalls, nàutica, senderisme, lloguer embarcacions, etc. Aquestes activitats són estacionals, com la majoria del sector empresarial.

Núria Marquès, artista

L'efecte H&W, Cayón, A&B, Aj. Maó, Loac, és colonialisme cultural, explotació immobiliària. En cap moment s'han treballat els col·lectius.

És com un xampinyó que ha gentrificat tota una zona en la que han trobat un comprador que tampoc està interessat en la cultura de l'illa. Es diu extractivisme o política extractivista la que tenen. Menorca s'ha oblidat ella mateixa de fer un creixement normal i sostenible a nivell social i només s'ha enfocat al turisme extractivista. I com només hi ha aquesta indústria, s'ha aferrat a això. Com Barcelona, que està totalment desmantellada. I ara a Menorca li toca. Ara sembla que hi ha un poc de ressentiment.

Hi ha una universitat als Països Baixos que estudia aquest fenomen extraccionista que està totalment obsolet. I a Menorca els hi sembla que és un èxit. Clar, han fet el millor que sabien. Hi ha una falta de formació i cultura general. El tipus de criteri que pot tenir una persona no és 360°, està molt sesgat. És una conseqüència de tot això i no és futur per l'illa, és misèria. No crec que cap dels i les artistes i els seus fills i filles puguin tenir accés a entrar a una galeria, o tenir una casa a Menorca. Tot puja tant que estaran relegats a ser la servitud.

A Menorca les comunitats no es cultiven, no tenen veu, perquè tenen por. No hi ha una idea del concepte de l'art transversal, estam encara en una idea molt embrionària. Aquest tipus de colonització de països com França o altres estan de volta amb aquests temes. Les institucions públiques no saben realment el que venen a fer, però ells sí. Aquest tipus d'intervenció no és sexy, al revés, és caduca. S'ha de crear teixit. Al País Basc, per exemple, recolzen als seus artistes a mort, ells despunten a l'exterior i després es posen al mirall de tornada. Exposen la diferència del seu context i del seu poble, fan una expansió valorant el que tenen ells com a exclusivitat.

S'hauria d'enfortir el treball comunitari a Menorca, sinó queda tot molt difós. Hi ha manca de formació i de perspectiva. Cal pensar a 20 anys vista.

M'en acab d'assabentar, (Centre de Recursos Artístics). Qui ho posarà en marxa? Amb un concurs públic? I la gestió? L'estructura podria estar dins una tenda de campanya, l'important és el tipus de gestió.

Les males pràctiques no només són amb els i les artistes sinó també amb la ciutadania en general, és abusiva. Hi ha mala praxis en la manera de funcionar. Hi ha irresponsabilitat en que la ciutadania pugui accedir al coneixement que val la pena. Per desídia i desinformació. No s'hi posen, són capaços i no fan bé la feina. És injust. Tenim totes les possibilitats, no hi fa falta de res, a Menorca hi ha de tot. Et tracten malament... per exemple, a Ciutadella per l'exposició Distància _____ Social ens demanàven 3 mesos més d'exposició a canvi de res.

A Ciutadella als tres vessins que quedam i que vivim al centre ens maltracten. No puc entrar es cotxe. És abús. Les comunitats no creïxen quan estan abusades.

La cultura no surt fent mainstream, surt quan hi ha una xarxa i les coses es tiren endavant. Fa molts anys vaig fer una exposició a Menorca i els hi vam comentar: amb quins comissaris feis feina? la resposta fou: nosaltres amb la policia no feim feina. És imprescindible una persona contractada de gestió d'espais i gestió conceptual o dues persones: direcció i gestió.

Per tal de canviar els hàbits proposaria fer un festival que durés un any, que fos trasdisciplinar, amb fons europeus i fer una estructura sèria per tal d'impulsar-ho. Després que ja s'hagués posat en marxa amb aquest tipus de funcionament, hauriem de definir-ho per tal de crear hàbits locals. Crear dinàmiques i si estan implantades ja és una "rutina" del dia a dia, ja queda més implantat i es manteniment és molt més senzill. També pot ser enfocat dins del turisme cultural, a mig termini: 2024, 2025. Crear un ent superior, festival, el grup de feina, tipus Manifesta. Un 100% de les activitats noves implantades no queda, però un 45% sí. Només per aquest percentage que funcioni ja val la pena.

Poca inquietut que tenen d'anar endavant. Si volen treballar els artistes traspasats que treballin el concepte de la mort. Hi ha dos tarannàs a Menorca, els emprenedors i els que jo els hi dic els "Idò", que són els immobilitistes de qualsevol àmbit. El doblers fa que es cap es torni quadrat. El concepte de la por està molt present a Menorca, la gent està acollonida: de què no venguin, etc. No hi ha violència a Menorca. Tot és falta de formació.

A l'Escola d'art de Ciutadella ténen es cap enratjolat. No hi pots accedir per enlloc. Encara em nego a anar a H&W. L'educació és transmissió de coneixements, no dogmatitzant a algú i que tenguin aquesta idea d'èxit. Tenen els seus adeptes. El pensament crític ens el feim a la nostra mesura. En un terreny que és tan verge com Menorca és molt fàcil, agafes l'Escola d'Art i ja tens un col·lectiu callat, i cobrant una misèria, i amb els continguts que ells volen.

Com espais expositius podrien ser l'Observatori astronòmic de Ciutadella o un centre a Dalt S'Enclusa amb una assegurança i tira milles. La Fundació sa Nostra feia una bona feina. N'Elorduy no tant, però com ja venia de Mallorca estava bé. Beques i artistes bons tota la temporada a la sala St. Antoni i Sant Josep. Hi havia algú amb cara i ulls que se'n encarregava.

Els centres cívics són uns espais per un tipus de treballs més amateurs. L'escola d'art de Ciutadella o l'espai Xec Coll. S'han de dividir els espais perquè hi habitin les dues coses. L'art ha de ser inclusiu. Cal pujar un escaló i treballar en una altra divisió. No saben diferenciar els còdigs. Els hi falta formació o coneixement. Obertura de mires. Una pròpia mirada, pensament crític: inclusivitat... no hi son a Menorca. L'hàbit de coneixement està mort o latent. A Menorca les coses és l'legitimitzen si passen per una institució: Ciutadella, església. Maó, militar. La franja burgesa, industrial ha desaparegut. El patrimoni industrial ha desaparegut. No hi ha prohomes a Menorca, hi ha bussiness o institució.

Hem de combatre amb metodologies artístiques per la seva implementació. Crear base amb la complicitat de la ciutadania, massa crítica, i aposta pels instituts, etc. Un públic amb més coneixement voldrà més qualitat. Hi ha un abús a la comunitat.

3.2. ENQUESTES ANÒNIMES A ARTISTES NASCUTES I/O RESIDENTS A MENORCA

Número d'enquestes: 51

Número de preguntes: 32

Plataforma: Google Forms

Caràcter: Anònimes

Àrea d'abast: Artistes nascuts i/o residents a Menorca

Medi: Whatsapp, email i xarxes socials

Dates: Octubre-novembre de 2021

L'enquesta que presentam en aquesta investigació s'ha realitzat entre els mesos d'octubre i novembre de 2021 i ha obtingut una resposta de 51 artistes nascuts i/o residents a Menorca (52'9% nascut, 39'2% resident habitual i 7'8% resident estacional). Es tracta d'una enquesta de 32 preguntes i de caràcter anònim realitzada a través de la plataforma Google Forms.

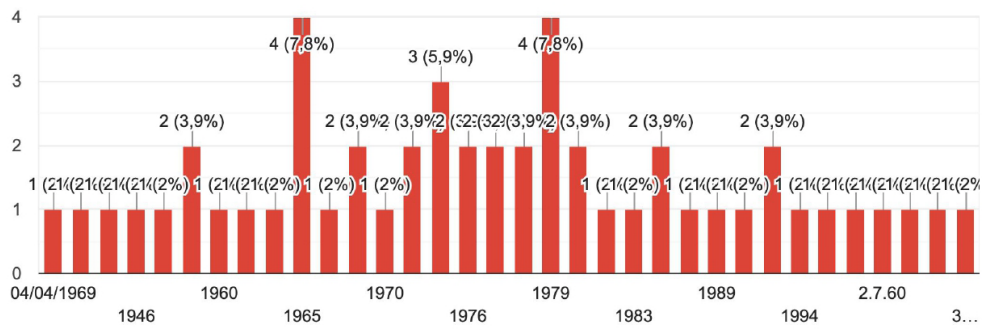
La nostra recerca ha volgut actualitzar les dades de l'enquesta que va realitzar l'AAVIB l'any 2016 i que varen respondre 31 artistes de Menorca. Cinc anys després la resposta del sector artístic ha estat més àmplia i hi ha un conjunt de preguntes similars a les plantejades l'any 2016 i d'altres de noves per completar aspectes que ens interessava sondejar. L'espectre de preguntes va des de formació, tipus de pràctica o economia i finançament, fins a aspectes relacionats amb les bones pràctiques professionals, el context institucional públic, les galeries privades, o l'oferta en arts visuals a Menorca.

Pel que fa al gènere, el 54'9% són homes i el 45'1% dones, una diferència del 9'8% que està dins els estàndards de paritat (40-60%) però és significativa la dada en relació a l'enquesta prèvia del 2016, en la qual només hi participaren 8 dones. L'any de naixement oscil·la entre el 1946 i el 1999 (55 anys de diferència). Els majoritaris són nascuts els anys 1966 i 1979.

Quant al tipus de formació cal destacar que és alt, fins un 49% tenen formació universitària de grau en Belles Arts i un 39'2% estudis de postgrau, master o doctorat, mentres que un 31'4% es declara autodidacta. En l'enquesta de 2016 hi havia un 37'8% amb grau i un 26'7% d'autodidactes.

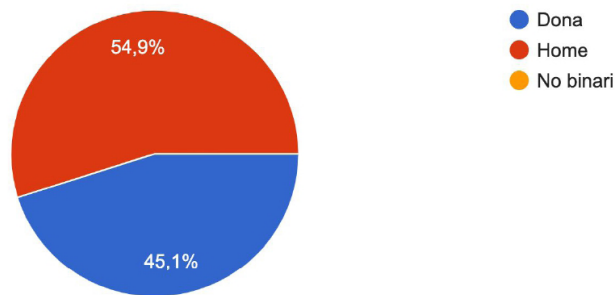
1. Any de naixement

51 respostes

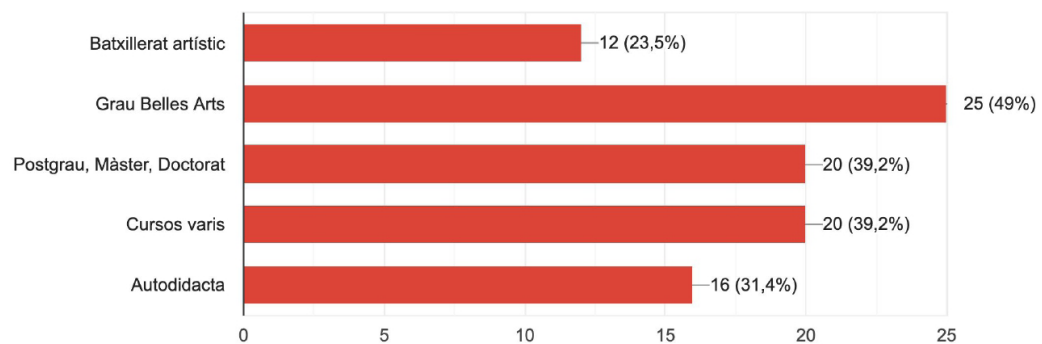
2. GÈNERE

51 respostes

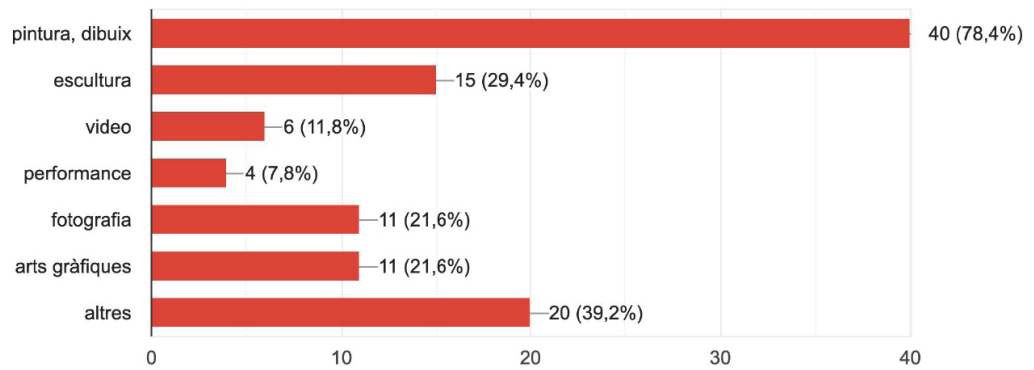
3. QUIN TIPUS D'ESTUDIS ARTÍSTICS TENS?

51 respostes

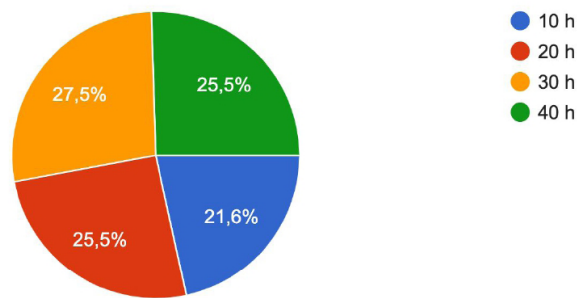
4. QUIN TIPUS DE PRÀCTICA ARTÍSTICA DESENVOLUPES?

51 respostes

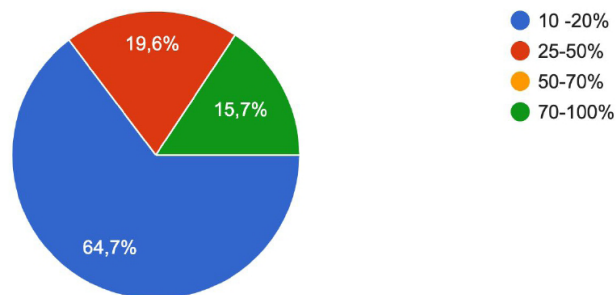
5. QUANTES HORES DEDIQUES SETMANALMENT A LA TEVA FEINA ARTÍSTICA?

51 respostes

6. QUINES SÓN LES APORTACIONS ECONÒMIQUES QUE PROVENEN DE LA TEVA TASCA ARTÍSTICA anualment?

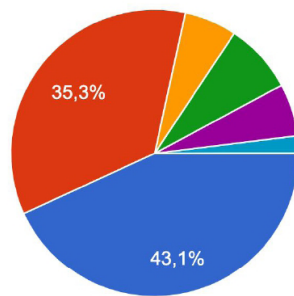
51 respostes

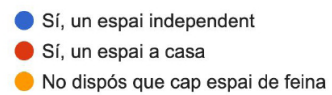
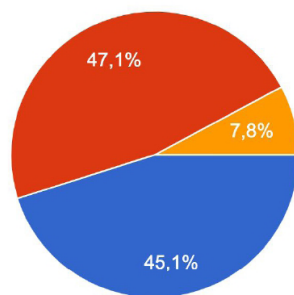
7. Ingressos anuals de la venda de la teva obra són:

51 respostes

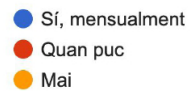
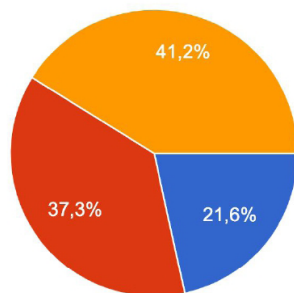
8. DISPOSES D'UN ESPAI DE FEINA O TALLER?

51 respostes

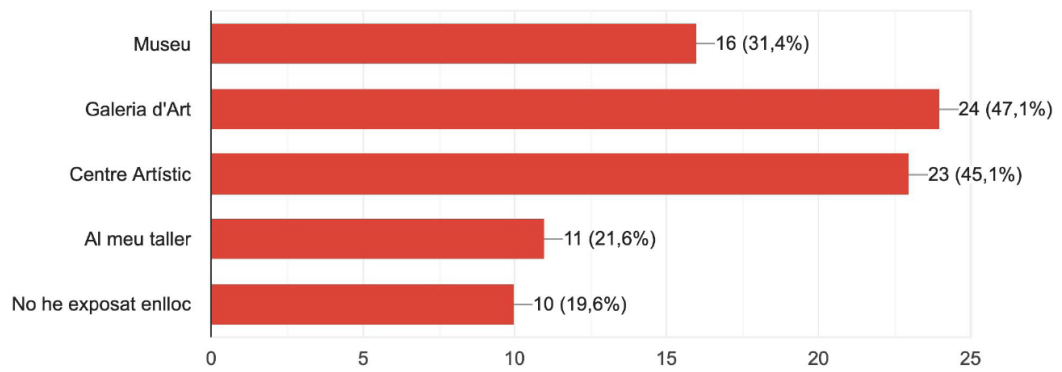
9. Pagues la quota d'Autònom/a?

51 respostes

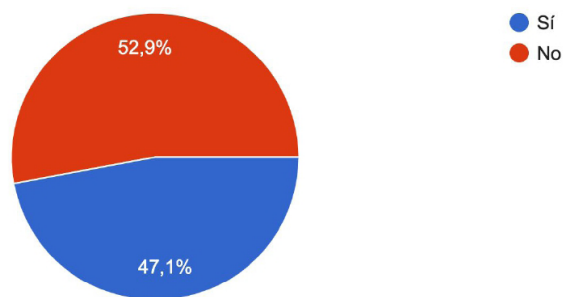
10. A QUINS LLOCS HAS EXPOSAT EL DARRER ANY 2021?

51 respostes

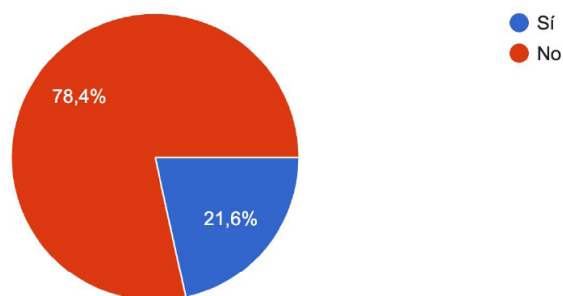
11. TROBES FACILITATS PER EXPOSAR A MENORCA?

51 respostes

12. TROBES FACILITATS PER EXPOSAR A LA RESTA D' ILLES?

51 respostes

En relació al llenguatge artístic a través del qual s'expressa majoritàriament podem destacar que fins a un 78'4% ho fa amb la pintura o el dibuix, un 39'2% altres; un 29'4% l'escultura; un 21'6% la fotografia i el mateix tant per cent les arts gràfiques; i finalment un 11'8% en vídeo i un 7'8% la performance.

Els tants per cent d'hores setmanals de dedicació a la pràctica artística està molt equilibrat: 27'5% 30 hores; 25'5% 20h; 25'5% 40h; i 21'6% 10 hores. En canvi a l'entrevista del 2016, la màxima dedicació era de 10 hores pel 30,6% de les persones entrevistades, seguit del 22,2% de les que hi treballen 40 hores. Una dada significativa en relació a la professionalització o amateurisme present dins l'àmbit artístic.

En relació amb la següent pregunta sobre els ingressos econòmics, on l'enquesta plantejava diverses qüestions que ens donen dades de l'elevat grau de precarització que sofreixen les i els artistes. Només un 15'7% declara que els seus ingressos, majoritàriament, provenen de la seva pràctica artística en un 70-100%, mentre que fins a un 64'7% assenyalen que el seu treball creatiu aporta un minso 10-20% d'ingressos. Si ajuntam dos segments obtenim que un 84'3% dels creadors només ingressen entre un 10% i un 50% per mor de la seva pràctica artística. Aquests tants per cent, per això, s'han de complementar amb ingressos d'altres feines fora del món de la pràctica de l'art. L'exigua manca d'ingressos anuals per la venda d'obres es tradueix en les següents xifres: un 43'1% ven fins a 1000€ i un 35'3% fins a 5000€.

Altra cop la suma dels dos segments ens dona unes xifres significatives: el 78'4% dels artistes no arriba als 5000€ anuals d'ingressos per la venda de la seva obra.

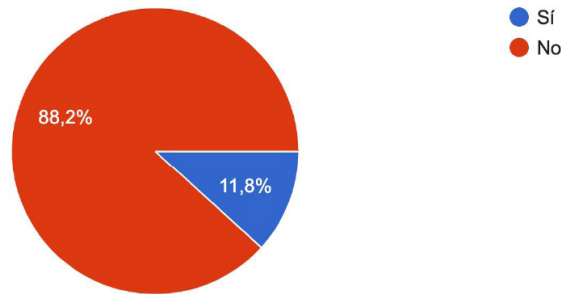
Les persones que indiquen una major dedicació totes tenen més ingressos però en aquest cas la majoria són homes. Tan sols una dona indica obtenir ingressos anuals majors de 30.000€. I la resta de dones artistes estan entre els 1.000 i 5.000€ anuals que provenen de la praxis artística.

A l'enquesta del 2016 hi havia només un 2'3% de persones enquestades que trobaven facilitats a l'hora de demanar ajudes dins l'àmbit autonòmic. Ara, en la del 2021, les dades dels àmbits d'autonòmic i nacional no varien. Però només el 21'6% de les persones enquestades surten de l'àmbit menorquí. (Efecte ensaïmada).

La pregunta 8: "Disposes d'un espai de treball?" La gran majoria indica que sí, ja sigui a casa o un taller independent, tan sols 4 persones (3 dones amb estudis superiors i 1 home autodidacta) no disposen de cap espai de feina i els seus ingressos anuals de la pràctica artística no superen els 1.000€ i al darrer any no han exposat enlloc. A l'enquesta efectuada al 2016, les respostes eren similars.

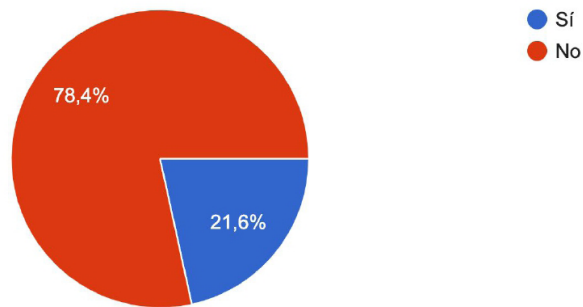
13. QUAN FAS UNA EXPOSICIÓ TROBES FINANÇAMENT PER AL TRANSPORT D'OBRA, DESPLAÇAMENT, DIETES EN L' ÀMBIT MENORQUÍ?

51 respostes

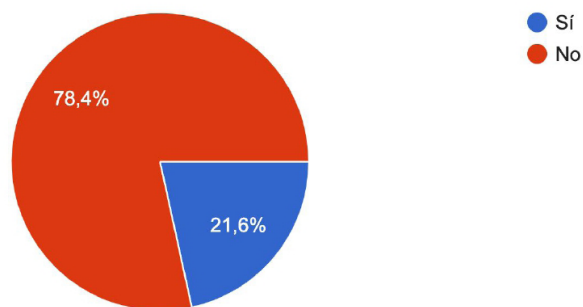
14. QUAN FAS UNA EXPOSICIÓ TROBES FINANÇAMENT PER AL TRANSPORT D'OBRA, DESPLAÇAMENTS, DIETES EN L'ÀMBIT DE LES ILLES BALEARS ?

51 respostes

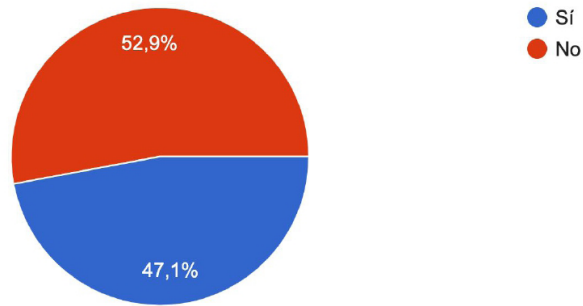
15. QUAN FAS UNA EXPOSICIÓ, TROBES FINANÇAMENT PER AL TRANSPORT D'OBRA, DESPLAÇAMENTS, DIETES EN L' ÀMBIT NACIONAL?

51 respostes

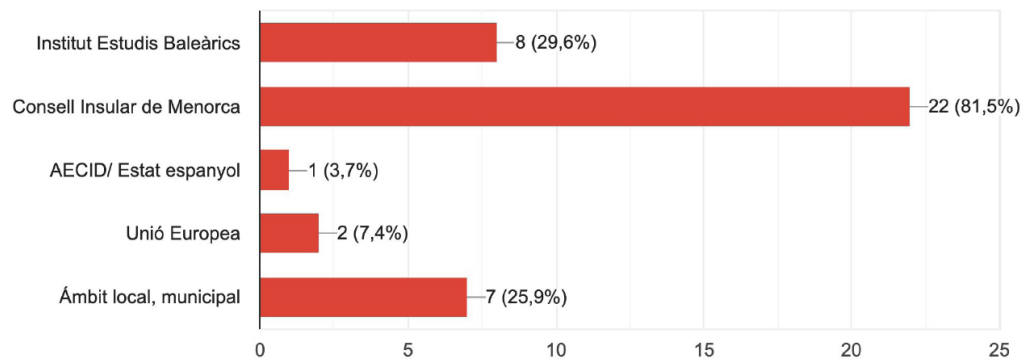
16. HAS REBUT ALGUNA SUBVENCIO/ PREMI/ BECA DURANT ELS DARRERS ANYS?

51 respostes

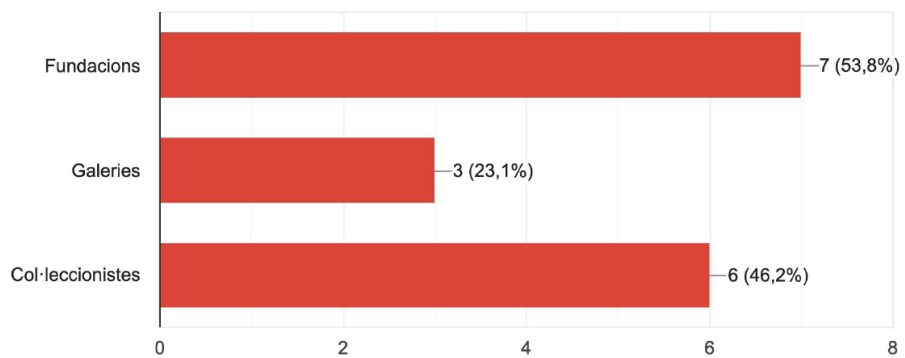
17. Quines ajudes? De quina institució pública?

27 respostes

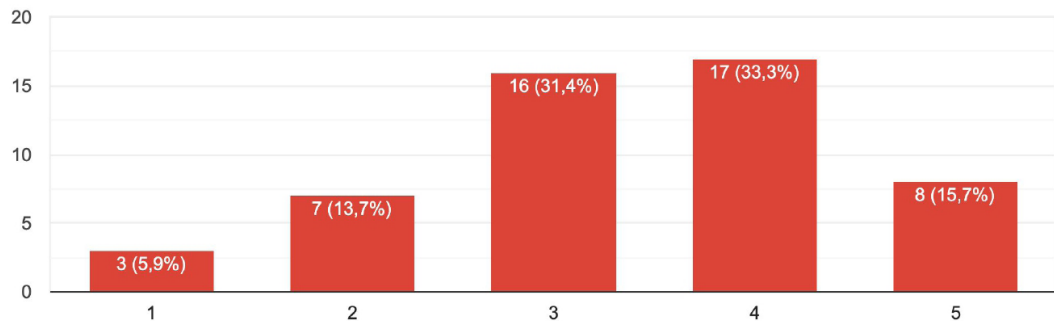
18. I, de l'àmbit privat?

13 respostes

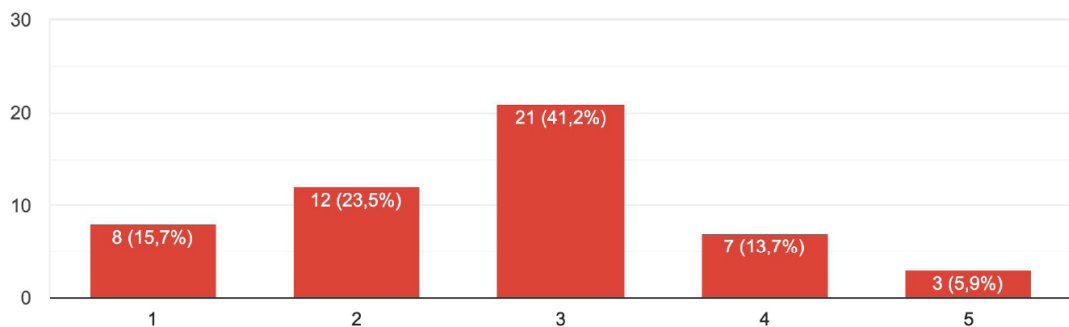
19. QUIN ÉS EL GRAU DE SATISFACCIÓ GENERAL DE LES EXPOSICIONS EN LES QUALS HAS PARTICIPAT? (1 menys satisfacció, 5 més satisfacció)

51 respostes

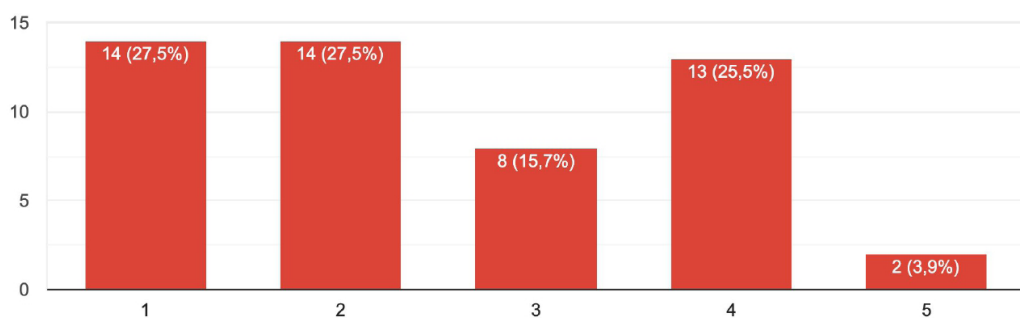
20. QUIN ÉS EL GRAU DE REPERCUSSIÓ EN LA TEVA TRAJECTÒRIA DE LES EXPOSICIONS EN LES QUALS HAS PARTICIPAT? (1 menys repercussió, 5 més repercussió)

51 respostes

21. QUIN ÉS EL GRAU DE REPERCUSSIÓ MEDIÀTICA DE LES TEVES EXPOSICIONS? (1 menys repercussió, 5 més repercussió)

51 respostes

La següent pregunta en relació al pagament de la quota d'autònoms, és significatiu perquè indicaria el grau de professionalització, i un 42'2% indica que mai la paga. Front a un 21'6% que mensualment sí ho fa, i són els i les artistes amb més ingressos econòmics i amb més trajectòria artística.

A les preguntes 11 i 12, que es demana si troben facilitats per exposar a Menorca, un 52'9% indica que no, i a la resta d'illes, el 78'4% indica que no. Aquestes preguntes contrastades amb la pregunta 10, sobta un poc perquè només 10 persones (6 dones i 4 homes) han indicat que no han exposat enlloc aquest darrer any, mentre la resta afirma haver exposat a galeries, centres artístics, museus o al seu taller.

A la pregunta 13, en relació al finançament per al transport d'obra, dietes i desplaçaments dins l'àmbit menorquí, hi ha hagut un increment en relació a l'enquesta del 2016, però la repercussió encara és molt baixa, on un 88'2% indica que no h'hi ha. En l'àmbit de les Illes Balears i del nacional hi ha un increment del 19,3% i del 2,3%, respectivament, en relació a l'enquesta del 2016.

En la pregunta 16, on es demana si s'ha rebut alguna subvenció, premi o beca durant els darrers anys, és notable la implementació de les beques d'arts visuals del CIME, ja que 22 persones enquestades asseguren haver-ne rebut, de les 27 que sí han obtingut alguna subvenció, premi o beca. Cal recordar que el 2016 no existien les beques de creació del CIME.

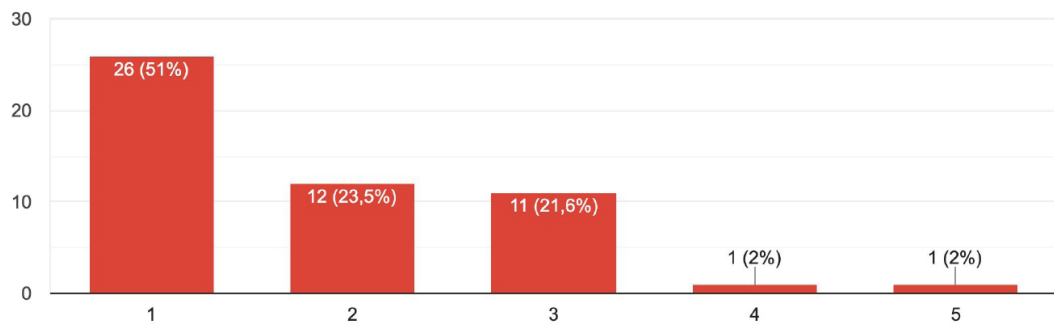
Quant a l'impacte econòmic de les exposicions i el grau de satisfacció respecte als catàlegs i altres mitjans de difusió, la gran majoria opina que són d'un grau molt baix o poc satisfactori. Pel que fa al coneixement del Codi de Bones Pràctiques en les Arts Visuals, hi ha un lleuger ascens envers l'enquesta del 2016 però un 37'3% encara el desconeix.

El 43,1% de les persones enquestades treballen amb una galeria d'art de manera permanent o eventual, en canvi, de manera digital tan sols el 17'6% ho fan. És significativa aquesta dada ja que la majoria d'artistes enquestats treballen en la pintura i la il·lustració, que solen tenir ara mateix gran acceptació i vendes en les plataformes digitals.

La pregunta "Quins centres expositius visites?" els més visitats són els espais de El Roser a Ciutadella i Ca n'Oliver a Maó, entenent que són els 2 centres amb una programació més estable i vinculada a les arts visuals de Menorca.

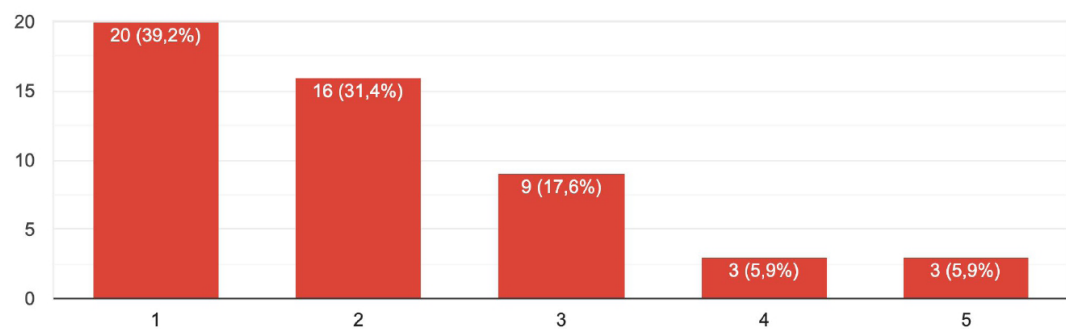
22. QUIN ÉS EL GRAU D'IMPACTE ECONÒMIC DE LES TEVES EXPOSICIONS? (1 baix, 5 alt)

51 respostes

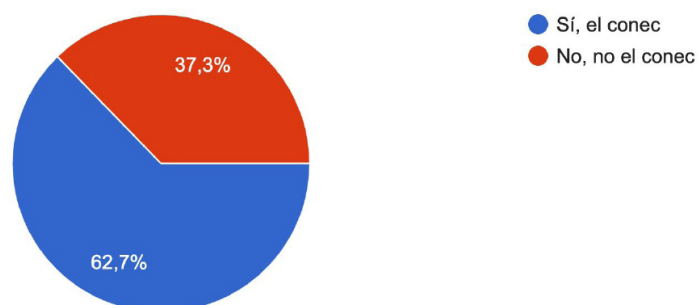
23. QUIN ÉS EL GRAU DE SATISFACCIÓ RESPECTE ALS CATÀLEGS I ALTRES MITJANS DE DIFUSIÓ DE L'OBRA? (1 menys satisfacció, 5 més satisfacció)

51 respostes

24. CONÈIXES EL CODI DE BONES PRÀCTIQUES PROFESSIONALS EN LES ARTS VISUALS?

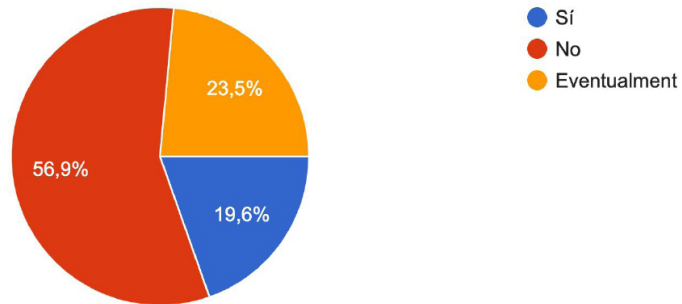
51 respostes

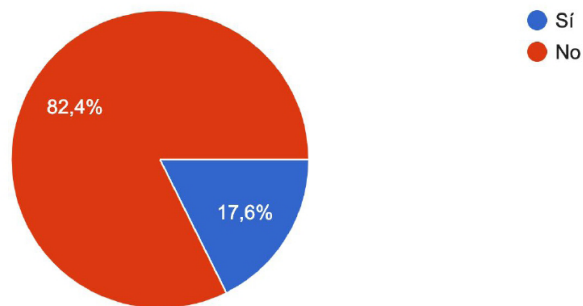
25. TREBALLETS AMB ALGUNA GALERIA D'ART?

51 respostes

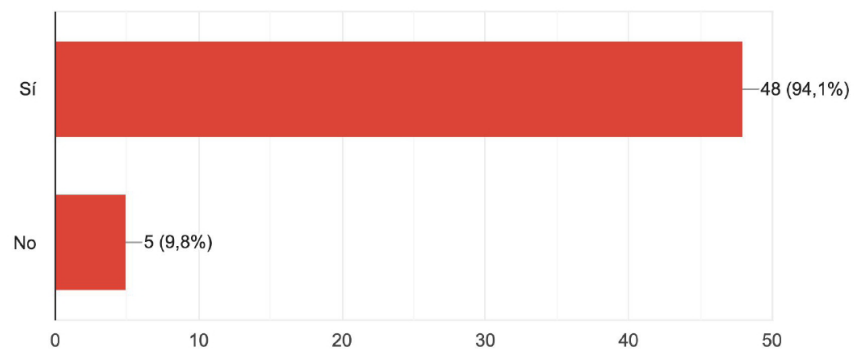
26. VENS LA TEVA OBRA A ALGUNA GALERIA D'ART DIGITAL?

51 respostes

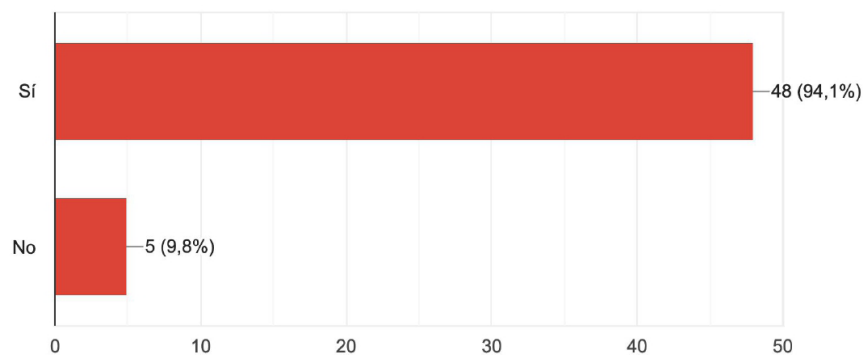
27. TROBES NECESSARI UN ESPAI PER ARTISTES EN EL CONTEXT DE MENORCA?

51 respostes

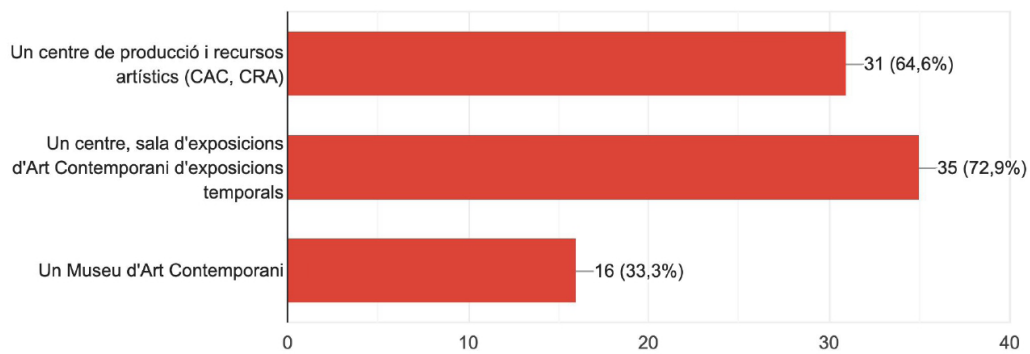
27. TROBES NECESSARI UN ESPAI PER ARTISTES EN EL CONTEXT DE MENORCA?

51 respostes

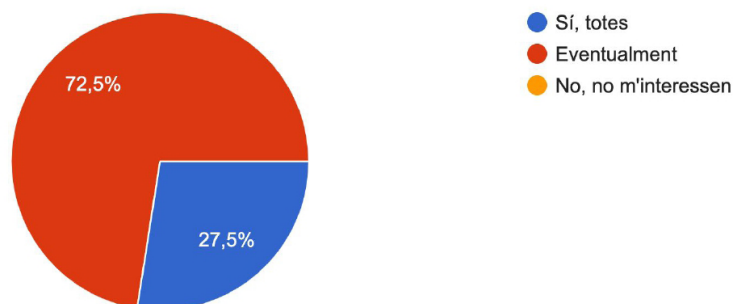
28. Quin tipus d'espai?

48 respostes

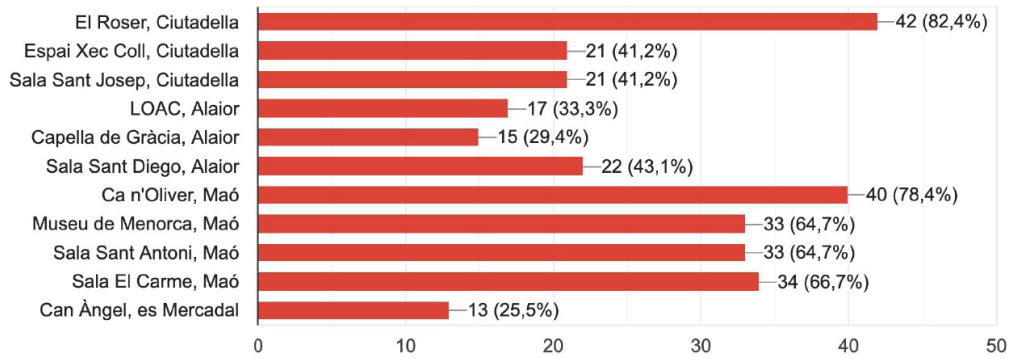
29. VISITES LES EXPOSICIONS A MENORCA?

51 respostes

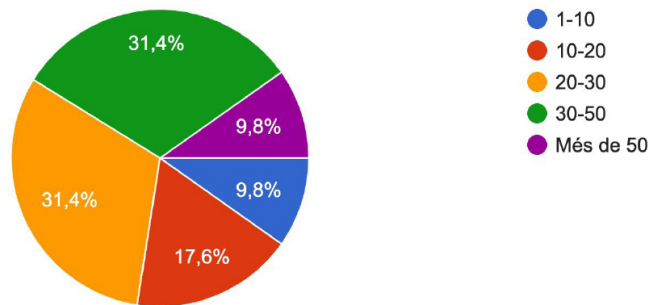
30. Quins centres visites?

51 respostes

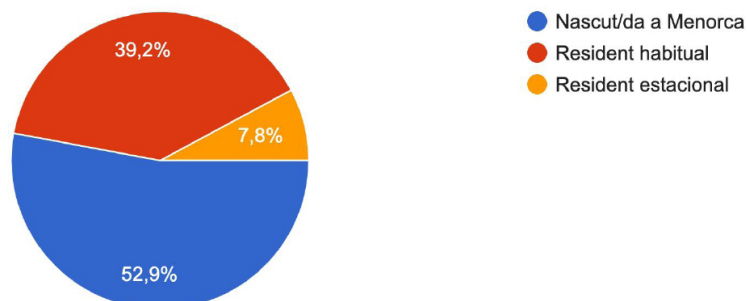
31. QUANTS D'ARTISTES VISUALS CONÈIXES A MENORCA?

51 respostes

32. La teva relació amb Menorca és...

51 respostes

4. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

AA.VV. *Art contemporani i acció local*, Diputació de Barcelona, 2017.

AA.VV. *Mecanismes de porositat. Interseccions entre art, educació i territori*, Vic, AcVic, Eumogràfic, 2012.

AAVV. *Urgències de les emergències. III Jornades de professionalització en les arts visuals*. AVVAC (Associació Artistes visuals de València, Alacant i Castelló), <https://artxipelag.com/converses/conversa-elvira-gonzalez-galerista/?lang=es>

CANELA, Juan. CALVO, Ángel, *Desde lo curatorial. Conversaciones, experiencias y afectos*, Bilbao, Consoni, 2020.

CRUZ, José, www.precariodiario.es.

DE VOLDERE, Isabelle (Coord.) *Mapping the creative value chains. A study on the economy of culture in the digital age*. European Commission DG Education and Culture, Luxembourg, 2017. <https://op.europa.eu/es/publication-detail/-/publication/4737f41d-45ac-11e7-aea8-01aa75ed71a1>

FORCADA, Llorenç i HUMBERT, Magdalena, “El model de les escoles d’adults de Menorca”, a *Anuari de l’Educació a les Illes Balears*, 2018.

Guia per dissenyar i executar processos participatius en l’àmbit municipal. Generalitat de Catalunya. http://governobert.gencat.cat/web/.content/30_ParticipacioCiudadana/02_Mon_local/guies_de_participacio_ciudadana_al_mon_local/8_Guia-per-dissenyar-processos-participatius/GUIA-BREU-8_web.pdf. Consulta

14-7-2021

KULTURSYSTEMA. “Matriz para la interpretación y mapeado de los ecosistemas culturales y creativos”. Ricardo Antón Troyas i Roberto Gómez de la Iglesia. <http://www.karraskan.org/kultursistema/>

LAHUERTA, Juan José, “En venda”, pàg. 120-125. pàg. 125. A revista *Nexus* núm 35. Noves polítiques per al turisme cultural: reptes, ruptures, respostes, Barcelona, Fundació Caixa Catalunya, 2005.

MELIS, Lourdes, *Museus i turisme cultural a les Illes Balears*, (Tesi doctoral no publicada).

Michaud, Yves, “Més enllà del turisme cultural”, pàg. 8-15. A revista *Nexus* núm 35. op.cit.

Pla d’equipaments culturals de Catalunya 2010-2020. Generalitat de Catalunya. https://cultura.gencat.cat/web/.content/dgcc/08_Serveis/Publicacions/documents/arxiu/pec_26_01_11.pdf. Consulta 5-7-2021.

REUS, Jaume, “Microbiota institucional i nova normalitat, seguir amb el problema?. Centres públics d’art contemporani a Mallorca: Es Baluard Museu d’art contemporani,

Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, Casal Solleric". Ajuntament de Palma. Contractació de projectes de recerca artística 2020, (PDF).

SOLA, Belén, (Ed.) *Exponer o exponerse. La educación en museos como producción cultural crítica*, León, MUSAC-Catarata, 2019.

STANDING, Guy, *El precariado. Una nueva clase social, Pasado y presente*, Barcelona, 2018.

SUREDA, Berta, (Coord.) "Pla de Cultura de les Illes Balears 2018-2028", Govern de les Illes Balears. Desembre 2018. Actualització, març 2019.

SZALAI, Jennifer https://elcultural.com/salvar-el-planeta-opportunidades-y-responsabilidades?fbclid=IwAR3jXUwgbiXOtiSJfPPaAU9vNtXuXQgpx1Yy_LgRkMvSnkf_D6UYIWTUmB4. Consulta 13-7-2021.

TOOBY, Michael, "Saint Ives i Cardiff, dues experiències de turisme cultural". A revista *Nexus* núm 35. op.cit.

ZAFRA, Remedios, *El entusiasmo. Precariedad y trabajo creativo en la era digital*, Anagrama, Barcelona, 2017.

"10 Propuestas para una política cultural más radicalmente democrática". Medialab-Prado i Goethe-Institut Madrid, 2017. <https://nativa.cat/2017/06/10-propuestas-para-una-politica-cultural-mas-democratica/>. Consulta 12-7-2021. 2019.

https://www.paac.cat/i/art-field-battlefield-trobada-dassociacions-a-belgrad/?-fbclid=IwAR2R5fR6bHYODeNxfwQGGJ0_VEvWI-TBYFvOSBCme50nTI1SHdu-54bzhYTal

<https://www.menorcaipulsar.com/>

<https://lithica.es/>

<https://eufonic.net/>

<https://www.fundaciourubio.org/es/>

<https://arts.cern/>

<https://www.uoc.edu/portal/ca/index.html>

<https://ars.electronica.art/news/en/>

<https://resartis.org/>

<http://www.ime.cat/>

<https://www.enresidencia.org/ca>

<https://ibsteam.caib.es/>

<https://ajuntament.barcelona.cat/fabriquescreacio/ca/>

<https://www.museudemenorca.com/ca/museu/missio-i-objectius>

<https://paac.cat/i/livre-blanc-de-la-paac/>